UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA

FACULTATEA ȘTIINȚE POLITICE ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

ERASMUS+, Activitatea Jean Monnet „Theoretical and empirical cognition of the European Union" (EUTEC)

„EVOLUȚIA UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL NOILOR PROVOCĂRI POLITICO-INSTITUȚIONALE"

Materialele Conferinței științifico-practice naționale
dedicată Zilei Europei și jubileului de 10 ani a facultății Științe politice și Relații internaționale, USEM, organizată în contextul implementării proiectului Jean Monnet Chair „Theoretical and empirical cognition of the European Union" (EUTEC)

12 mai 2022

Chișinău 2022

Lucrarea a fost recomandată pentru publicarea de către SENATUL USEM

proces-verbal nr.10 din 27 iunie 2022

Comitetul științific:

CATAN Petru, doctor habilitat în economie, profesor universitar, prorector, USEM
JUC Victor, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, director al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
BENIUC Valentin, doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar, coordonator al proiectului Jean Monnet Chair „Theoretical and empirical cognition of the European Union" (EUTEC)
PÎRȚAC Grigore, doctor în științe politice, conferențiar universitar, decan al facultății Științe politice și Relații internaționale, USEM
GOLOVATAIA Ludmila, doctor în economie, conferențiar universitar, membru al proiectului Jean Monnet Chair „Theoretical and empirical cognition of the European Union" (EUTEC)
BENIUC Liliana, doctor în științe politice, conferențiar universitar

Coordonatori:

BENIUC Valentin, doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar
PÎRȚAC Grigore, doctor în științe politice, conferențiar universitar, decan al facultății Științe politice și Relații internaționale, USEM
GOLOVATAIA Ludmila, doctor în economie, conferențiar universitar, membru al proiectului Jean Monnet Chair „Theoretical and empirical cognition of the European Union" (EUTEC)
BENIUC Liliana, doctor în științe politice, conferențiar universitar

Echipa Jean Monnet

BENIUC Valentin, doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar, coordonator al proiectului Jean Monnet Chair „Theoretical and empirical cognition of the European Union" (EUTEC)
GOLOVATAIA Ludmila, doctor în economie, conferențiar universitar, membru al proiectului Jean Monnet Chair „Theoretical and empirical cognition of the European Union" (EUTEC)

Această acțiune este realizată cu suportul Programului Erasmus+ al Uniunii Europene

Prezenta publicație reflectă doar punctul de vedere al autorilor. Comisia Europeană nu este responsabilă pentru utilizarea și abordarea datelor și materialelor puse în circuitul științific.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

"Evoluţia Uniunii Europene în contextul noilor provocări politico-instituţionale", conferinţă ştiinţifico-practică naţională (2022 ; Chişinău). Evoluţia Uniunii Europene în contextul noilor provocări politico-instituţionale : Materialele Conferinţei ştiinţifico-practice naţionale, 12 mai 2022 / comitetul ştiinţific: Catan Petru [et al.] ; coordonatori: Beniuc Valentin [et al.] ; echipa Jean Monnet: Beniuc Valentin, Golovataia Ludmila. – Chişinău : S. n., 2022 (Adrilang). – 112 p. : fig., tab.

Antetit.: Univ. de Studii Europene din Moldova, Fac. Ştiinţe Politice şi Relaţii Intern. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez. paral.: lb. rom.-engl., rusă-engl. – Referinţe bibliogr. la sfârşitul art. – Apare cu suportul Programului Erasmus+ al Uniunii Eurpoene. – 100 ex.

ISBN 978-9975-3508-4-6.

082=135.1=111=161.1

E 95

CUPRINS

CUVÂNT INTRODUCTIV **4**

BENIUC Valentin, MOSCVICIOV Leonid, REGIONALISMUL „VECHI” ȘI REGIONALISMUL „NOU”: CONTINUITATEA DEZVOLTĂRII TEORETICE **6**

MORARI Cristina. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU UNIUNEA EUROPEANĂ LA ETAPA ACTUALĂ: REALITĂȚI ȘI TENDINȚE **15**

GOLOVATAIA Ludmila.CAUZELE ȘI CONSECINȚELE CRIZEI MIGRAȚIEI ÎN EUROPA **20**

BENIUC Liliana. POLITICA EXTERNĂ EUROPEANĂ: ÎNTRE EUROPENIZARE ȘI DE-EUROPENIZARE **28**

PÎRȚAC Grigore. UNELE ACCEPȚIUNI PRIVIND COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU NATO **34**

BENCHECI Marcel, HÎRBU Diana, KURTSKHALIA Alexander. DIMENSIUNEA MILITARĂ A CONFLICTULUI TRANSNISTREAN **39**

SITARI Daniela, STAN Valentina. STRUCTURA, FUNCȚIILE ȘI TIPURILE NEGOCIERILOR DIPLOMATICE **46**

BĂDĂRĂU Elena. IMPACTUL TENDINȚELOR FUNDAMENTALE DE DEZVOLTARE A ECONOMIEI MONDIALE PRIN VALORIFICAREA COMERȚULUI EXTERIOR **52**

CUCIURCĂ Angela. ADRESAREA PRIN COMISII ROGATORII ȘI EXECUTAREA ACESTORA CA FORMĂ A ASISTENȚEI JURIDICE INTERNAȚIONALE ÎN MATERIE PENALĂ **57**

SPRINCEAN Serghei, CATAN Anastasia. SECURITATEA UMANĂ ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE **71**

BALTAGA Ecaterina. PREVEDERI PRIVIND LEGISLAȚIA ANTIDISCRIMINARE RASIALĂ A UNIUNII EUROPENE **75**

TATAR Olga. EVOLUȚIA UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII TEHNOLOGIEI LEGAL TECH **83**

ŢURCANU Alina. PROCESUL DE GESTIONARE A CRIZELOR POLITICE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ **89**

SILISTRARI Alfred. EVOLUȚIA SISTEMULUI DE ACHIZIȚII PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL CONSOLIDĂRII CAPACITĂȚII ADMINISTRATIVE ȘI IMPLEMENTĂRII ACORDULUI DE ASOCIERE UE-RM **95**

SOROCEANU Igor. NOILE PROVOCĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚII COMPANIILOR MILITARE ȘI DE SECURITATE PRIVATE **101**

SIMUZER Askerova. Bariere socio-culturale ale migranților Azerbaijan în Europa **107**

CUVÂNT INTRODUCTIV

Declarația Schuman (9 mai 1950), ce a apus bazele conceptuale ale integrării europene, reprezintă în fond ideea expusă de ministrul francez al afacerilor externe – Robert Schuman, care după cinci ani de la terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, oferă țărilor Europei cea mai eficientă construcție doctrinară cu privire la modalitățile de evitare a unui nou război.

Propunerile guvernului francez expuse în Declarație precum: plasarea producției franco-germane de cărbune și oțel sub o „Înaltă Autoritate" comună; formarea unui fundament comun pentru dezvoltarea economică a Europei; excluderea unui război între Franța și Germania, prin edificarea unei puternice unități de producție, deschise tuturor statelor ce vor dori să participe la acest proces ș. a., urmăreau doar un singur scop – edificarea „Europei unite", „salvgardarea și menținerea păcii mondiale", „eliminarea opoziției seculare dintre Franța și Germania". Astfel relațiile de cooperare se doreau a fi o modalitate de a crea aspirații și interese comune între țările europene, încât să se producă treptat o armonizare economică dar și politică între ele, - condiție esențială a detensionării relațiilor internaționale europene.

În pofida faptului că reacțiile politice în adresa acestui document aveau și caracter negativ - scepticii considerând-l drept expresie a unei înțelegeri între marii patroni din industria siderurgică, sau un prim pas spre un nou război mondial, Declarația ministrului francez s-a dovedit a fi de fapt certificatul de naștere al Uniunii Europene, astfel ca la 9 mai să fie aniversată anual Ziua Europei. Drept răspuns favorabil la apariția acestui document istoric, a fost semnarea Tratatului de la Paris (18 aprilie 1951) de către Franța, Germania de Vest, Olanda, Belgia, Italia și Luxemburg, punându-se astfel bazele Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, care la rândui-i a contribuit la edificarea Comunității Economice Europene (Tratatul de la Roma, 25 martie 1957), iar mai apoi și a Uniunii Europene (Tratatul de la Maastricht, 7 februarie 1992).

Relațiile Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, au demarat odată cu semnarea Acordului de Cooperare și Parteneriat (28 noiembrie 1994), care de fapt reprezintă baza juridică a acestor relații, și a acțiunilor ulterioare de consolidare a acestora. În acest sens, în anul 2004 Republica Moldova devine parte a Politicii Europene de Vecinătate a Uniunii Europene; la 22 martie 2005 a fost semnat Planul de Acțiuni RM-UE; pe 6 octombrie 2005 a fost instituită Delegația UE în Republica Moldova; începând cu 28 aprilie 2014 intră în vigoare anularea vizelor de intrare pe teritoriul UE și instituirii regimului de liberă călătorie în spațiul Schengen; pe 27 iunie 20014 este semnat Acordul de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană, inclusiv Acordul cu privire la crearea Zonei de Comerț Liber Aprofundat și Cuprinzător. Aceste evenimente politico-diplomatice reprezintă doar unele acțiuni de dezvoltare și consolidare a relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană , care continuu sunt proliferate în lanț prin intermediul multiplelor acțiuni politice, economice, culturale, educaționale, științifice. În acest sens menționăm implicarea plenară a sistemului universitar din Republica Moldova în cercetarea sistemică și socializarea proceselor de integrare europeană, în special

din perspectiva politicilor interne a UE, problemelor instituționale și acțiunilor de politică externă și securitate comună.

Un factor important în acest sens este inclusiv Universitatea de Studii Europene din Moldova (USEM), implicit facultatea Științe politice și Relații internaționale, care începând cu anul 2021-2022 implementează proiectul Jean Monnet Chair „Theoretical and empirical cognition of the European Union" (EUTEC), coordonator Valentin BENIUC, doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar. Prezenta conferința științifico-practică națională a fost dedicată Zilei Europei și jubileului de 10 ani a facultății Științe politice și Relații internaționale, USEM, organizată în contextul implementării proiectului Jean Monnet Chair „Theoretical and empirical cognition of the European Union" (EUTEC).

Petru CATAN,
doctor habilitat,
profesor universitar,
prorector USEM

REGIONALISMUL „VECHI” ȘI REGIONALISMUL „NOU”: CONTINUITATEA DEZVOLTĂRII TEORETICE

„OLD” REGIONALISM AND „NEW” REGIONALISM: CONTINUATION OF THEORETICAL DEVELOPMENT

BENIUC Valentin,
doctor habilitat în științe politice,
conferențiar universitar
e-mail: valentinbeniuc@gmail.com
https://orcid.org/ 0000-0002-8980-7120

MOSCVICIOV Leonid,
doctorand,
Academia de Administrare Publică
e-mail: m.leonid@yahoo.com

Rezumat: Articolul este dedicat abordării teoretice a noțiunii „regiune”, a cărei esență semantică, este elucidată din perspectiva regionalismului „vechi” și regionalismului „nou”, diverselor definiții și viziuni teoretice, care deseori sunt de-a dreptul contradictorii. În acest context, din perspectiva parcursului istoric, autorii includ o nouă dimensiune a evoluției regionalismului – cea a „regiunii-imperiu”, care alături de „regiunile-organizații” sunt abordate prin prisma teoriei realismului politic. Ambele noțiuni sunt puse în circuitul științific din perspectiva abordării regionalismului „vechi”. La rîndul său, regionalismul „nou” este analizat în baza teoriilor moderniste/postmoderniste, inclusiv prin prisma paradigmei „constructivismului”. În acest sens prezintă interes fenomenul „devoluției” statului - de la unul centralizat spre o construcție statală a regiunilor.
Cuvinte cheie: regiune, regionalizare, regionalism, regionalismul „vechi”, regionalismul „nou”, regiune-imperiu, regiune-organizație, constructivism.

Abstract: The article is dedicated to the theoretical approach of the notion of „region”, whose semantic essence is elucidated from the perspective of „old” regionalism and „new” regionalism, various definitions and theoretical views, which are often downright contradictory. In this context, from the perspective of the historical course, the authors include a new dimension of the evolution of regionalism - that of the „region-empire”, which together with the „regions-organizations” are approached through the prism of the theory of political realism. Both notions are put in the scientific circuit from the perspective of approaching the „old” regionalism. In turn, „new” regionalism is analyzed on the basis of modernist / postmodernist theories, including through the paradigm of "constructivism". In this sense, the phenomenon of "devolution" of the state is of interest - from a centralized one to a state construction of the regions.
Keywords: region, regionalization, regionalism, “old” regionalism, “new” regionalism, region-empire, region-organization, constructivism.

„Regiunea” este de fapt o categorie de bază a cercetării, de la care pornește întreaga structură semantică a discursului, care include și noțiunile „regionalizare” și „regionalism”, este asemenea mercurului, care după cum se știe, are o structură foarte densă, este extrem de mobil și greu de stăpânit. „Structura densă” a acestei categorii (semnificată în continuare drept noțiune), impune necesitatea unei abordări duble, caracteristice esenței relațiilor internaționale, care, de obicei, este percepută din perspectiva „obiect”/„subiect”. Urmare acestui fapt „subiectul” este determinat de interesul științific, scopul și domeniul cercetării, noțiunea fiind folosită într-un larg spectru de abordări și conotații. Acest fapt, uneori direcționează spre „spălarea” esenței semantice a acesteia, transformând-o într-o substanță „greu de stăpânit”. În acest sens unii cercetători consideră destul de dificil să „prinzi” sensul noțiunii date, lucru pentru care urmează să reieși din contextul general al lucrării în care ea este abordată [1, p.7]. Totodată această noțiune poate fi inclusă în lista categoriilor universale a științelor socio-umane. Proprietățile integrative a acestei categorii permit nu doar atribuirea ei la diverse științe, dar și la formarea unui sistem interdisciplinar de cercetare în domeniul regionalismului.

Situația creată în legătură cu abordarea acestei noțiuni, destul de exact și expresiv a fost caracterizată de cercetătorul american D. J. Puchala [2, p.47]. Savantul compară abordările teoretice ale regionalismului cu un epizod din povestea despre elefant și oamenii nevăzători. Fiecare din ei atingând o anumită porțiune din corpul animalului, încercau să-l descrie în întregime. Este de înțeles că nimeni nu reușea să expună varianta adecvată, dar fiecare din ei considera că are dreptate. Prin expunerea acestei istorii Puchala sugerează necesitatea unei complexe abordări a acestui fenomen, or fiecare aspect analizat, contribuie la întregirea unei definiții cît mai aproape de realitatea obiectivă.

Savanții occidentali, consideră că noțiunea de „regiune" ca obiect de studiu, este lansată în domeniul științelor politice din geografie. Discuția care a demarat la începutul sec. XX în Occident cu privire la abordarea teoretică a „regiunii" coincide cu perioada cînd regionalismul, regionalismul geografic devin metodele de bază în studierea geografiei fizice, iar mai apoi și celei sociale. În acest context geografii-cercetători din această perioadă considerau recunoașterea geografiei regionale - scopul suprem și cheia de boltă a cercetării geografice (W. L. G. Joerg) [15], iar Carl Ortwin Sauer era de părerea că geografia regională propune cea mai actuală sferă de cercetare [16].

Cu toate că abordarea „regiunii geografice" chiar de la început a provocat serioase divergențe definitorii, specialiștii din domeniu au convenit să considere că „regiunea geografică" este cea ce studiază geografia regională [3], care treptat își extindea acțiunea de cercetare și asupra altor sfere de cunoaștere. În acest sens studierea geografiei fizice a regiunilor a direcționat prin excelență spre conștientizarea influenței specificului regional asupra dezvoltării sociale, proces pe care sociologul francez Le Play l-a determinat prin formula: locul determină condițiile de muncă, munca contribui la formarea familiei, iar familia constituie celula socială care respectiv formează societatea. De menționat însă că o deosebită valoare bibliografică în acest sens reprezintă inclusiv lucrările gânditorului rus Lev Gumiliov [4].

Caracterul divers al obiectului de cercetare, multidimensionalitatea acestuia implică anumite dificultăți de analiză și conceptualizare, sugerîndu-ne totodată că anume aceste trăsături și sunt importante pentru științele politice, or definirea optimă a „regiunii" și implicit a „regionalizării", amplifică esențial cîmpul analitic în procesul de cercetare. Destul de relevantă în acest sens rămîne a fi definiția oferită de enciclopedia „Britannica", în care se menționează că regiunea este ceia ce formează „tot întregul" spațiului, conform anumitor criterii selectate, care o deosebesc de spațiile adiacente; reprezintă o construcție intelectuală, edificată prin selectarea unor trăsături importante pentru atingerea unui anumit scop, ignorînd tot odată alte trăsături ca fiind considerate neimportante [5, p.1003].

Spațiul semantic al definiției, ne permite să analizăm „regiunea" în afara unor abordări „canonizate". Din această perspectivă considerăm că împărțirea spațiului internațional pe regiuni are mai multe semnificații pe care le vom aborda succesiv. În primul rînd, aceasta ar reprezenta o acțiune de imaginație și formalizare cognitivă a unor extinse teritorii, care în perioadele istorice timpurii reprezentau anumite structuri social-politice în forma unor imperii, sfere de influență, alianțe militare, amplasate pe extinse teritorii. Aceste metastructuri teritoriale erau inițiate, extinse și dezvoltate de forțe politice cu adevărat pasionare. Așa, de exemplu, Regatul vandalilor și alanilor a fost format de triburile germane; Asiria inițial a apărut în calitate de oraș-stat (Assur), care mai apoi, în sec. VIII-VII a cucerit extinse teritorii; Statul Ahemenid a fost fondat de dinastia ahemenidă, iar Macedonia s-a transformat într-un enorm imperiu datorită lui Alexandru Macedon. Aceste formațiuni teritorial-statale, care în fond reprezentau extinse regiuni, peste un oarecare timp dispăreau sub loviturile altor forțe capabile să realizeze proiecte geopolitice asemănătoare. Actualmente, aceste spații sunt reprezentate de zeci de state suverane, parte din care, până la începutul anilor 1960, au fost și ele, la rândul lor, imperii.

Hotarele geografice ale regiunilor-imperii nu sunt constante și au un caracter secundar. În plus factorul geografic nu este unicul și cel mai relevant în determinarea granițelor regiunii. La baza acestui

proces se află deosebite (dar și deosebitoare) relații economice, politice, etnice și religioase între componentele regiunii-imperiu, inclusiv între state și chiar centrele de putere existente.

O astfel de regionalizare care coincide cu procesul ciclic al inițierii, dezvoltării și dispariției imperiilor, servește mai de grabă accepțiunii istorice a relațiilor internaționale a evoluției acestora și mai puțin ne ajută sa înțelegem „regiunile", drept componente ale sistemului internațional contemporan, care după sfârșitul Primului Război Mondial în opinia savantei britanice Louise Fawsett, au început să funcționeze ca unități independente [6, p.436].

În acest sens este evident, că etapa cînd regiunile încep să funcționeze ca „unități independente", mai mult – ca actori internaționali, demarează odată cu apariția și sesizarea procesului regionalizării spațiului internațional și conștientizării acestui proces de către savanți și elita politica internațională, prin prisma instituționalizării organizațiilor internaționale. Anume din această perspectivă cercetătorul rus Mihailenco E. B. menționează că dimensiunea regională a relațiilor internaționale, se conturează clar în activitatea Ligii Națiunilor. Parțial, ea s-a manifestat în discuțiile și abordările practice cu referire la coraportul dintre caracterul universal al problemelor de suveranitate și securitate colectivă și dimensiunea lor regională [7, p.11-12].

Astfel, disputele teritoriale dintre națiuni după Primul Război Mondial, devin destul de relevante, iar soluționarea lor erau lăsate, de către Societate (o altă denumire oficială a Ligii Națiunilor) și Puterile Aliate, la latitudinea țărilor din regiunea conflictelor respective. Astfel aceste dispute, precum soluționarea lor, inclusiv cele ce se refereau la Insulele Aland, Silezia Superioară, Albania, orașul port Memel, orașul Vilnus (în lituaniană) sau Wilno (în poloneză), provincia Saar, într-un fel regionalizau Europa în contextul unor slab conturate intenții și acțiuni a Ligii de a feri Europa de o nouă conflagrație mondială. Pe de o parte, această organizație interguvernamentală urma să materializeze idea securității colective, fapt ce impunea implicarea directă a acesteia în soluționarea multiplelor conflicte, pe de alta, ea cade pradă persistentelor relații bilaterale dintre state, care se axau pe principiul realismului politic – „*bellum omnium contra omnes*" („războiul tuturor împotriva tuturor").

În fond este vorba de primele manifestări a procesului de regionalizare europeană într-o conotație de maximă tensiune a relațiilor internaționale, care aveau un caracter mai degrabă spontan decît unul instituționalizat. De menționat însă, că această experiență a unor relații interstatale localizate, chiar și conflictuale, dar admise cu bună conștiință de către Liga Națiunilor, în care se implicau anumite țări din regiunea respectivelor dispute, a fost luată în considerație în procesul de edificare a Organizației Națiunilor Unite (ONU), după cel de-al Doilea Război Mondial [6]. Astfel, din inițiativa noilor state suverane, în cadrul ONU au fost legitimizate așa-numitele „organe regionale". În capitolul VIII, articolele 52-54 din statutul acestei organizații direct se menționează că „prezentul statut nu împiedică în nici un caz activitatea convențiilor sau a organelor regionale...", iar membrii acestor organizații urmează să depună eforturi considerabile „pentru a soluționa pașnic conflictele locale prin intermediul convențiilor regionale..." (art. 52.). Totodată în art. 53 se stipulează că „Consiliul de Securitate va utiliza, acolo unde va fi potrivit, convențiile regionale pentru acțiuni de impunere (se are în vedere operațiunile de menținere a păcii n.a.) , sub propria supraveghere", pentru „menținerea păcii și securității internaționale" (art. 54.) [8].

În acest context este important să înțelegem că organele regionale care colaborează cu ONU pentru menținerea păcii și securității regionale reprezintă tronsonul instituțional al regiunilor, care s-au format după cel de al Doilea Război Mondial și în acest sens au devenit forța motrică a regionalizării. În plus vom menționa, că acest proces, în opinia noastră, urmează a fi abordat în special prin prisma teoriilor realismului politic, mențiunea atribuind-o inclusiv fenomenului regiunilor-imperii, or ambele dimensiuni regionale sunt legate de categoriile de bază ale paradigmei realiste - „război" și „pace", „echilibru de forță", „centru de putere", „interes politic".

Revenim însă la procesul regionalizării cu implicarea ONU și a organizațiilor regionale. În acest sens considerăm că un relevant document ce reflectă experiența acumulată în acest domeniu este „Raportul cu privire la responsabilitățile de menținere a păcii: Organizația Națiunilor Unite și organizațiile regionale" prezentat în cadrul sesiunii a cincea din 17 octombrie 1995. Unicitatea documentului rezidă în faptul că în el pentru prima dată generalizându-se activitatea organizațiilor regionale (de menționat că o succesivă acțiune analitică de asemenea manieră noi nu am înregistrat), permite mult mai clar să înțelegem însăși procesul regionalizării din perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial, până la implozia URSS.

În pofida faptului că o serie de țări participă concomitent în mai multe organizații regionale, aparent reducând din claritatea limitelor geografice ale acestor regiuni, sesizarea, definirea, evaluarea regiunilor postbelice drept entități internaționale nu reprezintă o problemă dificilă în determinarea identității și specificității lor ca structuri. Însăși localizarea oficiilor centrale a acestor organizații, condițiile istorice și scopurile strategice care sau aflat la baza instituționalizării lor, destinația lor de bază în relațiile internaționale și sistemul politic global, dar și însăși amplasarea geografică a țările-membre ce le reprezintă, conturează clar procesul regionalizării postbelice. Însăși denumirea și amplasarea centrului administrativ al acestor organizații ne demonstrează cu destulă elocință viabilitatea acestui proces.

Astfel regiunile respective sunt reprezentate de 16 organizații, inclusiv de 3 regionale, 8 subregionale, 4 interregionale [9], care colaborează cu Organizația Națiunilor Unite sau manifestă interes în acest sens și anume pentru menținerea păcii și securității în regiune. Printre acestea menționăm: Asociația Statelor din Sud-Estul Asiei (ASEAN) cu sediul la Jakarta, 10 state-membre; Uniunea Europeană (UE), Bruxelles, 27 state-membre; Organizația Statelor Americane (OSA), Washington, 34 state-membre ale Americii de Sud și de Nord; Organizația Unității Africane sau Uniunea Africană (UA), Adiss-Abeba, 55 de state-membre ale Africii; Comunitatea Statelor Independente (CSI), Minsk, 9 țări-membre ș. a.

Urmare acestor silogisme, accentuăm că regionalismul „vechi" poate fi abordat prin intermediul viziunilor teoretice tradiționaliste, ce țin în special de paradigma realistă a relațiilor internaționale. În acest sens menționăm că percepția „regiunii" și a derivatelor acesteia – „regionalism" și „regionalizare" și până în prezent au parte de o abordare subiectivistă, fiind „sacrificate" „necesităților" cercetării unei sau altei probleme științifice [10, p.37]. Cele menționate ne permite să afirmăm că percepția „regiunilor" prin prisma extinselor teritorii-imperii, administrate dintr-un centru politic, numit oraș-stat, metropolă sau capitală prin intermediul forțelor armate și a unei administrări centralizate deseori catalizată de apariția unor structuri subsidiare, sau accepțiunea acestora din perspectiva unor grupuri de state concentrate în jurul așa numitelor „organizații regionale" instituționalizate prin recunoscutele „convenții regionale", reprezintă în opinia noastră concepția regionalismului „vechi". Ambele forme de percepție și abordare a acestui fel de regionalism, au la bază viziunea statocentristă conexă inițiativei emanate de autoritățile ce reprezintă puterea „centrală".

Diferența dintre regiunile-imperii și regiunile-organizații – partenere Organizației Națiunilor Unite, este una evidentă și rezidă într-o evoluție calitativă de la impunerea cu forța (caracteristică imperiilor), la coparticiparea benevolă a statelor în procesul de asigurare a păcii și securității regionale sub egida respectivelor organizații în colaborare cu ONU.

Pe de o parte, istorica decolonizare din anii 1960, pe de alta, integrarea europeană, au provocat un deosebit interes cu privire la studierea subsistemelor internaționale și a integrării regionale, în special din perspectiva menținerii ordinii mondiale postbelice. În cadrul analizei sistemice realizate de Morton Kaplan, apare noțiunea de „regiune" cu semnificația de „subsistem", a cărei menire este de a menține relațiile sistemice la un înalt nivel internațional și tot odată să explice comportamentul jucătorilor locali, inclusiv prin interpretarea specificității locale, care se caracterizează inclusiv prin

rădăcini socio-istorice comune [11, p.19-21]. Continuând în aceiași manieră de abordare, Kenneth Waltz menționa că esența „regiunii” se reduce la semnificarea „regiunii geografice”, cum ar fi de exemplu Africa sau Orientul Mijlociu, „subsistemul” fiind privit ca un nou nivel de analiză, acesta având aceleași caracteristici atribuite „sistemului” internațional care dispunea de „centru” și „periferie”. În viziunea autorului regiunile asemenea sistemului internațional dispun de propriile instituții și subregiuni [12, p.177]. În acest context se potrivește a fi punctată expresia figurată a lui Randall Schweller, care menționa că arhitectura relațiilor dintre regiuni și sistemul internațional este asemănătoare unui candelabru, avându-se în vedere că subsistemul regional este subordonat sistemului internațional [13, p.72]. Modelul presupunea inclusiv existența unor relații trans-regionale, controlate însă de sistemul dominant.

Cele menționate reprezintă expresia unui proces intelectual de a înțelege și conștientiza ce este regiunea într-un sistem internațional, care ne oferă posibilitatea „acumulării cunoștințelor cu privire la teoriile regionale”, despre care Robert Kelly menționa că până la sfârșitul Războiului Rece regiunile erau tratate doar din perspectiva „abordărilor cartografice” [14]. Printre primii savanți, care au ales direcția cercetării „regiunii” din perspectiva științelor politice, în opinia lui Kelly poate fi considerat Wiliam Thompson, care 1973 definește dimensiunile de bază ale „regiunii” și analizează patru indicatori de esență ce o determină în calitate de categorie politologică distinctă: 1) interacțiune intensivă și sistematică dintre componentele regiunii; 2) adiacența geografică; 3) recunoașterea regiunii subsistemului internațional, drept raion cu hotarele sale respective; 4) numărul minimum de participanți – 2 [14].

În pofida afirmației lui Kelly, Andrew Hurrell în articolul său „Dimensiunea regională în teoria relațiilor internaționale” menționează categoric, că până la începutul anilor 1990 nu a fost analizată nici o dimensiune regională a relațiilor internaționale. [17, p.38]. Caracterul contradictoriu al acestor afirmații nu reprezintă altceva decât eforturile savanților de a remarca importanța cercetării fenomenului dat, care într-adevăr începând cu anii ’90 a devenit obiectul de studiu preferat al diferitor centre științifice și catedre universitare, apar noi școli teoretice, și abordări metodologice care pretind la propria individualitate și deosebire de teoriile tradiționale din domeniul relațiilor internaționale.

În acest sens, o altă semnificație a regiunilor/regionalizării este indispensabil legată de procesele așa numitei „devoluții” care eventual se manifestă atât în cadrul statului respectiv, cît în cadrul relațiilor regionale interstatale. În acest sens regionalizarea este considerată drept „proces” (având caracteristici obiective), dar și „mișcare” socială, care urmărește anumite scopuri politice, economice sau instituționale. Aceste„ procese” și „mișcări” caracterizează regionalismul „nou”, care în *lato senso* poate fi tratat ca un proces de instituționalizare a „noului”, a unui alt nivel instituțional de organizare administrativ-teritorială a statului amplasat între „centru” și „local”.

Pentru o mai clară elucidare a „regionalismului nou”, vom apela la unele abordări ale evoluției istorice a acestui fenomen, nu înainte de a remarca că discuțiile în acest sens sunt extrem de controversate și un consens în ceia ce privește determinarea anumitor etape în dezvoltarea lui istorică, nu există nici până în prezent. Vom expune însă unele abordări care au și anumite similitudini și care ne oferă o anumită încredere în existența unor legități de dezvoltare a acestui fenomen. Astfel, Matthew Doidge Doidge delimitează istoria regionalismului contemporan în trei faze de dezvoltare: „regionalismul imperial” (1920-1930) sau mai bine spus „regionalismul imperialist”, or autorul credem că are în vedere existența așa numitelor blocuri imperialiste din perioada interbelică; „regionalismul închis”, care apare după cel de al Doilea Război Mondial și este caracteristic pentru sistemul relațiilor internaționale aproximativ până la mijlocul anilor 1970 și „regionalismul deschis”, apariția căruia se conturează la sfârșitul anilor 1980, în special după sfârșitul Războiului Rece [18]. O periodizare comparabilă este expusă de către Mario Telo în lucrarea sa „Uniunea Europeană și noul regionalism”. Autorul menționează în acest sens, că pe parcursul sec. XX au fost înregistrate trei etape ale

regionalizării atribuindu-le și anumite denumiri distinctive: imperial „malign”, „economic” și regionalismul „nou” [19]. Spre deosebire de periodizarea expusă, unii cercetători, inclusiv Mansfield E.D. și Milner H.V. determină etapele dezvoltării regionalismului din perspectiva dezvoltării comerțului preferențial sau a formării uniunilor vamale, caracteristice inclusiv relațiilor economice din sec. XIX [19].

O astfel de accepțiune extinsă a concepției de regionalizare creează un benefic cadru de multiple abordări nu doar teoretice, dar și practice. În acest sens Comitetul Organizatoric al autorităților locale și regionale al Consiliului Europei determină trei modele de regionalizare: 1) regionalizarea ce nu urmărește formarea nivelului regional – caracteristic statelor europene, atît federative, cît unitare; 2) decentralizarea regională, care reprezintă procesul de formare a unui nou nivel - regional, de administrare în stat și reglementare în special a proceselor economice; 3) regionalizarea politică sau regionalismul instituțional – model ce presupune nu doar un nou nivel administrativ cu anumite competențe, dar și înzestrarea lui cu drepturi politice esențiale [10, p.47].

Din punct de vedere teoretic „noul” regionalism dispune de o amplă abordare modernistă/postmodernistă având la bază o întreagă gamă a viziunilor post-liberale și post-neoliberale. În linii generale însă, noțiunile „regiune”, „regionalism” pot fi abordate din perspectiva unei simple tipologizări metodologice: din punct de vedere *normativ* – regiunea fiind privită drept unitate administrativ-teritorială în cadrul statului sau drept „raion al lumii” și din perspectiva *abordării analitice*, care definește regiunea ca pe un obiect al analizei științifice în baza unor criterii de esență funcțională – geo-socială, administrativ-politică sau socioeconomică, ambele tipuri de analiză fiind deseori îmbinate.

Din perspectiva normativă prezintă interes definiția expusă în dicționarul Oxford, în care „regiunea” este tratată drept „raion al lumii”, format de către țările vecine, care din punct de vedere al relațiilor internaționale sunt considerate interdependente din punct de vedere social, economic sau politic [20]. Aproximativ în aceiași cheie această noțiune este abordată în dicționarul economic McGraw-Hill Incorp, în care se menționează că acest termen se utilizează în raport cu un anumit teritoriu, care pot fi de diferite dimensiuni – de la un mic raion a unui mare oraș și până la extinse teritorii în cadrul unui continent [21]. Viziunea expusă poate fi completată cu un alt aspect de abordare normativă, care se reduce la faptul că „regiunea reprezintă un spațiu de dimensiuni medii cu caracter intermediar, a cărui substrat material se bazează pe acest teritoriu” [22]. Din această perspectivă prezintă interes abordarea dialectică a regionalismului european, expusă în accepțiunea profesorului universitar M. Keating, care punctează că pe de o parte unele aspecte politice, economice și administrative devin „de-teritorializate”, pe de alta, se face observată „teritorializarea” activității sociale în plan economic și politico-cultural. În cadrul acestui diapazon dinamic - „compoziție”-„decompoziție”, apar noi forme de regiuni și regionalizare, menționează autorul [23].

Definiția pusă în circuitul științific de către renumitul regionalist Andrew Hurrell, corespunde în opinia noastră cu cea de a doua formă tipologică de abordare – normativă. Hurrell menționează că „regiunea” reprezintă o firească organizare teritorială din perspectiva aspectelor sociale, economice, politice și culturale a comunităților sociale. În acest context, menționează autorul, regionalismul este analizat prin prisma următoarelor categorii: solidaritatea socială a grupurilor etnice, rasiale, lingvistice convieţuitoare; procesul de armonizare economică a unităților de producție care î-și desfășoară activitatea în cadrul teritoriului dat; compatibilitatea valorilor culturale, religioase și istorice; solidaritatea politică [17, p.333].

Prezintă interes viziunile cercetătorilor, în care regiunile sunt elucidate ca proces. Astfel cercetătorul finlandez P. Jukarainen înclină spre afirmația că regionalismul reprezintă diverse procese care pot fi calificate drept mișcare pentru drepturile diferitor etnii, sau acțiuni separatiste, sau de decentralizare a administrării statale, sau de colaborare transnațională între administrațiile teritoriale

din teritoriile adiacente [24]. În acest context prezintă interes opinia expusă de către B. Hettne, considerat în cercurile cercetătorilor occidentali drept autor al teoriei „noului regionalism”, elaborată pe parcursul anilor 1990. Asemenea lui Jukarainen, Hettne concepe regiunea drept proces, or aceasta se află într-o permanentă evoluție și schimbare. Regiunea, menționa savantul, reprezintă o închipuită comunitate și asemenea națiunii își are teritoriul său [25].

De fapt calificând regiunea drept proces, Hettne are mai de grabă în vedere regionalismul ca fenomen social-politic și obiect de studiu și cercetare. Acest fapt este confirmat de acțiunea reușită de cuantificare a acestui proces, prin determinarea identității și nivelului de consolidare lăuntrică a regiunii. În opinia autorului regiunea trece prin cinci etape consecutive de regionalizare: prima rezidă în formarea spațiului regional, marcat (mai mult sau mai puțin) prin anumite bariere naturale; a doua reprezintă formarea unui anumit cadru al relațiilor sociale, inclusiv prin intensificarea relațiilor trans-locale dintre comunități și grupuri sociale, proces ce asigură într-o anumită măsură o anumită stabilitate în regiune; a treia etapă etalează regiunea ca pe o comunitate regională din punct de vedere cultural, economic, politico-militar; a patra etapă, în cadrul căreia structura instituțională stimulează dezvoltarea comunicațiilor sociale, convergența valorilor și crearea atmosferei de încredere socială; a cincea și ultima etapă reprezintă în opinia lui Hettne „politia” regională drept subiect și un sistem bine determinat de adoptare a deciziilor [26].

„Noul regionalism” deseori este analizat prin prisma unei anumite ideologii, care din perspectiva „constructivismului” de fapt include procesul regionalizării, care-și găsește reflectare într-un anumit sistem de idei și concepții. Astfel M. Keating consideră că începând cu secolul XIX, .regionalismul este expresia unor ideologii promovate de elitele regionale din diferite state europene, care apare în legătură cu procesele industrializării, modernizării și a secularizării [23, p.14-15]. În aceiași cheie regionalismul este abordat și de către H.-J. Puhle, care consideră că acesta reprezintă inclusiv o mișcare socială, care revendică dreptul la autonomie regională și anumite drepturi instituționale. Savantul consideră că numitorul comun al tuturor tipurilor de „regionalism ideologic” (urmează să le expunem) rezidă în instrumentarul politic utilizat: mobilizarea politică a populației la acțiuni pașnice, presiunea politică asupra organelor de stat, uneori impunerea prin forță față de puterea centrală. Într-un fel sau altul aceste acțiuni ale regionaliștilor sunt îndreptate spre obținerea drepturilor la decentralizarea instituțională, autoadministrare sau autodeterminare; dobândirea anumitor privilegii, respectului față de cultura și tradițiile regionale, specificitatea instituțiilor locale [27].

Din perspectiva ideologică și a corelației dintre regionalism și statul național, Keating deosebește câteva tipuri: 1) regionalismul conservativ, care neagă modernizarea și deseori se manifestă ca reacționar; 2) regionalismul „burghez” - caracteristic regiunilor în dezvoltare, - cointeresate în libertatea de acțiuni și slăbirea reglementărilor naționale; 3) regionalismul de „stânga”, care apare în Europa occidentală în anii 1960, în contextul mișcărilor de protest cu caracter social-politic; 4) regionalismul de dreapta – populist, care se pronunță împotriva politicii de redistribuire din partea statului; 5) regionalismul etnic, care riscă să se transforme în separatism [23].

Perspectiva ideologică a abordării regionalismului ne sugerează nu doar aspectul subiectiv, conștient și constructivist al fenomenului cercetat, dar cît nu este de paradoxal și caracterul obiectiv al acestui proces, care urmează a fi studiat/cercetat inclusiv din perspectiva globalizării – exercițiu intelectual ce s-ar încadra în conceptul unui alt articol științific. În acest context, vom menționa doar ca actualmente regionalizarea și globalizarea devin procese interdependente. Mai mult, regionalizarea devine parte integrantă a globalizării, fapt ce se manifestă inclusiv prin apariția diferitor forme integrationiste – de la organizații regionale până la instituționalizarea unor relații și structuri inter- și transnaționale. În această ordine de idei menționăm importanța și necesitatea elaborării unor noi abordări teoretice, care vor depăși prin eficiența lor științifică nu doar abordările care se încadrează în regionalismul „vechi” și „nou”, dar și teoriile ce vor reprezenta un eventual regionalism „post-nou”.

Referințe bibliografice:

1. Бусыгина И.М. Концептуальные основы европейского регионализма. În: Регионы и регионализм в странах Запада и России / Под ред. И.М. Бусыгиной, Р.Ф. Иванова, И.М. Супоницкой. Институт всеобщей истории РАН. М.: ИВИ РАН., 2001. p. 7.
2. Puchala D. J. Of Blind Men, Elephants and International Integration. În: Journal of Common Market Studies, 1972. Nr. 10. p. 47.
3. Hall R.B. The geographic region: A résumé. În: Annals of the Association of American Geographers. 1935. Vol. 25. Nr. 3. p. 122–136.
4. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. М.: 2007. 548 с.; Гумилев Л.Н. География этноса в исторический период. Л.: 1990. 279 с.
5. The New Encyclopedia Britannica. Vol. 9. p. 1003.
6. Fawcett Louise. Exploring regional domains: a comparative history of regionalism. 2004. p. 436. https://www.jstor.org/stable/3569018 (accesat: 11 mai 2022)
7. Михайленко Е.Б. «Старый» и «новый» регионализм: теоретический дискурс. Екатеринбург: Изд во Урал. ун-та, 2014 . с. 11-12.
8. United Nations, Chapter VIII: Regional Arrangements. https://www.un.org/en/about-us/un-charter/chapter-8 (accesat: 11 mai 2022)
9. Report on sharing responsibilities in peace-keeping: the United Nations and regional organizations. https://www.unjiu.org/sites/www.unjiu.org/files/jiu_document_files/products/en/reports-notes/JIU%20Products/JIU_REP_1995_4_English.pdf (accesat: 11 mai 2022)
10. Яровой Глеб. Регионализм и трансграничное сотрудничество в Европе. Санкт-Петербург: Норма, 2007. 144 с.
11. Kaplan M. A. System and Process in International Politics. N.Y., 1957. p.19–21 https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/68213/10.1177_002200275800200405.pdf?sequence=2 (accesat: 11 mai 2022)
12. Mattli W. Explaining Regional Integration Outcomes. În: J. of Europ. Public Policy. 1999. No 6/1. p.177. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/135017699343775#:~:text=https%3A//doi.org/10.1080/135017699343775 (accesat: 11 mai 2022)
13. Schweller Randall L. Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In. În: International Security.Vol. 19, No. 1 (Summer, 1994), p. 72-107 https://www.jstor.org/stable/2539149 (accesat: 11 mai 2022)
14. Kelly Robert. Security Theory in the „New Regionalism https://www.academia.edu/8307871/Security_Theory_in_the_New_Regionalism (accesat: 11 mai 2022)
15. Joerg W.L.G. Recent Geographical Work in Europe. https://www.jstor.org/stable/pdf/207980.pdf (accesat: 12 mai 2022)
16. Bowen Dawn S. Carl Sauer, Field Exploration, and the Development of American Geographic Thought. https://www.researchgate.net/publication/265804498_Carl_Sauer_Field_Exploration_and_the_Development_of_American_Geographic_Thought (accesat: 12 mai 2022)
17. Hurrell A. Explaining the Resurgence of Regionalism in World Politics. În: Review of International Studies. Vol. 21. October, 1995. p. 333.
18. Doidge M. The European Union and interregionalism: Patterns of engagement. https://www.researchgate.net/publication/289695474_The_European_Union_and_interregionalism_Patterns_of_engagement (accesat: 12 mai 2022)
19. Lombaerde Philippe. European Union and New Regionalism: Regional Actors and Global Governance in a Post-Hegemonic Era - Edited by M. Telò. https://www.researchgate.net/publication/227374481_European_Union_and_New_Regionalism_Regional_Actors_and_Global_Governance_in_a_Post-Hegemonic_Era_-_Edited_by_M_Telo (accesat: 12 mai 2022)
20. Catherine & Stevenson. Angus Soanes. Oxford Dictionary of English. 2nd ed. 2006. p. 510-511.

21. The McGraw-Hill Dictionary of Modem Economics: A Handbook of Terms and Organizations N.Y. etc.: McGraw-Hill Inc, 1965, p. 431.
22. Schmitt-Egner P. (2002) The Concept Of 'Region': Theoretical And Methodological Notes On Its Reconstruction. În: European Integration. Vol. 24. № 3. p. 181.
23. Keating M. Is there a regional level of government in Europe? În: Le Galès P., Lequesne C. (Eds.) Regions in Europe. London: Routledge, 1998.
24. Jukarainen P. Any Space for the Postmodern Identity? International Conference: «Border Regions in Transition», 14-18 June 1997, p. 5.
25. Hettne B. The Europeanization of Europe: endogenous and exogenous dimensions. În: European Integration. 2002. Vol. 24. №4. p. 327.
26. Hettne B., Inotai A. The new regionalism: implications for global development and international security. Helsinki: The United Nations University, 1994. p. 7–8.
27. Puhle H.-J. Regions, Regionalism, and Regionalization in 20th-Century Europe. 2000. https://www.oslo2000.uio.no/program/papers/s9/s9-puhle.pdf (accesat: 12 mai 2022)

RELAŢIILE REPUBLICII MOLDOVA CU UNIUNEA EUROPEANĂ LA ETAPA ACTUALĂ: REALITĂŢI ŞI TENDINŢE

REPUBLIC OF MOLDOVA –EU RELATIONSHIP AT CURRENT STAGE: REALITIES AND TENDENCIES

MORARI Cristina,
doctor în ştiinţe politice,
Facultatea Relaţii Internaţionale,
Ştiinţe Politice şi Administrative,
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: morari.kristina@gmail.com

Rezumat. *În articol sunt analizate ultimele evoluții în relațiile dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană. După semnarea Acordului de Asociere Republica Moldova -Uniunea Europeană, eforturile Republicii Moldova au fost îndreptate spre implementarea acestuia în termeni rezonabili în vederea posibilității de a înainta o poziție mai ambițioasă în dialogul cu Uniunea Europeană. Acordul de Asociere a devenit strategia principală a țării în procesul de integrare europeană. Conform rapoartelor de implementare al acestuia, atât cele europene cât şi cele naționale, Republica Moldova a înregistrat progrese pe mai multe segmente, fapt care contribuie la alinierea la standardele şi normele europene. Totodată, în condițiile regionale de securitate actuale, Republica Moldova a fost determinată să depună cererea de aderare la Uniunea Europeană. În cazul obținerii unei opinii pozitive din partea Comisiei Europene, relația dintre Republica Moldova și comunitatea europeană va suferi schimbări esențiale, dictate de conferirea statutului de stat candidat. Acest lucru ar semnifica inițierea unei perioade de pregătire şi implicare complexă în vederea realizării condiționalității Uniunii Europene şi lansării negocierilor de aderare la comunitatea europeană. În acest context, devine foarte important trasarea corectă și realizarea eficientă a priorităților necesare în vederea asigurării avansării cursului european al Republicii Moldova.*

Cuvinte – cheie: *cooperare, condiționalitate, UE, integrare, reforme*

Abstract. *In the article are analyzed the latest evolutions in the Republic of Moldova and European Union relationship. After the conclusion of Association Agreement between the Republic of Moldova and European Union, Republic of Moldova focused its efforts on its implementation within reasonable terms in order to be able to have a more ambitious position in the dialogue with European Union. Association Agreement has become country's main strategy in its European integration process. According to evaluation reports, both European and national ones, Republic of Moldova has registered progress in many areas, fact that contributes to the alignment to European standards and norms. However, due to current regional security conditions, Republic of Moldova was determined to apply for the EU membership. In case, Republic of Moldova will receive a positive opinion from European Commission the relationship between Republic of Moldova and European community will change significantly in the perspective of candidate status granting. That would mean the beginning of a complex implication and preparation period for realization of European Union conditionality and launch of accession negotiations to European community. In this context becomes very important to identify correctly and to realize efficiently necessary priorities in order to assure the advancement of European course of the Republic of Moldova.*

Keywords: *cooperation, conditionality, EU, integration, reforms*

Introducere. În evoluția relațiilor dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană data de 3 martie 2022 a marcat o cotitură istorică, devenind ziua când a fost depusă cererea de aderare la Uniunea Europeană. Acest pas important schimbă totalmente interacțiunea dintre Republica Moldova şi comunitatea europeană şi va produce transformări esențiale în abordarea națională a procesului de integrare europeană, precum şi în poziția Uniunii Europene față de Republica Moldova. Politica de condiționalitate a Uniunii Europene cu siguranță va deveni mai rigidă, având în vedere că condițiile înaintate față de un stat aflat în proces de asociere politică diferă de condițiile înaintate față de un potențial stat candidat la aderarea la Uniunea Europeană.

Calea Republicii Moldova spre realizarea acestui obiectiv a fost una mai lentă în comparație cu alte state din Europa Centrală şi de Est şi Balcanii de Vest. Acest fapt se datorează mai multor factori, în principal, după cum subliniază V. Juc [5, p. 109], faptului că Republica Moldova din start nu a avut capacitatea să se impună pentru a fi inclusă în lista de priorități strategice ale Uniunii Europene datorită lipsei unei forțe politice eficiente şi consecvente ce s-ar fi identificat cu integrarea europeană.

În plus, traseul european al țării a fost influențat constant de incertitudinea cursului politic promovat de Republica Moldova şi existența alternativei în politica externă şi în alegerea modelului de dezvoltare a republicii. Ca rezultat, relațiile dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană au fost reglementate prin prisma obiectivelor urmărite în relațiile externe ale Uniunii Europene, care optează pentru o vecinătate stabilă şi prosperă. În acest context, Republicii Moldova, ca şi altor state din spațiul post-sovietic, după obținerea independenței, i-a fost propus Acordul de Parteneriat şi Cooperare, preconizat pentru o perioadă de zece ani (a fost semnat în anul 1994 şi a intrat în vigoare în anul 1998), după, în cadrul politicii europene de vecinătate, în anul 2005 a fost semnat Planul de Acțiuni pentru o perioadă de trei ani. În ambele cazuri nu se prevedea perspectiva de aderare la Uniunea Europeană. Totodată, rolul acestora în democratizarea şi europenizarea Republicii Moldova este incontestabil.

Inițierea reformelor, a procesului de tranziție la principiile democratice, la economia de piață şi la normele şi valorile europene a început datorită implementării angajamentelor asumate în cadrul acestor acorduri şi au fost stimulate de către cerințele Uniunii Europene ce vizau construirea în Republica Moldova a unui stat de drept, promovarea bunei guvernări, asigurarea unei democrații funcționale şi respectarea drepturilor omului. Înregistrarea progreselor în această direcție a intensificat cooperarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană atât în domeniul politic (evidențiem deschiderea Delegației Comisiei Europene la Chişinău şi a Misiunii diplomatice a Republicii Moldova pe lângă Comunitatea Europeană, desemnarea Reprezentatului Special al Uniunii Europene pentru Moldova; demararea activității Misiunii Uniunii Europene de monitorizare a frontierei la granița moldo-ucraineană; extinderea formatului de negocieri privind conflictul transnistrean prin includerea Uniunii Europene şi SUA în calitate de observator) [4, p. 21], cât şi în cel economic (obținerea sistemului generalizat de preferințe plus al UE (GSP+); un anumit progres în îmbunătățirea climatului investițional etc. [9, p. 169].

Un nou cadru juridic al relațiilor dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană a fost stabilit în cadrul Parteneriatului Estic prin semnarea în anul 2014 al Acordului de Asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte și Republica Moldova, pe de altă parte [6]. Acordul are drept obiectiv de bază asocierea politică şi integrarea economică a Republicii Moldova prin participarea la programele şi politicile comunitare, integrarea în cadrul pieței interne a Uniunii Europene, ajustarea legislaţiei naţionale la cea a Uniunii Europene etc. Până la momentul depunerii cererii de aderare, Acordul de Asociere a fost catalogat ca principala strategie de integrare europeană a ţării şi, totodată, calitatea implementării acestuia este indicatorul esenţial al gradului de pregătire a Republicii Moldova de a avansa în procesul de integrare europeană. Prin urmare, în scopul cercetării realităţilor, dar şi a tendinţelor în dezvoltarea relaţiilor Republicii Moldova cu structurile europene este necesar de elucidat rezultatele şi deficienţele implementării Acordului de Asociere şi de a stabili obiectivele următoare în dialogul cu Uniunea Europeană.

Metodologia cercetării are la bază principiile analizei sistemice şi abordarea ştiinţifică interdisciplinară a subiectului pus în discuţie. În procesul de realizare a studiului au fost utilizate metodele general-logice, metoda structural-funcţională, cea istorică, descriptivă şi comparativă. Acestea au permis analiza complexă a evoluţiei dialogului moldo-comunitar, evidenţiind diverse aspecte ale acestuia, precum şi rolul actorilor implicaţi. De asemenea, s-a recurs la analiza documentelor şi sintetizarea surselor disponibile pe site-urile oficiale ale instituţiilor statale, cât şi a organizaţiilor non-guvernamentale preocupate de traseul european al Republicii Moldova. Examinarea acestora a oferit posibilitatea de a opera cu date actuale, de a generaliza opiniile experţilor privind provocările şi priorităţile în relaţiile Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, valorificând astfel în ansamblu totalitatea manifestărilor problematicii studiate.

Rezultatele investigaţiei. Depunerea cererii de aderare la Uniunea Europeană este o realizare majoră pentru Republica Moldova, dar în acelaşi timp şi o responsabilitate semnificativă, mai ales în condiţiile geopolitice şi regionale de securitate în care această cerere a fost semnată. După cum generalizează Mogîldea M., expert al Institutului pentru Politici şi Reforme Europene, decizia guvernului de a transmite această cerere structurilor europene a fost dictată de necesitatea de a urma exemplul partenerilor din cadrul Trio-ului asociat, Georgia şi Ucraina şi determinată de repercusiunile războiului declanşat de Federaţia Rusă împotriva Ucrainei [8]. Eventual, în alte circumstanţe acest pas ar fi fost întreprins mult mai târziu, fiind condiţionat în primul rând de nivelul de realizare a reformelor interne în corespundere cu angajamentele asumate în cadrul Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană. Acest fapt sporeşte gradul de responsabilitate pentru Republica Moldova, întrucât cerinţele din partea Uniunii Europene vor fi mai mari, aşteptările vor fi mai mari şi vor fi necesare eforturi mai mari pentru a corespunde acestora. Totodată, depunerea cererii de aderare la Uniunea Europeană reprezintă doar începutul etapei de pre-aderare. Pentru a deveni stat membru al Uniunii Europene, Republica Moldova trebuie să satisfacă criteriile de la Copenhaga, să respecte şi să promoveze valorile europene. Chiar şi la momentul aplicării cererii de aderare ţara este evaluată dacă corespunde cerinţelor necesare în vederea obţinerii unei opinii pozitive din partea Comisiei Europene. În acest sens, Comisia Europeană elaborează un chestionar şi îl înmânează statului aplicant.

În data de 11 aprilie 2022, Comisarul pentru vecinătate și extindere Olivér Várhelyi i-a înmânat viceprim-ministrului, ministrului afacerilor externe și integrării europene Nicu Popescu chestionarul Comisiei Europene cu privire la cererea de aderare la Uniunea Europeană a Republicii Moldova. Cu acest prilej, vicepremierul Nicu Popescu a subliniat: „*Odată în plus dorim să demonstrăm că suntem o țară în care democrația funcționează, reformele sunt posibile, procesele de transformare dau rezultate iar viitorul nostru european este ireversibil*” [7]. În comparaţie cu statele candidate din Balcanii de Vest, chestionarul de aderare a Republicii Moldova este mai concis, format din două blocuri – cu 369 întrebări oferite în prima parte şi circa 1900 în cea de-a doua parte. Spre exemplu, în cazul Serbiei chestionarul a inclus 2483 întrebări, în cazul Muntenegru -2178 întrebări, în cazul Albaniei -2280, iar Macedonia de Nord a răspuns la circa 4000 de întrebări. [1, p.17]. În mare parte, acest fapt se datorează Acordului de Asociere şi activităţii Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic. Chestionarul s-a concentrat în mare parte pe funcţionarea instituţiilor statului, justiţie, statul de drept şi economie. Datorită alinierii graduale la normele şi standardele Uniunii Europene, mai ales începând din anul 2014, completarea chestionarului nu a prezentat dificultăţi majore. În plus, în acest proces a fost implicată activ Platforma Naţională a Forumului Societăţii Civile a Parteneriatului Estic, contribuind enorm la eforturile conjugate pentru a răspunde la întrebările din chestionare. Astfel, prima parte a chestionarului a fost transmisă Uniunii Europene pe data de 22 aprilie 2022, iar cea de-a doua parte completată pe data de 12 mai 2022.

La moment, se aşteaptă *Opinia* Comisiei Europene asupra cererii depuse. Dacă va fi una favorabilă, Uniunea Europeană poate să înainteze, pe lângă criteriile de la Copenhaga, condiţii specifice pe care Republica Moldova va trebui să le îndeplinească pentru a fi pregătită pentru a negocia procesul de aderare. Negocierile de aderare sunt elementul cheie al procesului de aderare, deoarece acestea sunt orientate spre adoptarea şi implementarea aquis-ului de către statul aplicant. Aquis-ul comunitar reprezintă setul de legi şi obligaţii care conţine circa 160 000 de pagini şi acoperă toate domeniile politicilor Uniunii Europene divizate în 35 de capitole. Negocierile de aderare se desfăşoară în cadrul conferinţelor interguvernamentale bilaterale între statele membre ale Uniunii Europene şi ţara candidată. Înainte de a fi iniţiat acest proces, statul candidat este supus unui screening, care presupune o cercetare analitică a legislaţiei aplicantului şi a gradului de conformitate a acesteia cu *aquis-ul comunitar*. După, Comisia Europeană elaborează un raport în care sunt incluse recomandările pentru deschiderea capitolelor de negociere. Progresul negocierilor de aderare depinde de progresul înregistrat

în ariile acoperite de capitolele de negocieri. Negocierele de aderare sunt asimetrice având în vedere că statele candidate se supun logicii politicii de extindere a Uniunii Europene ceea ce presupune acceptarea setului de reguli pre-existente înainte de a primi posibilitatea de a lua parte la procesul de elaborare a acestora. Atunci când negocierile asupra tuturor capitolelor sunt încheiate, Consiliul de Miniştri al Uniunii Europene, în baza opiniei Comisiei Europene şi avizului pozitiv al Parlamentului European, decide prin vot unanim încheierea negocierilor de aderare. Urmează semnarea Tratatului de Aderare, după intrarea în vigoare al căruia statul candidat devine stat membru al Uniunii Europene.

Respectiv, procesul de aderare la Uniunea Europeană este unul complex şi necesită multă implicare. Pentru Republica Moldova este esențial să urmeze agenda interne de reforme şi să-şi îndeplinească angajamentele asumate. În acest context, menționăm că Acordul de Asociere, care conține 465 de capitole axate pe cele mai semnificative domenii în vederea racordării la standardele europene are o rată de implementare de aproximativ 72% în perioada anilor 2014-2021. Ultimul raport al Uniunii Europene privind implementarea Acordului de Asociere din 13 octombrie 2021 a subliniat unele progrese printre care menționăm pregătirea Strategii privind asigurarea independenței şi integrității sectorului justiției pentru anii 2021-2024; ratificarea Convenției de la Istanbul; lansarea dialogului de nivel înalt Uniunea Europeană-Republica Moldova în domeniul politicii externe şi de securitate; eforturi în reformarea administrației publice şi în combaterea corupției etc. Totodată, s-a atenționat asupra necesității continuității reformelor în domeniile justiției, fraudei bancare, corupției precum şi necesitatea restabilirii încrederii în structurile publice etc.[3] Pe dimensiunea economică, în urma semnării şi implementării Acordului privind Zona de Liber Schimb Aprofundat şi Cuprinzător, Uniunea Europeană a devenit principalul partener comercial al Republicii Moldova, 63% din exporturi fiind orientate spre piața UE, iar circa jumătate din produsele şi serviciile importate de Republica Moldova sunt de origine din țările UE. Acordul permite înlăturarea taxelor vamale de import în comerțul produselor dintre Uniunea Europeană şi Moldova, reduce barierele tehnice în calea comerțului şi oferă un acces mai bun la comerțul serviciilor pentru ambele părți. Prin urmare, printre beneficiile implementării acestui acord se includ crearea coridoarelor verzi şi simplificarea procedurilor vamale, precum şi creşterea profiturilor şi a comenzilor din țările Uniunii Europene pentru IMM-urile exportatoare. Adițional, după cum notează experții naționali, în anul 2021, Uniunea Europeană a oferit Republicii Moldova peste 150 mln. Euro şi a lansat un Plan special de recuperare economică a Republicii Moldova pentru anii 2021-2024 în valoare de 600 mln. euro, axat pe cinci piloni, și anume: (1) managementul finanțelor publice și al guvernanței economice; (2) economie competitivă, comerț și IMM-uri; (3) infrastructură; (4) educație și angajare pe piața muncii; precum și (5) reforma statului de drept și a justiției [2, p.4]. Susținerea din partea Uniunii Europene este evidentă, totuși, anume de Republica Moldova, în mare parte, depinde îndeplinirea angajamentelor asumate în cadrul cooperării cu structurile europene.

Concluzii. Uniunea Europeană își va menține standardele şi va aplica în continuare politica sa de condiționalitate în Republica Moldova pentru a asigura conformitatea țării cu criteriile de la Copenhaga. Cel mai bun stimulent pentru Republica Moldova, la rândul său, este susținerea din partea structurilor europene şi credibilitatea politicii de condiționalitate a Uniunii Europene. În prezent, cu o guvernare pro-europeană şi o susținere internă a cursului european există condiții favorabile pentru a realiza agenda internă de reforme. În același timp, este necesar ca Republica Moldova să își traseze direcțiile prioritare în cursul său european printre care subliniem, mai ales, pregătirea pentru eventualele negocieri de aderare cu Uniunea Europeană, informarea corectă a populației, precum şi asigurarea coeziunii sociale în țară.

Referinţe bibliografice:

1. Gateva E. European Union Enlargement Conditionality. UK, Palgrave studies in European Union politics, 2015, 254 p.
2. Groza I et all. Raport Alternativ IPRE: Acordul de Asociere UE -Moldova - 7 ani de implementare: Progrese. Constrângeri. Priorităţi, 2021// https://ipre.md/wp-content/uploads/2021/11/RAPORT-ALTERNATIV_IPRE_7-ANI-DE-IMPLEMENTARE_Draft_Consolidat_26.11.2021_EN_final_online.pdf (accesat 16.05.2022)
3. Joint staff working document Association Implementation Report on the Republic of Moldova. Brussels. // https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2021_295_f1_joint_staff_working_paper_en_v2_p1_1535649.pdf (accesat 17.05.2022)
4. Juc L. Moldova - UE: actualitate, constatări. În: Vectorul european al RM şi realizarea Planului de Acţiuni. Conf. Int., 17 februarie, 2006. Chişinău: AAP, 2006, p. 20-23.
5. Juc V. Opțiunea de integrare europeană a Republicii Moldova prin prisma interesului național. În: Revista Națională de Drept. România: Editura Vasiliana-98, 2010, nr.3, p. 105 - 121.
6. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 30.08.2014, nr. 1, 260/4
7. Ministrul Nicu Popescu a recepționat chestionarul Comisiei Europene cu privire la cererea de aderare la UE a Republicii Moldova: „Țara noastră își accelerează parcursul european" // https://mfa.gov.md/ro/content/ministrul-nicu-popescu-receptionat-chestionarul-comisiei-europene-cu-privire-la-cererea-de (accesat 16.05.2022)
8. Mogâldea M. Ce urmează după depunerea cererii de aderare? Mize pe termen scurt și mediu pentru Republica Moldova// https://ipre.md/2022/04/05/ce-urmeaza-dupa-depunerea-cererii-de-aderare-mize-pe-termen-scurt-si-mediu-pentru-republica-moldova-op-ed-de-mihai-mogildea-ipn-md/ (accesat 15.05.2022)
9. Moldova şi UE în contextul Politicii Europene de Vecinătate. Realizarea Planului de Acțiuni UE-Moldova (februarie 2005 – ianuarie 2008). Chișinău: ARC, 2008. 180 p.

CAUZELE ȘI CONSECINȚELE CRIZEI MIGRAȚIEI ÎN EUROPA

ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ МИГРАЦИОННОГО КРИЗИСА В ЕВРОПЕ

CAUSES AND CONSEQUENCES OF THE MIGRATION CRISIS IN EUROPE

GOLOVATAIA Ludmila,
doctor în economie, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică
e-mail: golovataya4@gmail.com

Аннотация. *В статье описываются масштабы и направление миграционных потоков в Европу. Анализируются побудительные мотивы «политики открытых дверей», проводимой Германией. Выявляются угрозы для Европы, связанные с неконтролируемой миграцией.*
Ключевые слова: *миграционный кризис, миграционная политика, политика «открытых дверей», беженцы, мигранты, Европейский союз, Германия.*

Abstract*. The article describes the scale and direction of migration flows to Europe. The motives of the „open door policy" pursued by Germany are analyzed. Threats to Europe associated with uncontrolled migration are identified.*
Keywords*: migration crisis, migration policy, open door policy, refugees, migrants, European Union, Germany.*

Европа переживает масштабный миграционный кризис. Сотни тысяч переселенцев заполонили страны Евросоюза. Многие политики и эксперты считают этот кризис беспрецедентным и рассматривают его как самый серьезный вызов Европе за весь послевоенный период [13]. Они использовали этот библейский термин, означающий в Ветхом Завете бегство еврейского народа из египетского рабства. Следует отметить, что данные о численности беженцев и мигрантов, публикуемые разными международными и европейскими организациями, расходятся. По оценке Международной организации по миграции (МОМ), за девять месяцев 2015 г. в Европу морским путем прибыло более 522 134 человек [1].

Европейские политики по-разному характеризуют этот кризис. Так, председатель Европейского совета Д. Туск во время поездки в Израиль заявил, что нынешний приток беженцев – «это не просто изолированный инцидент. Это – начало исхода… Европа столкнулась с потоком людей, «спасающихся от самых тяжких преступлений, которое видело человечество со времен Холокоста» [7]. По данным Управления Верховного комиссара ООН по делам беженцев (UNHCR), за период с января по август 2015 г. в Европу морским путем прибыли 380 тыс. нелегальных мигрантов и беженцев и их число ежедневно увеличивается на несколько тысяч [15]. Если в июле их численность составляла 75 483 человека, то в августе она увеличилась уже до 129 843 человек1 [4]. Самое большое число мигрантов, которые добрались до Европы через территорию Италии, приходится на граждан Эритреи – 30 708 человек. Сирийцев среди беженцев в Италии оказалось сравнительно немного – всего 6710 человек. В Грецию мигранты бегут в основном из Сирии – 175 375 человек и из Афганистана – 50 177 человек [11]. В чем причина нынешнего миграционного кризиса? Отвечая на этот вопрос, эксперты, как правило, указывают на непрекращающуюся войну в Сирии. Они подчеркивают, что установление контроля «Исламским государством» над значительной частью ее территории вынуждает граждан этой страны покидать родину и искать более безопасные места.

Гражданская война в Ливии, Эритрее и ряде других африканских стран, где ведутся военные действия, также способствуют росту числа беженцев. Но почему они бегут именно в Европу и почему лавина беженцев накрыла европейские страны именно сейчас, ведь перечисленные выше факторы имеют долговременный характер. Некоторые исследователи считают, что причиной резкого возрастания потока беженцев в последние месяцы является

ситуация, сложившаяся в Ливии. Раньше, пока у власти в Ливии находился М. Каддафи, страны ЕС договаривались с ним, что он будет обеспечивать прибрежный контроль и потому морской путь из Ливии в Европу был закрыт. Но в Ливии началась гражданская война, государство перестало функционировать, а затем и развалилось, возникли два конкурирующих правительства, некоторые районы оказались во власти вооруженных групп, в том числе и исламистских, и теперь там просто не с кем вести переговоры.

В условиях безвластия и полного отсутствия пограничного контроля контрабандисты сумели наладить бизнес по переброске беженцев в Европу [3]. Но огромное число беженцев находится не только в Европе, но и в таких странах, как Иран, Ирак, Пакистан и Чад. Эти страны – приграничные с зонами конфликтов, поэтому мигранты сначала бегут сюда и только потом пытаются перебраться дальше, в Европу. Поэтому, по мнению ряда экспертов, проблема состоит не в том, что Европе негде разместить мигрантов, а в том, что она оказалась не готова к их массовому наплыву. Комиссия ООН по делам беженцев проследила пути передвижения беженцев и мигрантов из стран Ближнего Востока и Африки в Европу и пришла к выводу, что из 380 тыс. человек, добравшихся на континент 2015 г. через Средиземное море, лишь каждый второй является выходцем из Сирии, а остальные – это граждане стран, на территории которых не ведутся военные действия, но где права человека грубо и систематически нарушаются. 13% беженцев составляют выходцы из Афганистана, 8 – из Эритреи, 4 – из Нигерии, по 3 – из Сомали, Пакистана и Ирака, 2% – из Судана [15]. 72% из всех прибывших беженцев составляют мужчины, 13 – женщины и 15% – дети [4].

Поток беженцев из стран Ближнего Востока и Африки идет по двум маршрутам. Первый маршрут пролегает из Северной Африки, через море, в основном в Италию. Второй, так называемый западнобалканский маршрут идет из Турции в Грецию, а затем – в Македонию, потом – в Сербию, далее – в Венгрию, а из Венгрии – в Австрию и Германию. Но не следует забывать, что существуют еще и другие потоки, состоящие из европейцев. Их образуют граждане республик бывшей Югославии, Косово, а также Албании и других европейских стран. Все они ставят своей целью попасть в богатые страны ЕС, и в первую очередь – в Германию, Австрию, Швецию. Поэтому при определении общей численности беженцев и мигрантов эти лица также учитываются. Эксперты предупреждают, что численность беженцев, направляющихся в Европу, в краткосрочной перспективе не иссякнет, а, напротив, будет увеличиваться. Управление Верховного комиссара ООН по делам беженцев прогнозирует, что в ноябре 2015 г. – феврале 2016 г. только из Турции будут прибывать ежедневно примерно 5 тыс. человек. Сокращение потока ожидается лишь в 2017 г. [16; 19].

Миграционный кризис оказывает негативное воздействие на все европейские страны, но есть одна сфера, которая, по мнению экспертов, может выиграть от притока беженцев и экономических мигрантов, это – экономика. В ЕС рассчитывают, что прибывающие в Европу переселенцы пополнят рынок рабочей силы, испытывающий потребность в высококвалифицированных кадрах, и будут способствовать экономическому росту этих стран. Эксперты Еврокомиссии предприняли попытку оценить влияние вынужденных переселенцев на рынок труда и на экономику стран, входящих в ЕС. По прогнозу Еврокомиссии, численность таких лиц в 2015 г. составит примерно 1 млн человек, в 2016 г. она увеличится до 1,5 млн, а в 2017 г. сократится до 0,5 млн [19]. Таким образом, общий приток беженцев и мигрантов за 2015–2017 гг. оценивается примерно в 3 млн человек.

В своих расчетах эксперты исходили из предположения, что из общего числа лиц, которые прибудут в Евросоюз в ближайшие годы, статус беженца получат примерно 1,5 млн человек и 3/4 из них окажутся в трудоспособном возрасте. В этом случае численность рабочей силы в странах Евросоюза в целом увеличится на 0,1% в 2015 г. и на 0,3% в 2016–2017 гг. Если

уровень квалификации беженцев будет не ниже, чем у граждан, принимающих их стран, то в этом случае суммарный ВВП стран ЕС увеличится на 0,21% в 2016 г. и на 0,26% в 2017 г. Если же беженцы окажутся недостаточно квалифицированными, эффект от использования их труда будет значительно меньшим и составит 0,14% в 2016 г. и 1,8% в 2017 г. [19]. Эксперты оценили и воздействие беженцев на финансовую систему стран Евросоюза. Они считают, что это воздействие будет незначительным. Суммарный бюджетный дефицит стран ЕС возрастет лишь на 0,04% ВВП в 2016 и в 2017 гг., но в 2019 и 2020 гг. он снизится на 0,05% [19]. Что касается затрат, связанных с приемом беженцев, эксперты подчеркивают, что, хотя их величина в разных странах не одинакова, бюджетные затраты на их обустройство в странах ЕС не будут превышать 0,2% от суммарного ВВП 28 государств ЕС в 2015 г. и в 2016 г. они останутся на этом же уровне [19].

Для стран – основных реципиентов беженцев, таких как Германия, затраты составят не более 0,2% ВВП в 2015 г., но в 2016 г. они несколько возрастут [19]. Наибольший положительный эффект проявится в Германии: за счет использования труда беженцев ВВП этой страны увеличится на 0,43% в 2016 г., на 0,56 – в 2017 г. и на 0,72% – в 2020 г. Однако Еврокомиссия признает, что, хотя ВВП Германии благодаря беженцам вырастет, объем дополнительных товаров и услуг, произведенных мигрантами, окажется недостаточным для поддержания ВВП на душу населения на нынешнем уровне, и в результате он снизится на 0,6% в 2016 г. и на 0,3% в 2020 г. [19]. Таким образом, в результате проведенного исследования эксперты Еврокомиссии пришли к выводу, что в целом приток беженцев и мигрантов окажет позитивное воздействие на экономику и рынок труда, а также на состояние госбюджета стран Евросоюза. Однако следует обратить внимание на одно весьма важное обстоятельство, а именно: эксперты Еврокомиссии при исследовании влияния притока беженцев и мигрантов в страны Евросоюза учитывали исключительно экономические факторы, но они полностью абстрагировались от такого чрезвычайно важного обстоятельства, как необходимость их интеграции в новое для них общество.

Учитывая серьезные различия в культуре и вероисповедании переселенцев, прибывающих в Европу главным образом из мусульманских стран, и коренных жителей, можно однозначно утверждать, что, поскольку европейские страны в нынешних условиях вынуждены принимать чрезмерное число беженцев и мигрантов, их адаптация и интеграция в новое для них общество, несомненно, будут весьма трудными. Почти половина всех беженцев и мигрантов, прибывающих в Германию, остается в Германии. Помимо беженцев из стран Ближнего Востока (из Сирии, Ирака, Афганистана, а также из африканских стран) сюда устремляются переселенцы с Балкан, в основном из Косово, Албании, Сербии и ряда других стран, бывших республик Югославии [9]. Спасаясь от нищеты, они бегут в развитые в экономическом отношении страны, и прежде всего в Германию. Это – экономические мигранты и рассчитывать на получение статуса беженца они не могут. Тем не менее пока рассматриваются их заявления на получение убежища, а эта процедура довольно длительная, они получают самые разные пособия и содержатся, таким образом, за счет принявшего их государства. Число людей, желающих получить убежище в Германии, достигло рекордной отметки: в 2014 г. в ФРГ было подано 170 тыс. прошений о получении статуса беженца, по прогнозам, в 2015 г. их будет уже 800 тыс. (а по некоторым оценкам, эта цифра возрастет до 1 млн). В настоящее время Германия лидирует в Европе по числу поданных ходатайств о предоставлении убежища [2]. Но если рассматривать соотношение числа заявлений о предоставлении убежища с численностью жителей принимающей страны, картина меняется: в 2014 г. в ФРГ на тысячу жителей приходилось около трех прошений об убежище и страна занимала шестое место в соответствующем рейтинге.

В настоящее время на первом месте находится Швеция с восемью ходатайствами об убежище на тысячу жителей, за ней следуют Венгрия, Австрия, Мальта и Дания [2]. Почему Германия готова принимать беженцев? Некоторые исследователи считают, что за этой готовностью стоит простой экономический прагматизм. Германия обладает развитой экономикой, крупнейшей в Европе, уровень безработицы здесь – самый низкий среди 28 стран ЕС (по данным на сентябрь 2015 г., он составлял – 4,5%) [20]. Однако рождаемость в стране неуклонно падает, а население стареет. В настоящее время число граждан в возрасте до 15 лет составляет 13% населения, моложе 25 лет – 22%, а число лиц старше 65 лет превышает 20%. Рабочей силы уже сейчас не хватает, а, по расчетам демографов, к 2060 г. численность нетрудоспособных граждан достигнет трети всего населения страны [5]. В этих условиях власти Германии просто вынуждены использовать беженцев и экономических мигрантов как важный источник пополнения рынка труда. Некоторые эксперты считают, что именно в этом следует искать главную причину того, что Германия столь широко открыла двери беженцам и мигрантам.

В настоящее время в Германии не хватает инженеров, техников и программистов в ключевых отраслях немецкой промышленности. Потребность в кадрах испытывают также здравоохранение, гостиничное хозяйство, сфера услуг. Власти Германии считают, что прибывающие в страну переселенцы вполне могут не только восполнить нехватку рабочей силы, но и стимулировать экономический рост в стране и тем самым «обеспечить благополучие будущих поколений» [12]. Однако далеко не все эксперты объясняют готовность Германии принимать беженцев столь прагматическими целями. Отвечая на этот вопрос, эксперты, как правило, говорят, что она просто соблюдает собственное законодательство, и напоминают, что, согласно статье 16а Основного закона ФРГ, лица, преследуемые по политическим мотивам, пользуются правом на получение убежища в ФРГ. Это касается людей, которые в своей стране из-за политических взглядов оказываются исключенными из общественной жизни до такой степени, что это ущемляет их человеческое достоинство. По подсчетам немецких экономистов, каждый прибывающий в страну беженец или экономический мигрант будет обходиться Германии в сумму, равную примерно 12 тыс. евро в год на протяжении всего периода рассмотрения его заявки на получение статуса беженца. Общие затраты на содержание всех прибывших переселенцев в 2015 г. составят 10 млрд евро (эта сумма равна 0,3% ВВП страны) [12]. Но германские политики убеждены, что выгода от использования труда мигрантов будет намного превосходить затраты, связанные с их содержанием. Наплыв огромного числа беженцев и экономических мигрантов в Германию вызывает недовольство коренных жителей страны, многие из которых относятся к переселенцам с недоверием и даже враждебностью.

Практически ни дня не проходит без нападения на лагеря беженцев. Только в первом полугодии 2015 г. германской полицией было зарегистрировано 150 случаев таких инцидентов, а также поджогов строений, предназначенных для беженцев [9]. Подобное отношение к беженцам наблюдается и в других европейских странах, но в Германии оно проявляется особенно явственно. Как отмечают некоторые эксперты, эти нападения нанесли удар по имиджу страны, предпринявшей столько усилий для того, чтобы искупить свое нацистское прошлое [9]. Особенно недоброжелательно прибывающих переселенцев встречают в Восточной Германии, а также в Баварии, на территории которой «оседает» большая часть беженцев. По действующим ныне правилам, в первые три месяца (т.е. в период рассмотрения заявки) беженцы получают бесплатно кров, питание, одежду и медицинскую помощь. Кроме того, им выдают ежемесячно 143 евро на «карманные расходы».

После выхода из приемников-распределителей беженцы получают от 287 до 359 евро на человека в месяц плюс 84 евро на детей в возрасте до 6 лет [17]. Кроме того, беженцы имеют

право на получение социального жилья, которое оплачивают немецкие власти. Получать обычную социальную помощь могут только те из переселенцев, которые получили право на убежище. Будучи не в состоянии справиться со столь огромным потоком, власти Баварии выступают с инициативой пересмотреть действующие в Германии правила, касающиеся обязательств в отношении беженцев. Они предлагают урезать «карманные деньги» для беженцев и заменить их продовольственными купонами и вещами. По их мнению, это позволит значительно сократить число экономических мигрантов, в том числе из Балканских стран, и снизить расходы на их содержание.

В настоящее время, по данным, приведенным министром внутренних дел Германии Т. де Мезьером, совокупная стоимость услуг и денег, получаемых беженцами, превышает трудовой доход граждан Албании, Боснии или Косово (здесь среднегодовой доход на душу населения составляет 3,5 тыс. евро в год) [6]. В настоящее время в Бундестаге и в федеральных землях Германии обсуждаются и другие инициативы по пересмотру правил приема беженцев. В частности, предлагается сократить время рассмотрения запроса на получение статуса беженца с нескольких месяцев до нескольких дней. Другое предложение касается судьбы экономических мигрантов. По мнению властей Баварии, их следует незамедлительно отсылать назад, на родину. Это касается в первую очередь мигрантов из стран Балканского региона, который не считается зоной гуманитарной катастрофы. Эту инициативу поддержал министр иностранных дел Ф.- В. Штайнмайер. По его мнению, Албания, Македония и Косово не опасны для проживания и потому выходцев из этих стран следует считать не беженцами, а экономическими мигрантами. Но что делать с экономическими мигрантами, уже находящимися на территории европейских государств?

Некоторые страны, и в частности Германия, уже приняли решение об их депортации. Но эксперты предупреждают, что процесс депортации будет очень сложным, вряд ли мигранты, подлежащие депортации, спокойно согласятся вернуться на родину после того, как они прошли такой долгий и тяжелый путь. Они, несомненно, будут оказывать сопротивление властям. Об этом можно судить хотя бы по тому, какие конфликты разгораются между мигрантами и полицией, когда они при попытке попасть в ту или иную страну встречаются с препятствиями, а в этом случае сопротивление наверняка будет более яростным. «Выдворение всегда проходит болезненно, – заявил министр внутренних дел Германии Т. де Мезьер. – Но мы можем предоставить место и поддержку лишь тем беженцам, которые нуждаются в защите, а те, кто в защите не нуждается, должны быстро возвращаться назад» [8].

Нынешний миграционный кризис довольно четко обнажил неспособность Европейского союза к принятию решений в чрезвычайной ситуации. Об этом свидетельствует хотя бы тот факт, что лидеры ЕС начали реагировать на поток беженцев, прибывающих в Европу, лишь в конце августа, хотя пограничные службы фиксировали резкое увеличение численности беженцев еще в начале 2015 г. Но, даже признав факт существования миграционного кризиса, руководство ЕС не смогло представить четкого плана по его регулированию, оно действовало спонтанно и неэффективно. К тому же попытка ввести квоты на распределение 160 тыс. беженцев, оказавшихся на территории Италии и Греции, через которые проходит основной поток беженцев, выявила серьезные разногласия между государствами – членами ЕС.

Каждая страна, руководствуясь собственными интересами, старалась уменьшить выделенную ей квоту, а некоторые страны Восточной Европы (Польша, Венгрия, Чехия и Словакия) выступили против самой идеи квотирования и отказывались принимать беженцев [10]. Неэффективные действия ЕС в условиях миграционного кризиса привели к тому, что в европейских странах стали все чаще обсуждать вопрос о будущем Шенгена и самого Евросоюза. В немалой степени этому способствовало и новое обращение к ЕС, с которым

выступила Великобритания 10 ноября 2015 г Великобритания потребовала от ЕС провести реформу Евросоюза, прекратить поддерживать евро, ограничить миграцию и закрыть границы с «новыми членами ЕС». Премьер-министр Великобритании Д. Кэмерон по существу предъявил Евросоюзу ультиматум: если эти требования не будут выполнены, Великобритания выйдет из Евросоюза [21].

Миграционный кризис грозит обернуться для Евросоюза весьма серьезными последствиями. Уже сейчас можно с полным основанием утверждать, что он окажет воздействие на все сферы жизни европейских стран: на экономику, социальную сферу, политику, на отношения в обществе и, конечно, на его безопасность. Как уже говорилось ранее, прием и обустройство беженцев потребуют от европейских стран огромных затрат, а от этого пострадает прежде всего социальная сфера. Сокращение расходов на социальную сферу неизбежно приведет к ликвидации многих социальных программ и, как следствие, отразится на благосостоянии малообеспеченных слоев населения, а это не может не сказаться на изменении отношения к мигрантам, и без того уже негативного.

Социологические опросы в европейских странах свидетельствуют, что все большее число граждан выражает недовольство притоком мигрантов и требует от своих правительств принятия кардинальных мер по сокращению их численности. Резкое увеличение числа мигрантов неизбежно приведет к разрастанию в крупных городах уже имеющихся и появлению новых этнических кварталов, а это значит, что сегрегация общества еще больше усилится. Как свидетельствует уже имеющийся в европейских странах опыт, в том случае, если мигранты образуют большие сообщества и если их вероисповедание, их традиции отличаются от обычаев местного населения, они стремятся навязать автохтонному населению свои обычаи и свою культуру. Поскольку основную часть беженцев составляют выходцы из мусульманских стран, общая численность мусульман в Европе резко возрастет и они, несомненно, изменят не только этническое, но и политическое лицо Европы. Их влияние на политическую обстановку и на политическую систему, несомненно, возрастет, поскольку они будут создавать собственные политические партии.

Эксперты напоминают, что при оценке будущей численности мусульман в Европе следует учитывать, что уже через несколько лет прибывающие сегодня мигранты воспользуются существующим в европейских странах правом на воссоединение семьей и привезут со своей родины жен, детей и родственников, и тогда процесс исламизации Европы окажется уже не гипотетическим, а вполне реальным, а это неизбежно приведет к обострению противоречий между коренными жителями и мигрантами. Все возрастающее недовольство европейцев наплывом беженцев и неэффективность проводимой правительствами европейских стран миграционной политики меняют расстановку политических сил в европейских странах.

Практически везде наблюдается рост популярности крайне правых и националистических партий, и в тех странах, в которых проходят выборы, они отвоевывают голоса у правящих партий. Это – тревожная тенденция, она может привести к резкому изменению политического климата в Европе и пока никто не знает, как ей противостоять. Опасность усугубляется еще и тем, что, по данным спецслужб европейских стран, среди огромного потока беженцев из стран Ближнего Востока, и прежде всего из Сирии, уже выявлены члены ИГИЛ и других исламистских организаций, потенциально способных организовать террористическую акцию в любой из европейских стран. И в любое время. Однако, судя по всему, французские власти не учли информацию, полученную от спецслужб.

Теракты во Франции, совершенные исламистами 13 ноября 2015 г., показали, что страна оказалась не готовой к такому трагическому развитию событий и именно этим объясняются столь огромные людские потери, которые она понесла. Похоже, Европа перешла определенный

исторический рубеж, за которым события будут развиваться уже по иным законам. Если европейские лидеры не откажутся от проведения «политики открытых дверей», численность беженцев и экономических мигрантов будет возрастать столь стремительно, что контроль над миграционными потоками будет утрачен окончательно. В этом случае говорить о какой-либо стабильности в Европе уже не придется. Справится ли Европа с нынешним миграционным кризисом? Сможет ли она сплотиться, чтобы сообща противостоять терроризму? Вряд ли кто-либо из исследователей отважится ответить на этот вопрос, но можно с полной уверенностью утверждать, что будущая Европа будет совсем не похожа на ту, которую мы привыкли видеть.

Список литературы

1. Австрия не исключила «тихого развала» ЕС из-за мигрантов. – http://www.vz.ru/news/2015/10/24/774236.html (accesat: 11 mai 2022)
2. Беженцы в Германии: Мифы и реальность. – http://www.dw.com/ru/%D0%B1%D0%B5%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1% 86%D1%8B-%D0%B2-%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BD% D0%B8%D0%B8-%D0%BC%D0%B8%D1%84%D1%8B-%D0%B8-%D1%80%D0% B5%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8 C/a -18683737 (accesat: 11 mai 2022)
3. Берсенева А., Громов А. ЕС объединяется против беженцев. :http://www.gazeta.ru/social/2015/09/14/7755377.shtml# (accesat: 11 mai 2022)
4. В ООН подсчитали общее количество беженцев, прибывших в Европу морем за 2015 год. – http://politrussia.com/news/voon-podschitali-572/ (accesat: 11 mai 2022)
5. Германия: Добро пожаловать с долей прагматизма. – http://ru.euronews.com/2015/09/07/germany-s-winning-refugeewelcomeformula/ (accesat: 11 mai 2022)
6. Добров Д. Германия: Что делать с беженцами? – http://inosmi.ru/world/20150823/229806347.html (accesat: 11 mai 2022)
7. Дональд Туск назвал «началом исхода» массовую миграцию в Европе. – https://russian.rt.com/article/114089 (accesat: 11 mai 2022)
8. Карабанов К. Евросоюз согласовал ужесточение миграционного законодательства. – http://www.vesti.ru/doc.html?id=2673156 &cid=5 (accesat: 11 mai 2022)
9. Киршбаум Э. Германия пытается обуздать вал поджогов лагерей беженцев. – http://ru.reuters.com/article/topNews/id RUKCN0PV1VB20150721 (accesat: 11 mai 2022)
10. Польша, Венгрия, Чехия и Словакия – против идеи квот по приему мигрантов. – http://www.bbc.com/russian/international/ 2015/09/150904_eastern_europeans_against_migration_quota (accesat: 11 mai 2022)
11. Ренци обвинил Туска в неуважении к Италии. – http://www.vz.ru/news/2015/10/16/772663.html (accesat: 11 mai 2022)
12. Connelly K. Refugee influx a major opportunity for Germany, leading economist says. – http://www.theguardian.com/world/ 2015/nov/05/refugee-influx-a-major-opportunity-for-germany-leading-econo mist-says?CMP=twt_gu (accesat: 11 mai 2022)
13. Harding L., Oltermann P., Watt N. Refugees welcome? How UK and Germany compare on migration. http://www.theguar dian.com/world/2015/sep/02/refugees-welcome-uk-germany-compare-migra tion (accesat: 11 mai 2022)
14. Harris J. This refugee crisis was a test for David Cameron. He’s flunked it. – http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/sep/ 03/refugee-crisis-test-david-cameron (accesat: 11 mai 2022)
15. Kingsley P. Refugee crisis: apart from Syrians, who is travelling to Europe? – http://www.theguardian.com/world/2015/sep/ 10/refugee-crisis-apart-from-syrians-who-else-is-travelling-to-europe (accesat: 11 mai 2022)
16. Migrant crisis: Three million expected to reach EU by 2017. –http://www.bbc.com/news/world-europe-34732415 (accesat: 11 mai 2022)

17. Opinion: Feed asylum applicants – don't give them money. –http://www.dw.com/en/opinion-feed-asylum-applicants-dont-givethem-money/a-18652421
18. Pearson M., Ean H., Damon A. Migrant crisis: More troubles in Hungary as Austria, Germany near tipping point. –http://edition. cnn.com/2015/09/07/europe/europe-migrant-crisis (accesat: 12 mai 2022)
19. Strupczewski J. EU executive sees three million migrants by 2017. – Mode of access: http://uk.reuters.com/article/2015/11/05/uk-europe-migran ts-costs-idUKKCN0SU1BL20151105
28. Unemployment statistics / Eurostat. Statistics Explained. –http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemp loyment_statistics (accesat: 11 mai 2022)
20. Watt N. David Cameron: battle for EU reform is not «mission impossible». – http://www.theguardian.com/politics/2015/nov/10/ david-cameron-prepares-for-battle-with-eu-allies-over-resolvable-aims (accesat: 11 mai 2022)

POLITICA EXTERNĂ EUROPEANĂ: ÎNTRE EUROPENIZARE ȘI DE-EUROPENIZARE

EUROPEAN FOREIGN POLICY: BETWEEN EUROPEANIZATION AND DE-EUROPEANIZATION

BENIUC Liliana,
doctor în științe politice,
conferențiar universitar,
Facultatea Științe Politice
și Relații Internaționale,
Universitatea de Studii
Europene din Moldova
e-mail: beniucliliana77@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-1094-2662

Rezumat: În articol sunt analizate procesele de europenizare și de-europenizare a politicilor externe ale statelor membre ale Uniunii Europene. Procesul de europenizare poate fi conceptualizat ca un proces de schimbare la nivel național în care statele membre își adaptează procesele, politicile și instituțiile la noile practici, norme, reguli și proceduri caracteristice sistemului european de guvernanță. În situația în care elaborarea politicii externe a UE este în contradicție cu valorile și interesele declarate ale anumitor state membre reprezintă un exemplu cînd se formulează conceptul de „de-europenizare". După cum notează literatura privind politica externă europeană, un anumit nivel de contestare a normelor europene – precum și încălcări ocazionale – nu implică neapărat erodarea, regresia sau chiar anularea politicii externe. De-europenizarea se referă la tendințe sau modele mai stabile de obiecție față de normele PESC bine stabilite în discursul și practica de politică externă a unui stat membru.
Cuvinte-cheie: europenizare, politica externă europeană, de-europenizare, Twinning

Abstract: The article analyzes the processes of Europeanization and de-Europeanization of the foreign policies of the Member States of the European Union. The Europeanization process can be seen as a process of change at national level in which Member States adapt their processes, policies and institutions to the new practices, rules, regulations and procedures that characterize the European system of governance. When EU foreign policy-making contradicts the stated values and interests of certain Member States, it is an example of the concept of 'de-Europeanisation'. As the European foreign policy literature notes, a certain level of challenge to European rules - as well as occasional breaches - does not necessarily imply the erosion, regression or even cancellation of foreign policy. De-Europeanisation refers to more stable tendencies or patterns of objection to well-established CFSP rules in a Member State's foreign policy discourse and practice.
Keywords: Europeanization, European foreign policy, de-Europeanization, Twinning

Procesul de europenizare poate fi conceptualizat ca un proces de schimbare la nivel național în care statele membre își adaptează procesele, politicile și instituțiile la noile practici, norme, reguli și proceduri caracteristice sistemului european de guvernanță. Includerea în procesele Uniunii Europene influențează percepțiile interne ale intereselor și modul de a atinge scopurile, având ca rezultat schimbări în modalitățile de definire a politicilor, datorită împuternicirilor noilor actori interni și a noilor percepții, mijloacele de realizare și rezultatul politicii.

Factorii de decizie naționali dețin o poziție cheie în răspunsul unui stat membru la europenizare prin rolul pe care îl joacă în luarea deciziilor și implementarea politicilor europene. Conform opiniei lui Börzel actorii autohtoni își presează executivii naționali să promoveze politici la nivel european și își învinovățesc guvernele naționale pentru costurile pe care le suportă politicile europene [1].

Conceptul de „*europenizare a politicilor externe ale statelor membre a UE*" a fost aplicat în lucrărilor mai multor autori europeni la sfârșitul anilor 1990 - începutul 2000, precum I. Manners și R. Whitman (2000), B. Tonra (2001), B. Tonra și T. Christiansen (2004) [2; 3; 4]. I. Manners și R. Whitmann au încercat să evidențieze impactul mediului politic/economic/societal european asupra politicilor externe ale statelor Uniunii Europene, prin luarea în considerare a modului în care statele membre ale UE își adaptează politica externă aderînd la UE, față de UE însăși și față de celelalte state membre ale UE. I. Manners și R. Whitmann afirmă că, deși procesul de adaptare este mai rapid pentru

noile state membre, chiar și statele fondatoare au fost nevoite să își schimbe politicile față de statele anterior terțe, pentru a se conforma cu politicile Comunității Europene/Uniunii Europene existente. Concluzia autorilor este că datorită partajării informațiilor și practicilor comune din cadrul UE se produce socializarea, se creează obiceiuri de a lucra împreună, care transformă percepțiile comune ale factorilor de decizie politică [2]. Adrian Hyde-Price consideră că percepțiile sunt vitale în procesul de elaborare a politicilor [1]. Percepțiile permit clasificarea și interpretarea informațiilor în termeni de sisteme structurate, care stabilesc limite cognitive pentru luarea deciziilor raționale.

O altă întrebare pusă de I. Manners și R. Whitman este modul în care participarea la PESC și relațiile externe ale Uniunii Europene modifică politica externă a statelor membre, dacă această participare este o constrângere a alegerii politicii externe sau o oportunitate pentru acțiunea de politică externă [2]. În cadrul analizei generale a politicii externe I. Manners și R. Whitman iau în considerare și noțiunea de „relații speciale" sau conceptul de „probleme speciale" datorate sensibilităților naționale [2, p.1-11].

Ben Tonra atrage atenția asupra procesului de socializare, în care oficialii dobândesc un obicei de a gândi în termeni de atingere a consensului [3]. În același timp B. Tonra precizează că crearea politicii externe și de securitate comună a limitat măsura în care politicile externe naționale reacționează în mod independent. Consensul și consultarea au devenit trăsături importante ale procesului de politică externă internă, iar statele membre au câștigat o eficiență mai mare prin vocea colectivă și acțiunea comună.

Europenizarea este o experiență unică pentru statele membre ale Uniunii Europene, statele candidate și potențial-candidate, inclusiv țările care se află în proces de integrare europeană. Heather Grabbe a analizat procesul de europenizare a statelor candidate din Europa Centrala și de Est, care și-au asumat toate obligațiile aferente apartenenței la UE, astfel încât efectele interne ale transferului politicilor și instituțiilor către acestea au putut fi comparabile cu efectele UE asupra statelor membre. Grabbe consideră că procesul de europenizare este mai relevant pentru statele candidate decât statele membre ale Uniunii Europene, deoarece statele care sunt în proces de integrare europeană sunt poziționate într-o relație asimetrică, care oferă UE căi de influență mai coercitive în procesele de elaborare a politicilor interne [5].

Solicitanții nu pot influența elaborarea politicilor UE din interior, nu pot promova propriile preferințe în politicile la nivel european, nu pot obiecta dacă o politică a UE nu se potrivește cu structurile sau politicile lor interne. Drept urmare, candidații au mai puțin spațiu de manevră în implementarea politicii externe, deoarece trebuie să dovedească a fi state membre potențiale demne. În plus, statele candidate au o motivație mai puternică decât membrii existenți de a implementa politicile UE, deoarece încearcă să obțină admiterea.

Crearea condițiilor formale de aderare a oferit UE o pârghie mult mai largă pentru a-i determina pe solicitanți să se conformeze cerințelor sale, a redus capacitatea solicitanților de a negocia concesiuni. Uniunea Europeană stabilește o listă de priorități politice care trebuie implementate în cursul anului sau pe termen mediu. Criticile formulate în rapoartele UE pot avea un impact puternic asupra dezbaterilor interne despre politicile publice și perspectivele politice ale unui guvern candidat. În schimb, obținerea aprobării internaționale este o modalitate importantă de legitimare a alegerilor politice, precum a fost în cazul Republicii Moldova, când Maia Sandu a fost aleasă Președintă a Republicii Moldova (noiembrie 2020) și Partidul Acțiunea și Solidaritatea au câștigat alegerile parlamentare (iulie 2021).

În procesul de aderare a statelor din Europa Centrală și de Est, UE a avut o linie directă în structurile de elaborare a politicilor din Comunitatea Economică Europeană prin programul său de înfrățire. Twinning-ul plătește pentru detașarea funcționarilor publici din statele membre UE pentru a lucra în ministerele statelor candidate/beneficiare, ceea ce oferă o cale directă pentru convergența

cognitivă, deoarece funcționarii publici din UE lucrează alături de omologii lor din statele candidate/beneficiare.

Twinning este un instrument de înfrățire al UE de cooperare instituțională între autoritățile statelor membre ale UE și autoritățile țărilor beneficiare sau partenere. Proiectele Twinning urmăresc scopul de a dezvolta capacitățile instituționale ale autorităților beneficiare, reunesc expertiza sectorului public din statele membre ale UE și țările beneficiare cu scopul de a obține rezultate operaționale obligatorii concrete pentru activități *peer to peer*. Din 2004 instrumentul de înfrățire este disponibil și pentru unele dintre țările partenere de vecinătate estică și sudică a UE. În acest cadru se urmărește îmbunătățirea capacităților administrative ale organelor administrației publice centrale prin formarea personalului acesteia și sprijinirea reorganizării acesteia, prin armonizarea legislației, care apropie legile, reglementările și standardele de calitate națională cu cele ale statelor membre ale UE în cadrul acordurilor de cooperare sau de asociere semnate cu UE. Proiectele Twinning, bazate pe principiul învățării și împărtășirii celor mai bune practici, sunt implementate în vederea obținerii unor rezultate obligatorii [7].

Republica Moldova, de rând cu celelalte țări ale Parteneriatului Estic, beneficiază de proiectele Twinning în cadrul Politicii Europene de Vecinătate – ENI East. De exemplu, proiectul Twinning „*Suport pentru modernizarea serviciului public din Republica Moldova în corespundere cu cele mai bune practici ale Uniunii Europene*” este finanțat din fondurile Uniunii Europene și implementat de către Oficiul Guvernului Republicii Lituania, Departamentul Serviciului Public, Centrul de Instruire al Ministerului Finanțelor și Agenția pentru Fonduri Sociale Europene, în parteneriat cu instituția beneficiară – Cancelaria de Stat a Republicii Moldova. Obiectivul general al proiectului este de a contribui la consolidarea capacităților funcționarilor publici din Republica Moldova în corespundere cu standardele Uniunii Europene, prin îmbunătățirea calității cursurilor de instruire și a altor activități de dezvoltare profesională [8].

Începând cu luna septembrie 2017, Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova a implementat 7 proiecte Twinning, care fac parte din Planul Anual de Acțiuni Republica – Moldova – Uniunea Europeană. Valoarea totală a proiectelor a constituit 6,85 milioane de Euro. Alte două proiecte Twining sunt în proces de pregătire [9]. Menționăm că până în prezent Republica Moldova a beneficiat de 31 de proiecte Twinning. Asistența UE prin intermediul proiectelor Twinning contribuie la îndeplinirea obiectivelor înscrise în Acordul de Asociere UE-Republica Moldova, prin asigurarea resurselor financiare și a intervențiilor de consolidare a capacităților instituționale pentru instituțiile cheie din Republica Moldova, necesare pentru a putea răspunde provocărilor legate de implementarea aquis-ului comunitar, în cadrul AA/DCFTA (Acordului de Asociere şi a Zonei de Liber Schimb Aprofundat şi Comprehensiv).

Proiectul Twinning „*Consolidarea capacităților Parlamentului Republicii Moldova în procesul de armonizare a legislației naționale cu legislația UE*”, implementat în perioada 16 septembrie 2017 - 15 decembrie 2019, a avut scopul de a optimiza procedurile interne și de a consolida capacitățile personalului Secretariatului Parlamentului Republicii Moldova, pentru o mai bună înțelegere a legislației naționale cu legislația UE. Pe parcursul celor 27 de luni de implementare, Proiectul Twinning a organizat 126 de misiuni ale experților în cadrul a 70 de activități, cu participarea a 66 de experți pe termen scurt din Republica Cehă, Slovacia, Ungaria, Polonia, Letonia, Franța și Belgia. Activitățile au presupus elaborarea de orientări, recomandări, evaluări, o Cartea albă, o Foaie de parcurs, precum și organizarea diverselor activități de consolidare a capacităților, sub formă de seminare, ateliere de lucru, evaluări ale compatibilității proiectelor de lege cu acquis-ul UE, formare de formatori, discuții în format de masă rotundă, etc. În rezultatul activităților implementate, proiectul Twinning a contribuit la consolidarea capacităților Parlamentului Republicii Moldova în procesul de

armonizare a legislației naționale cu legislația UE din perspectiva instituțională și cea a capacității umane [10].

Potrivit opiniei cercetătorilor P. Muller, K. Pomorska, B. Tonra în prezent politica externă și de securitate comună a UE se confruntă cu provocări majore din exterior, dar și din interior [11]. Pe plan extern, UE se confruntă cu o politică externă în schimbare a SUA, care a fost deosebit de pronunțată în timpul președinției Trump (2017-2021), cînd China era în ascensiune, Rusia - mai agresivă și un mediu geopolitic din ce în ce mai fragmentat și contestat. Pe plan intern, UE se confruntă cu o creștere a populismului și a regresului democratic în multe state membre din Europa Centrală și de Est, cu moștenirea crizei datoriilor suverane din 2008, cu politicile de austeritate și cu provocările permanente ale Uniunii în ceea ce privește legitimitatea cererilor publice. Pandemia Covid-19 și provocările economice conexe au adăugat aspecte suplimentare multitudinii de provocări cu care se confruntă UE.

În situația în care elaborarea politicii externe a UE este în contradicție cu valorile și interesele declarate ale anumitor state membre, în cazul în care statele membre sunt mai puțin dispuse să se implice în elaborarea colectivă de politică externă la nivelul UE și acordă prioritate altor cadre multilaterale sau acțiuni naționale (unilaterale), inclusiv în cazul în care rezultatele politicii externe europene sunt subminate în mod explicit de practica statelor membre se lansează și se formulează conceptul de „*de-europenizare*”.

PESC este un domeniu de politică interguvernamentală, care depinde de cooperarea voluntară, profund socializată și de solidaritatea reciprocă a statelor membre ale UE. În acest context remarcăm că PESC se bazează pe drepturile suverane ale statelor membre de a-și promova propriile politici externe alături de cadrul PESC. Principala justificare și rațiunea PESC a fost că politica externă europeană întărește politicile externe naționale ale statelor membre, nefiind intenționată să le înlocuiască. Potrivit opiniei cercetătorilor M.A. Orenstein și R.D. Kelemen, UE suferă de un anumit tip de dezagregare în politica sa externă și de securitate [12]. În timp ce PESC și-a sporit capacitățile de-a lungul timpului, UE încă nu are puterea de a împiedica statele membre să-și urmeze propriile politici independente. În condițiile crizei din Ucraina, de exemplu, UE a organizat un regim de sancțiuni surprinzător de puternic, dar nu a putut împiedica unele state membre să promoveze propriile politici divergente pro-Rusia, cum ar fi semnarea de noi acorduri energetice (de ex., Ungaria).

Conceptul „*de-europenizare*” a fost lansat pentru a descrie o realitate în care elaborarea politicii externe a UE este în contradicție cu valorile și interesele declarate de anumite state membre, în care statele membre sunt mai puțin dispuse să se implice în elaborarea politicilor colective și în care rezultatele acestei politici sunt subminate de practica statelor membre, care pot utiliza regulat și sistematic sau amenința cu utilizarea dreptului de veto. De exemplu, în timpul adoptării celui de-al șaselea pachet de sancțiuni împotriva Rusiei (8 mai 2022) Ungaria s-a „opus prin veto” unei interdicții privind importurile de petrol rusesc în UE [13]. Premierul ungar, Viktor Orban, a folosit dreptul de veto frecvent în folosul agendei sale politice, blocând decizii ale UE privind migrația, amenințând că va recurge la veto când se discuta bugetul multianual al UE la sfârșitul anului 2020 și împiedicând în repetate rânduri luări de poziție critice comune ale UE privitor la încălcările drepturilor omului în Israel și China [14].

Cercetătorii P. Müller, K. Pomorska, B. Tonra menționează că sursa potențială a de-europenizării politicii externe europene este politica internă (populistă). Statele membre care sunt supuse unei dinamici politice populiste, nativiste și semi-autoritare provoacă procesele și pozițiile colective ale UE de politică externă [11]. Unii factori de decizie ai Serviciului European de Acțiune Externă indică că odată cu pierderea președinției rotative a statelor membre în cadrul Consiliului Afaceri Externe și al structurilor asociate acestuia (Comitetul militar, grupurile de lucru PESC), statele membre sunt mai puțin implicate pozitiv și se pierde un anumit spirit de corp diplomatic.

P. Muller, K. Pomorska și B. Tonra identifică trei criterii care indică diferența între simpla contestare a politicii – care trebuie acceptată ca parte integrantă a evoluției politicii externe europene – și o schimbare evidentă către de-europenizare [11]. *Primul* este sfera sau tonul discursiv al provocării. În cazul în care statele membre contestă poziții sau principii de politică bine stabilite din parametrii normelor fundamentale, acestea trebuie să fie acceptate ca o simplă provocare, condiționată, de exemplu, de schimbarea guvernului. Dacă schimbarea de politică propusă este una care violează în mod evident și clar normele fundamentale care stau la baza politicii externe a UE, de exemplu, prin justificarea abuzurilor grave ale drepturilor omului, încălcarea dreptului internațional sau subminarea instituțiilor multilaterale, atunci statul membru poate fi considerat că urmărește o agendă diferită în această problemă. Același lucru este valabil și în ceea ce privește normele procedurale de bază – cum ar fi schimbul de informații, căutarea consensului, respectarea „limbajului convenit" și pozițiile stabilite de politică externă a UE – care alcătuiesc cultura de cooperare a PESC.

Al doilea criteriu al de-europenizării este amploarea provocării. În cazul câtorva provocări politice cheie – în care peisajul politic/ideologic al statului membru s-a schimbat în mod clar pentru a privilegia o perspectivă diferită de politică externă – o simplă contestație politică poate fi în joc. Cu toate acestea, dacă această contestație este vizibilă într-o gamă mai largă de poziții politice, cu alte cuvinte, dacă este omniprezentă, atunci problema poate fi o de-europenizare mai profundă a politicii externe a statului membru. Un astfel de model de provocare într-o gamă largă de probleme ar sugera o reorientare de bază a statului membru, departe de normele europene și europenizarea asociată acesteia.

Al treilea criteriu care indică faptul că un Rubicon este depășit în ceea ce privește de-europenizarea este în cazul în care provocările politice asociate plasează statul pe spectrul larg de poziții politice ale statelor membre. În ciuda acordului asupra anumitor poziții politice în cadrul politicii externe europene, este bineînțeles că fiecare declarație comună elaborată cu atenție cuprinde o serie de poziții și preferințe politice naționale. Fiecare declarație, fiecare poziție, fiecare orientare politică de lungă durată, este în sine o creatură a compromisului.

În concluzie, menționăm că în contextul dezvoltării instituționale a PESC, o caracteristică cheie a europenizării politicii externe a fost evoluția unei culturi a cooperării în cadrul Consiliului și al diferitelor sale grupuri de lucru și comitete bazate pe norme procedurale precum „partajarea informațiilor", „consultarea" , „căutarea consensului", „compromis" și respectarea pozițiilor de politică externă convenite anterior (așa-numitul „limbaj convenit"). Politica externă a UE se bazează pe norme de fond, cum ar fi democrația și respectul pentru statul de drept, universalitatea drepturilor omului, democrația și respectul pentru multilateralism și instituțiile de guvernanță globală. Acestea marchează nucleul identității Uniunii ca actor internațional. În mod critic pentru de-europenizarea politicii externe europene, nu este suficient ca un stat membru să se opună ocazional la normele, regulile și principiile PESC bine stabilite. După cum notează literatura privind normele internaționale, un anumit nivel de contestare a normelor – precum și încălcări ocazionale – nu implică neapărat erodarea, regresia sau chiar anularea unei norme. De-europenizarea se referă la tendințe sau modele mai stabile de obiecție față de normele PESC bine stabilite în discursul și practica de politică externă a unui stat membru. La nivelul sistemului de politică externă al UE, aceasta implică procese de regresie normativă și cascadă inversă a normelor de politică externă, care pot submina cultura UE de cooperare și capacitatea acesteia de a găsi consens și de a construi compromisuri, care sunt ambele în centrul procesului său de elaborare a politicii externe.

Referințe bibliografice:

1.Terzi Özlem. Europeanisation of foreign policy and candidate countries : a comparative study of greek and turkish cases. În: Politique europeenne. 2005. Nr. 3 (17). p.113-136. https://www.cairn.info/revue-politique-europeenne-2005-3-page-113.htm (accesat: 12 mai 2022)
2.Manners I. and Whitman R. *The Foreign Policies of European Union Member States.* Manchester: Manchester University Press, 2000;
3.Tonra B., *The Europeanisation of National Foreign Policy Dutch, Danish and Irish Foreign policies in the EU*, Aldershot, Ashgate, 2001;
4.Tonra B. and Christiansen T. *Rethinking European Union Foreign policy*, Manchester, Manchester University Press, 2004.
5. Grabbe H .Europeanisation Goes East: Power and Uncertainty in the EU Accession Process. In: Kevin Featherstone, Claudio M. Radaelli (eds.) *The Politics of Europeanisation*, Oxford, Oxford University Press. (2003).
6.Despre proiectul Twinning. https://www.bnm.md/ro/content/despre-proiectul-twinning (accesat: 12 mai 2022)
7.Twinning. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/funding-and-technical-assistance/twinning_en (accesat: 12 mai 2022)
8.Descrierea proiectului Twinning „Suport pentru modernizarea serviciului public din Republica Moldova în corespundere cu cele mai bune practici ale Uniunii Europene" https://cancelaria.gov.md/ro/apc/descrierea-proiectului-twinning-suport-pentru-modernizarea-serviciului-public-din-republica (accesat: 12 mai 2022)
9.TWINNING. https://mfa.gov.md/ro/content/twinning (accesat: 12 mai 2022)
10. Proiectul Twinning a implementat cu succes toate cele 70 de activități planificate, cu rezultate tangibile https://www.parlament.md/Diploma%C5%A3ieparlamentar%C4%83/ProiectulTwinning/tabid/261/language/ro-RO/Default.aspx (accesat: 12 mai 2022)
11. Müller Patrick, Pomorska Karolina, Tonra Ben. The Domestic Challenge to EU Foreign Policy-Making: From Europeanisation to de-Europeanisation? https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07036337.2021.1927015 (accesat: 12 mai 2022)
12. Orenstein Mitchell A., Kelemen R. Daniel. Trojan Horses in EU Foreign Policy. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.12441
13. Văleanu Sorina. Ungaria a blocat cel de-al șaselea pachet de sancțiuni împotriva Rusiei. https://alephnews.ro/guvern/ungaria-a-blocat-cel-de-al-saselea-pachet-de-sanctiuni-impotriva-rusiei/ (accesat: 12 mai 2022)
14. Verseck Keno. Ungaria: Orban, veto-ul și Kiril, incitatorul la războihttps://www.dw.com/ro/ungaria-orban-veto-ul-%C5%9Fi-kiril-incitatorul-la-r%C4%83zboi/a-62033769 (accesat: 04 iunie 2022)

UNELE ACCEPȚIUNI PRIVIND COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU NATO

SOME MEANINGS REGARDING COLABORATION BETWEEN REPUBLIC OF MOLDOVA AND NATO

PÎRȚAC Grigore,
doctor în științe politice,
conferențiar universitar,
Universitatea de Studii Europene din Moldova
e-mail: grigorepirtac@yahoo.com

Rezumat. *În acest studiu este analizată percepția populației privind cooperarea Republicii Moldova cu NATO, bazată pe respectul neutralității constituționale a statului. În condițiile statutului său de neutralitate, Republica Moldova, prin implementarea IPAP, nu urmărește obiectivul aderării la Alianța Nord-Atlantică. Autoritățile moldovenești își propun să implementeze IPAP pentru avansarea procesului de reformare şi modernizare a sectorului de securitate şi apărare națională în conformitate cu noile evoluții şi cerințe ale mediului actual de securitate, pentru dezvoltarea capacităților necesare de a face față noilor provocări, consolidarea securității cetățenilor Republicii Moldova și a statului. În acest scop, Republica Moldova va folosi baza politico-juridică, inclusiv mecanismele instituționale relevante, create la etapele precedente de implementare a IPAP. Totodată, Republica Moldova este determinată să dezvolte cooperarea cu statele membre și partenere NATO în combaterea noilor amenințări comune la adresa securității cum ar fi terorismul, amenințările cibernetice, care nu mai recunosc frontiere naționale și au un caracter tot mai variat și complex, și să contribuie la promovarea stabilității și securității în regiune și pe continentul european.*

Cuvinte-cheie*: Republica Moldova, NATO, Parteneriat pentru Pace, securitatea internațională, alianță politico-militară, securitate bazată pe cooperare, apărare colectivă, Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova-NATO.*

Abstract. *This study has an informative purpose regarding the Cooperation of the Republic of Moldova with NATO is based on the respect of the constitutional neutrality of the state. Under the terms of its neutrality status, the Republic of Moldova, through the implementation of IPAP, does not pursue the objective of joining the North Atlantic Alliance. Moldovan authorities aim to implement IPAP to advance the process of reforming and modernizing the security and national defense sector in line with new developments and requirements of the current security environment, to develop the necessary capabilities to meet new challenges, strengthen the security of Moldovan citizens and the state. To this end, the Republic of Moldova will use the politico-legal basis, including the relevant institutional mechanisms, created at the previous stages of IPAP implementation. At the same time, the Republic of Moldova is determined to develop cooperation with NATO member and partner countries in combating new common security threats such as terrorism, cyber threats, which no longer recognize national borders and are increasingly diverse and complex, and to contributes to the promotion of stability and security in the region and on the European continent.*

Keywords: *Republic of Moldova, NATO, Cooperation of the Republic of Moldova with NATO, the Partnership of Peace, international security, politico-military alliance, security based on cooperation, collective defense, Individual Action Plan of the Republic of Moldova-NATO Partnership.*

În condițiile războiului din Ucraina, securitatea în viața noastră de zi cu zi reprezintă un element important pentru bunăstarea noastră. Cu certitudine, securitatea Republicii Moldova poate fi asigurată de importanți actori internaționali, de exemplu NATO, care are scopul de a garanta libertatea și securitatea prin mijloace politice și militare. NATO este o alianță politico-militară, înființată prin Tratatul Atlanticului de Nord semnat la Washington la 4 aprilie 1949 de SUA, Canada și 10 state europene. În prezent, cuprinde 30 de state membre din Europa și America de Nord. Cel mai recent membru NATO este Republica Macedoniei de Nord, ca urmare a aderării la Alianță în data de 27 martie 2020 [1].

NATO promovează valorile democratice și dă membrilor săi posibilitatea de a se consulta și de a coopera în aspecte privind apărarea și securitatea pentru a soluționa probleme, a clădi încrederea și, pe termen lung, a preveni conflictele. Totodată promovează valorile democratice și dă membrilor săi posibilitatea de a se consulta și de a coopera în aspecte privind apărarea și securitatea pentru a soluționa probleme, a clădi încrederea și, pe termen lung, a preveni conflictele. NATO se angajează să respecte principiul conform căruia un atac împotriva unuia sau mai multora dintre membrii săi este

considerat un atac împotriva tuturor. Acesta este principiul apărării colective, consacrat în Articolul 5 al Tratatului de la Washington. Până acum, Articolul 5 a fost invocat o singură dată, ca răspuns la atacurile teroriste din 11 septembrie din Statele Unite ale Americii, din anul 2001. NATO este o alianță de state din Europa și America de Nord. Alianța reprezintă o legătură unică între aceste două continente, dându-le posibilitatea de a se consulta și a coopera în domeniul apărării și securității și de a realiza împreună operațiuni multinaționale de management al crizelor. Conceptele strategice specifică sarcinile și principiile de bază ale Alianței, valorile sale, mediul în evoluție în domeniul securității și obiectivele strategice ale Alianței pentru următoarea decadă. Conceptul strategic 2010 definește sarcinile de bază ale NATO, ca de exemplu: apărare colectivă, managementul crizelor și securitatea bazată pe cooperare [2].

În condițiile în care riscurile şi amenințările la adresa păcii şi stabilității au cunoscut fenomene precum terorismul, conflictele etnice, abuzurile la adresa drepturilor omului, fragilitatea economică, răspândirea armamentului nuclear, biologic şi chimic, pirateria, accesul la resursele energetice, schimbarea climatică, cyber-atacurile, etc., abordarea strategică a NATO se bazează tot mai mult pe o definiție cuprinzătoare a securității, care pe lângă dimensiunea de apărare recunoaște importanța factorilor politici, economici, sociali şi de mediu, aflați într-o permanentă evoluție [3, p.147].

Scopul principal al Alianței îl reprezintă salvgardarea libertății şi securității membrilor săi prin mijloace politice şi militare, promovarea valorilor democrației, a drepturilor omului şi primatului legii, precum şi contribuirea la pacea şi stabilitatea întregii regiuni Euro-Atlantice. Din punct de vedere al securității umane, este semnificativ să menționăm sarcinile asumate de către Alianță ca fiind necesare pentru atingerea obiectivelor propuse: [3, p. 146]

- ***Securitatea,*** bazată pe proliferarea instituțiilor democratice și pe determinarea în ce privește rezolvarea pașnică a disputelor.
- ***Consultarea,*** NATO servind ca forum al dezbaterii de către Aliați a tuturor problemelor care le afectează interesele vitale, incluzând posibile dezvoltări situaționale care să se constituie în factori de risc la adresa securității statelor membre; totodată, NATO asigură coordonarea eforturilor membrilor în câmpuri de interes comun.
- ***Descurajarea şi apărarea*** statelor membre în fața oricărei amenințări agresive (art. 5 şi 6 ale Tratatului de la Washington).
- ***Managementul crizelor,*** în conformitate cu art. 7 al Tratatului.
- ***Parteneriatul,*** cooperarea şi dialogul cu alte state din spațiul Euro Atlantic, cu scopul de a crește transparența, încrederea reciprocă și capacitatea de acțiune comună cu Alianța. [3, p. 146]

Trebuie de subliniat, că primele contacte ale Republicii Moldova cu Alianța Nord-Atlantică au fost stabilite după declararea independenței țării. La 20 decembrie 1991, la Bruxelles , a avut loc reuniunea Consiliului de Cooperare Nord-Atlantică (CCNA), creat în urma hotărârii la nivel înalt a țărilor membre ale NATO de la Roma din 7-8 noiembrie 1991. Scopul creării CCNA a fost de a institui un organism permanent de consultări între adversarii de altă dată în problemele esențiale de securitate europeană. La 6 ianuarie 1994, cu ocazia reuniunii la nivel înalt a Alianței Nord-Atlantice, la care a fost examinată inițiativa americană „Parteneriatul pentru Pace”, Republica Moldova și-a exprimat interesul de a adera la acest Program. La 16 martie 1994, la Bruxelles, la Cartierul General NATO, a avut loc prima întrevedere a Preşedintelui Republicii Moldova cu Secretarul General NATO formată de semnarea Documentului – cadru al Programului „Parteneriatul pentru Pace”. La 29 mai 1997, la Sintra, Portugalia, a avut loc reuniunea CCNA, în formatul Miniștrilor de Externe. Pornind de la necesitatea stabilirii unor relații noi cu partenerii de cooperare, NATO a propus transformarea CCNA, într-o structură mai adecvată – Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic (CPEA).

La 7 ianuarie 2005, Preşedintele Republicii Moldova a vizitat Cartierul General al Alianței și a declarat intenția țării noastre de a adopta un Plan Individual de Acțiuni a Parteneriatului (IPAP). Drept

urmare, Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova –NATO, care marchează o etapă calitativ nouă în cooperarea dintre cele două părți, a fost adoptat de către Consiliul Nord-Atlantic al Alianței la 19 mai și, respectiv, de Guvernul Republicii Moldova la 24 mai 2006.

Documentul fixa un șir de obiective importante, precum aprofundarea cooperării țării noastre cu structurile și instituțiile europene și euroatlantice, promovarea reformelor democratice în diverse domenii, reformarea și modernizarea sectorului de securitate și apărare, consolidarea controlului democratic asupra forțelor armate etc. De menționat, că accepțiunea populației cu referire la aderarea țării noastre la NATO este ambiguă, de exemplu, un sondaj realizat telefonic în perioada 15-25 noiembrie 2021 de către reporterii de la „Infotag", la care au participat 1 047 de respondenți din 367 de localități (inclusiv malul stâng al Nistrului). Aproape 70% dintre cetățeni sunt în favoarea aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Potrivit agenției INFOTAG, despre aceasta arată datele cercetării socio-politice efectuate de compania iData. Potrivit studiului, 68,8% dintre participanții la sondaj susțin integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană, iar 35% - în Uniunea Eurasiatică. 41,2% dintre respondenți sunt în favoarea unificării Moldovei cu România. Pentru aderarea Moldovei la NATO se pronunță 30,1% de respondenți. Pentru restabilirea Uniunii Sovietice - 22,5%. Pentru recunoașterea independenței Transnistriei - 17,8%. Și 45,9% - pentru retragerea Moldovei din CSI. 42,7% dintre respondenți cred că lucrurile în Moldova merg în direcția bună, iar 45% - că în direcția greșită. Întrebați despre primele 100 de zile ale Guvernului Gavriliță, 34% dintre participanții la sondaj evaluează pozitiv activitățile acesteia, 31,7% - neutru, 23% - negativ și 11,3% - le-a fost dificil să răspundă. Marja de eroare este de 2,9% [6].

Institutul Republican Internațional (IRI) a efectuat un alt sondaj în care a aflat care este opinia moldovenilor în raport cu aderarea Moldovei în calitate de membru la UE. Totodată, moldovenii au fost întrebați dacă vor vota aderarea Moldovei la NATO. Studiul s-a desfășurat în perioada 16 septembrie-1 noiembrie 2021, pe un eșantion de 1 619 rezidenți (fără regiunea transnistreană). Marja de eroare a sondajului nu depășește ±2,5 %. Rata de răspuns a fost de 31%. În cadrul aceluiași sondaj, moldovenii au fost întrebați dacă ar vota pentru aderarea Moldovei la NATO. Răspunsurile au fost următoarele:

pentru aderarea Moldovei la NATO – 21 %;
împotriva aderării Moldovei la NATO – 46 %;
nu ar vota – 17 %;
nu știe/nu răspunde – 17 %.

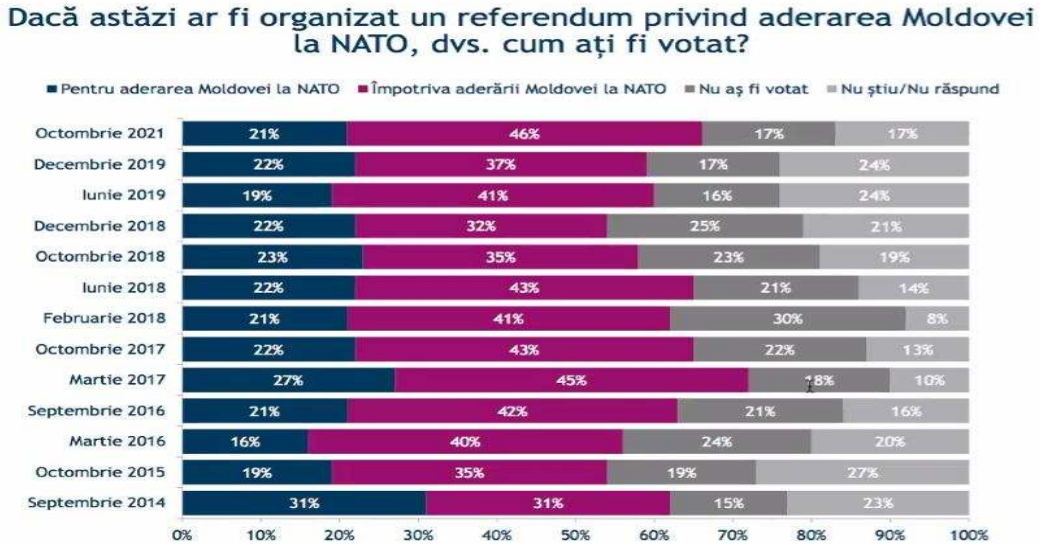

7]

În ceea ce privește opinia fracțiunii majoritare, „PAS" (Partidul Acțiune și Solidaritate), întrebată dacă neutralitatea Republicii Moldova înseamnă ca orice aderare la NATO este exclusă, Natalia Gavriliță a precizat: „Într-adevăr, acest principiu de neutralitate este consacrat de constituție și vom

urmări integrarea în UE, dar nu vom urmări apartenența la alianța NATO". Premierul Republicii Moldova a mai fost întrebată și ce părere are despre faptul că unele partide politice românești spun că ar trebui să existe un referendum pentru ca Republica Moldova să se poată uni cu România și să intre astfel în UE și NATO. „În prezent, nu discutam despre aceasta opțiune", a spus Natalia Gavriliță, precizând că acest scenariu nu se află pe masa discuțiilor de la Chișinău [8]. Astfel, ar putea începe să capete contur o structură mai formală, stimulând apariția unui Sistem de Securitate Trans-Eurasiatic care, pentru prima oară, ar cuprinde întreg continentul. Formarea acestui sistem - definirea conținutului său și apoi instituționalizarea lui - ar putea deveni cea mai importantă inițiativă arhitecturală din deceniul următor, o dată ce politicile evidențiate mai devreme vor fi creat pre-condițiile necesare. Un asemenea larg cadru trans-continental de securitate ar putea cuprinde şi un comitet permanent de securitate, compus din entitățile eurasiatice cele mai importante, în vederea întăririi capacității TESS de a promova cooperarea efectivă în chestiuni hotărătoare pentru stabilitatea mondială [9, p. 231].

La 19 ianuarie 2022 a fost aprobat Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova-NATO. Prin acest document autoritățile de la Chișinău își propun modernizarea sectorului de securitate și apărare în conformitate cu noile evoluții și cerințe ale mediului actual de securitate, pentru a face față noilor provocări. Pentru realizarea obiectivelor stabilite, Republica Moldova va conlucra cu Uniunea Europeană şi cu alte organizații internaționale, urmărind scopul complementării IPAP cu Acordul de Asociere Republica Moldova – UE și Strategia națională de dezvoltare. De menționat, că IPAP trasează obiectivele de cooperare pe mai multe domenii de importanță strategică, precum: cooperarea cu structurile şi instituțiile europene şi euroatlantice, reformele democratice, drepturile omului, statul de drept, combaterea corupției, integritatea teritorială şi relațiile cu vecinii; reforma sectorului de securitate şi apărare, controlul democratic al Forțelor Armate, combaterea terorismului, asigurarea apărării cibernetice, dezvoltarea economică durabilă şi securitatea energetică [5].

Deși a înregistrat rezultate bune în unele domenii precum securitatea ecologică și pregătirea militarilor pentru misiunile pacificatoare, Republica Moldova deseori nu a demonstrat capacitatea de a genera și contribui la securitatea, de exemplu, Republica Moldova nu se poate lăuda cu alte performanțe semnificative la capitolul implementarea a Planului Individual de Acțiuni și dezvoltare a unui parteneriat funcțional, care să aducă plus valoare ambilor parteneri. Acest lucru a devenit și mai vizibil odată cu escaladarea problemelor grave cu care se confruntă sectorul de apărare și securitate în Ucraina ce a readus în discuție dilema cu care se confruntă Moldova în ceea ce privește existența trupelor străine pe propriul teritoriu , opțiunile de securitate pe care le are și onoarea unei armate, importanța căreia a fost ignorată de foarte mult timp și pe care, prin urmare, a fost lipsită de capacitatea de a răspunde unor potențiale amenințări, în ciuda unor revitalizări recente.

În concluzie putem afirma că un aspect vital este informarea obiectivă și extinsă a populației privind rolul actual al NATO, misiunile și activitățile sale precum și realizările și beneficiile parteneriatului Republica Moldova-NATO. O dezbatere mai consistentă la Chișinău pe chestiunea plasamentului de securitate al Republicii Moldova se impune cu necesitate. Media, societatea civilă prin canalele aferente trebuie să deschidă un dialog la capătul căruia opțiunea de securitate a Republicii Moldova să se întrevadă mai clar. Statutul de neutralitate al Republicii Moldova astăzi își pierde valoarea, iar singura opțiune viabilă – miza NATO - nu a fost explicată suficient. Republica Moldova trebuie să demonstreze că poate nu doar să stea la aceeași masă cu Alianța, ci poate aduce plus valoare acestei relații prin determinare, angajamente și o atenție mult mai sporită asupra problemelor, dar și oportunităților pe care le oferă circumstanțele actuale în domeniul securității și apărării.

Viziunea Republicii Moldova, controlul democratic asupra forțelor armate este esențial pentru o societate democratică și reprezintă un element indispensabil al stabilității şi securității țării. Consolidarea funcției de control democratic asupra forțelor armate va contribui la buna guvernare,

precum și la garantarea și asigurarea securității, inclusiv militare, a cetățenilor statului. Republica Moldova edifică capacități viabile pentru garantarea securității şi dezvoltarea democratică a țării, asigurând, în acest scop, inclusiv dezvoltarea forțelor armate. Drept urmare, vor fi depuse eforturi pentru sporirea rolului Parlamentului și implicarea comisiilor de profil în supravegherea activităților instituțiilor din sectorul de securitate și apărare, consolidarea rolului persoanelor civile în procesul de adoptare a deciziilor la toate nivelurile, implementarea standardelor democratice la restructurarea forțelor armate, promovarea accesului mass-mediei și publicului la subiecte de securitate și apărare, implicarea societății civile în activități asociate procesului de dezvoltare și promovare a politicilor în domeniul securității şi apărării.

Referinţe bibliografice:

1. NATO - Informații generale. https://www.mae.ro/node/5337 (accesat: 10.05.2022)
2. Ce este NATO? https://www.nato.int/nato-welcome/index_ro.html (accesat: 10.05.2022)
3. Kiş Alexandru. NATO şi securitatea umană, în (coord.) Mihai-Marcel Neag, Implicații economice, politice şi militare asupra securității umane în etapa post-conflict. Sibiu: Ed. Academiei Forțelor Terestre ”Nicolae Bălcescu”, 2011.
4. Neag, Mihai Marcel; Simion, Eduard; Kis, Alexandru. Intelligence și globalizare. Sibiu: Editura Techo Media, 2015. https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/73540/ssoar-2015-neag_et_al-Intelligence_si_globalizare.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2015-neag_et_al-Intelligence_si_globalizare.pdf (accesat: 10.05.2022)
5. În perioada războiului rece au fost elaborate și aplicate patru Concepte Strategice, iar în perioada imediat următoare, două asemenea documente publice (în 1991 și 1999), însoțite de reglementările de implementare aferente, clasificare.
6. Sondaj: aproape 70% din cetățeni se pronunță pentru aderarea Moldovei la UE http://www.infotag.md/economics-ro/295751/ (accesat: 10.05.2022)
7. (sondaj) 64 % dintre moldoveni optează pentru aderarea Moldovei la UE, iar 21 % ar vota pentru intrarea țării în NATO. https://diez.md/2021/12/18/sondaj-64-dintre-moldoveni-opteaza-pentru-aderarea-moldovei-la-ue-iar-21-ar-vota-pentru-intrarea-tarii-in-nato/ (accesat: 10.05.2022)
8. Gavriliță: Vom urmări integrarea în UE, dar nu apartenența la NATO https://stiri.md/article/politica/gavrilita-vom-urmari-integrarea-in-ue-dar-nu-apartenenta-la-nato (accesat: 10.05.2022)
9. Zbigniew Brzezinski. Marea Tablă de Șah Supremația americană și imperativele sale geostrategice. București: Univers enciclopedic, 1999. 233 p.
10. Mecanisme de colaborare https://infocenter.md/mecanismedecolaborare/ (accesat: 10.05.2022)

DIMENSIUNEA MILITARĂ A CONFLICTULUI TRANSNISTREAN

THE MILITARY DIMENSION OF THE TRANSNISTRIAN CONFLICT

BENCHECI Marcel
PhD in political sciences, senior researcher
Institute for Legal, Political
and Sociological Research
Center for Strategic Research
e-mail: marcelbencheci@mail.ru

HÎRBU Diana
Republic of Moldova, Chisinau
The State University of Moldova (1)
National Institute of Intelligence and Security
"Bogdan, the Founder of Moldova" (2)
PhD in Political Science, Associate Professor
e-mail: benchecidiana@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-7867-1731

KURTSKHALIA Alexander
Georgia, Tbilisi.
University of European Political
and Economic Studies
"C. Stere", PhD student
Chișinău, Republic of Moldova
e-mail: A.kurtskhalia@gmail.com

Rezumat: *Conținutul articolului prezintă o analiză a modului în care statele își exercită jurisdicția asupra persoanelor și bunurilor situate pe teritoriul sau în afara teritoriului țării. Practica demonstrează că concurența între jurisdicții poate apărea în anumite situații. În calitate de studiu de caz, autorii au ales incidentul care a avut loc la 1 ianuarie 2012 pe podul de la Vadul lui Vodă (Republica Moldova), care a fost examinat de Curtea Europeană. Concluzia autorilor este că regimul juridic internațional, în special regimul juridic expansiv, poate fi aplicabil în regiunile Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud, având în vedere statutul regiunilor de state de facto fără obligații și posibilitatea de a aplica standarde și norme internaționale, lăsând populația regiunilor fără nicio protecție juridică internațională.*
Cuvinte-cheie: *drept internațional umanitar, conflictual transnistrean, regim juridic internațional, drept de jurisdicție teritorială, decizia Tadic, conflict armat.*

Abstract: *The content of the article presents an analysis of how states exercise jurisdiction over persons and property located within or outside the country. Practice shows that competition between jurisdictions can occur in certain situations. As a case study, the authors chose the incident that took place on January 1, 2012 on the bridge from Vadul lui Voda (Republic of Moldova), which was examined by the European Court. The authors conclude that the international legal regime, especially the expansive legal regime, may be applicable in the regions of Transnistria, Abkhazia and South Ossetia, given the status of de facto regions without obligations and the possibility to apply international standards and norms, leaving the population regions without any international legal protection.*
Keywords: *international humanitarian law, Transnistrian conflict law, international legal regime, law of territorial jurisdiction, Tadic decision, armed conflict.*

Considering that the principle of sovereign equality of states is one of the fundamental principles of public international law, each State retains its right to exercise jurisdiction over persons and assets located within or outside the territory of the country [14, p.39]. Under these circumstances, a single solution cannot exist, such situations being governed by international agreements, including bilateral and multilateral agreements. International agreements might provide for the application of the jurisdiction of the State under certain conditions, the requirements for the surrender and extradition of persons, the establishment of Inquiry or Conciliation Commissions for the purpose of settling conflicts.

This brief analysis of how States exercise jurisdiction allows us to find that competition of jurisdictions may arise in some situations. There is also the military case in the contingent of the Russian Federation's armed forces, located in the conflict zone in Transnistria, involved in the incident that took place on January 1, 2012 on the bridge from Vadul lui Voda (Republic of Moldova), which led to the death of a young Moldovan man.

The Russian soldier shot the young man at the checkpoint in a security area that was under the control and command of the Russian soldiers. The control point was located in the security zone established by the Agreement from 1999 on the End of the Military Conflict in the Transnistrian Region and was under the control of the Russian military.

This case (*Pisari v. the Republic of Moldova and Russia*) was examined by the European Court, which established that neither the Russian Federation nor the Republic of Moldova had disputed their jurisdiction in this case. When a state's soldiers are sent to the territory of another state, the extra-territorial force they use may extend the jurisdiction of the state over the actions of its militaries [11]. In this context, the Russian Federation has the right to apply its personal jurisdiction to the military, since they possess Russian citizenship and the Republic of Moldova has the right to apply the territorial jurisdiction, as the incident took place on the territory of the Republic of Moldova. Only the Republic of Moldova can apply its jurisdiction if it has access to this person, whether it is detained by the Moldovan authorities or is extradited upon the request of the Republic of Moldova from the territory of a state with which we have such a signed agreement. As for the Russian Federation, it is evident that it will not extradite them, since one of the principles of constitutional law provides for the non-admission of extradition of its own citizens. This principle is universal and does not require a detailed description. On the other hand, the plaintiffs - the parents of the young man - considered that the Moldovan authorities were not responsible for the death of their son and had done everything they could reasonably investigate his death. Therefore, they no longer wanted to prosecute their claim against the Republic of Moldova. Finally, the Court accepted this claim of the applicants and decided to remove from its role the head of claim against the Republic of Moldova.

Practice shows that the members of the armed forces most often commit crimes, including serious ones. Given the fact that the Republic of Moldova de facto does not exercise jurisdiction over the members of the military contingent of the Russian Federation, it is equally in relation to persons committing crimes on the territory of the left bank of the Dniester, a territory which is outside the jurisdiction of Chisinau, so the logical question arises what will be the solution.

Explaining our opinion, we believe there may be the following solutions. Regarding the persons who commit crimes on the territory of the left bank of the Nistru river, the solution would be to open a criminal investigation and to begin the international search, thus limiting their traffic space. In addition, we emphasize that for certain categories of offenses committed on the territory of the Republic of Moldova, such as war crimes, crimes against humanity, genocide, and acts of torture, the prescription term cannot be applied.

Regarding the exercise of jurisdiction over members of the military contingent of the Russian Federation, we find that the legal solution in the given case is appeal of the authorities of the Republic of Moldova to the competent structures of the Russian Federation regarding the establishment of a working group and the examination of the case by presenting the respective evidence. Under the circumstances in which the offense was committed under the laws of both States (double criminality), the person concerned had to be put to justice by the Russian authorities. Otherwise, the same solution remained - starting the criminal investigation and international search of the person concerned. This is the ideal solution, but regretfully, in practice, things have been different.

In the specialized doctrine, the opinion was expressed that the impossibility of applying the jurisdiction of the state on its own territory to foreign soldiers is not conditioned by the legality of the

stationing of the foreign armed forces [21, p.121]. In the case of an armed occupation, international law is applied in practice, it is obvious that the respective state jurisdiction applies to the respective military [20, p.56]. Under the conditions of the stationing of foreign armed forces under an agreement, as a rule, the conventional provisions establish firmly that members of the respective armed forces fall under the jurisdiction of their own state. It is interesting that in the case of the Republic of Moldova we can not talk about the applicability of a regime of occupation in the classical sense, since the stationing of the Russian forces at the beginning represented the effects of the ex-Soviet collapse, and no legal document was subsequently signed (which would produce international legal effects) between the Republic of Moldova and the Russian Federation, which would provide for the withdrawal of the Russian Federation's armed forces from the territory of the Republic of Moldova, including the terms of this withdrawal.

Foreign armed forces that are on the territory of the state, despite the absence of its approval, according to the traditional doctrine of international law, enjoy immunity and externality [18, p.91]. In the case of military occupation, these forces are not subject to the jurisdiction of the occupied State, they are under the jurisdiction of the occupying State, which has to apply the provisions of The Hague regulations, Respecting the Laws and Customs of War on Land [6].

In other cases, the military of the hostile armed forces abroad is, in principle, immune from the offenses committed officially. However, the scope of this immunity is very limited, as most crimes committed by foreign soldiers are considered war crimes against which immunity is absent [21].

The murder of the civilian population of the counterpart, the destruction and plundering of their assets are considered as crimes, provided for by the Fourth Geneva Convention [92]. Immunity for such crimes exists only in cases where the foreign military steals the property belonging to another foreign military. Obviously, such a special status can not affect international law and state immunity *ratione materiae* in relation to war crimes, crimes against humanity and genocide. It appears that the special status of the foreign armed forces has nothing to do with the criminal prosecution exercised by the International Criminal Court.

The obligation to prosecute persons who have committed crimes or have subjected someone to torture cannot be denied on the basis of a bilateral agreement between the States Parties at The Conventions against torture [5, p.34] or on the Geneva Conventions. At the same time, some deviations from both parties are admitted taking into account the obligations provided in the Customs Agreements. That is why the agreements on the status of the armed forces, which establish immunities beforehand in relation to torture and war crimes, violate the obligations of the participants in such agreements, according to the conventions mentioned. The ones outlined are also applicable to the Convention on Genocide [4, p.14].

We should recognize that not only the Republic of Moldova faces such a problem. State practice shows us that in most cases (that means that this rule applies not just to states with authoritarian regimes, but also to states with a high level of democracy, such as USA, Great Britain, France, Canada, etc.) persons that have committed serious violations in armed conflicts or peacekeeping operations are formally punished. In some cases, the *jus cogens*, which represent the "core" of international humanitarian law, are ignored. The problem lies in the fact that such situations are often solved on the basis of political considerations, and therefore the level of applicability of the rule of law largely depends on the political factor.

Aspects regarding the application of the norms of international humanitarian law in the regulation of the Transnistrian conflict. The concept of international humanitarian law has a lot of substitutes, initially entering the language of law under the name of "Law of War" ("Droit de la guerre", "Kriegsrrecht"), with two meanings: jus ad bellum, that designates the rules on the conditions

under which a State may use the armed force and jus in bello, ie the set of rules applicable between the parties of the armed conflict [13, p.275].

With the creation of the International Committee of the Red Cross in 1863, which undertook the task of stimulating the codification of the rules of the protection of combatants and non-combatants, as well as of civilians, *jus in bello* divides into two branches - the Law of War and Humanitarian Law [12, p. 322]. Coding conferences at the end of the nineteenth and early twentieth centuries enshrined the law of war in the formula "laws and customs of war". Subsequently, the last major codification of 1977 brought together the two branches - the Law of War and Humanitarian Law - into a new concept: "The International Humanitarian Law of Armed Conflicts," which is the official name.

Taking into account that international humanitarian law applies only in times of armed conflict, we should clarify whether there is an armed conflict in the Transnistrian region. In that case, we rely on the Court of Appeal's definition of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) on the Tadić case, which states that "an armed conflict exists whenever there is a use of armed force between states or durable violence between authorities and organized armed groups or between such groups within a state" [16].

Although, the Transnistrian conflict could be considered frozen since the hostilities ceased in 1992, the Tadic decision seems to include the conflict between the Republic of Moldova and Transnistria as an "armed conflict" because there was a prolonged armed conflict between governmental authority (Republic of Moldova) and an organized armed group (Transnistria), but a peaceful regulation has not been achieved yet.

Would this suggest that international humanitarian law should be applied in the Transnistrian region, as Tadić defines, international humanitarian law also extends in peacetime? Besides the cessation of hostilities, will it be until the end of the peace or until a peaceful solution is achieved?

Although a number of initiatives bringing the peace to Transnistria were adopted, they have failed, and Russian troops are still present in the region in a capacity of peacekeepers. Transnistria came forward with an initiative to strengthen the statehood, whereas having no recognition from the international community and a little chance to obtain such recognition. In the case of the withdrawal of Russian peacekeeping troops, a military conflict can appear again. Therefore, we conclude that a situation of armed conflict has existed and continues to exist in the Transnistrian region and that international humanitarian law should apply.

In the following, it is necessary to determine the categorization of this conflict. If the involvement of the Russian Federation has any impact on this categorization, there is a need to understand the potential extent of the application of international humanitarian law in the region.

Underscore that that the USSR was a party of the Geneva Conventions of 1949 [7, p. 9; 8, p. 34; 9, p. 55; 10, p. 123], including the Additional Protocols I and II of 1977 [1, p. 184; 2, p. 253], and the Republic of Moldova was a party by succession, in accordance with the provisions of the Government Decision of R.M. no.442 of 17.07.2015 for the approval of the Regulation on the mechanism for the conclusion, application, and termination of international treaties [17].

In recent years, there have been a number of calls for the modification of international humanitarian law by abandoning the division of international and non-international armed conflicts, but the respective classification is still in force [23, p. 34]. Within this context, the question is whether the involvement of the Russian Federation has transformed the Transnistrian conflict into an international armed conflict, thus triggering the potential for the application of the entire corpus of international humanitarian law.

Moreover, it is important that a legal regime, and especially an expansive legal regime, is effectively applied in cases such as Transnistria, because, as this territory is a de facto state, there are

no obligations and possibilities to apply the standards and international norms, leaving the population of Transnistria without international legal protection [15, p.63].

The regime of international humanitarian law offers a certain level of protection for the population, prosecuting alleged offenders for war crimes, such as rape, murder and torture, protecting civilian assets [19, p.118]. However, as mentioned above, the potential level of protection depends on the classification of the conflict.

Although, it is often claimed that the situation in Transnistria is used as an instrument of the Russian Federation's policy of "close vicinity" [22, p.15], there is a need of a detailed examination of the conflict to determine the extent of Russian Federation's involvement in the planning and managing of the Transnistrian governance. This issue, as well as the continued existence of the de facto state of Transnistria, was addressed by the European Court of Human Rights (ECHR) in the case of Ilascu and others vs. Moldova and the Russian Federation [3]. The court examined the issue in order to determine whether Russia's involvement in the conflict was sufficient to bring the conflict under Russia's jurisdiction. This case examined by the ECHR is the main source of information regarding the involvement of the Russian Federation in the Transnistrian conflict.

The court considered in its judgment that: “The Russian Federation is responsible for the illegal acts committed by the Transnistrian separatists, taking into account the political and military support granted to help in the establishment of the separatist regime and in the participation of Russian members of the armed forces in the fighting. Thus, the Russian authorities contributed both militarily and politically to the creation of the separatist regime in the Transnistrian region, which is part of the territory of the Republic of Moldova.” The court also noted that, even after the ceasefire agreement in July 1992, the Russian Federation continued to support the Transnistrian separatist regime militarily, politically and economically, "thus allowing them to survive, strengthen and obtain a certain amount of autonomy vis-à-vis Moldova”. In this way, the ECHR established a strong link between the Russian Federation and the Tiraspol authorities, talking about o "decisive influence" and even about an "effective authority".

With regard to the prospects for the regulation of the Transnistrian conflict, we believe that this conflict, in fact, encompasses two distinct differences: one - which concerns the case of separatism on the territory of the Republic of Moldova (dispute between the Republic of Moldova and the authorities of Transnistria) and another - which refers to the illegal dislocation of the Russian Federation military base on the territory of the Republic of Moldova (dispute between the Republic of Moldova and the Russian Federation).

The fact that an international legal regime, especially an expansive legal regime, can be considered to be applicable in the regions of Transnistria, Abkhazia and South Ossetia is all the more significant, given the status of the regions as de facto states without obligations and possibility to apply international standards and norms, leaving the population of the regions without any international legal protection. From our point of view, the regime of international humanitarian law would provide a certain level of protection for the population condemning war crimes, such as rape, murder and torture, protecting civilian assets, and initiating criminal prosecution of alleged offenders.

Bibliographical references:

1. Additional Protocol I to the 1949 Geneva Conventions on the Protection of Victims of International Armed Conflict signed July 10, 1977. In: International Treaties (Humanitarian Law). Official edition. Kishinev: Garuda-art, 1999, p.184-253.
2. Additional Protocol II to the 1949 Geneva Conventions on the Protection of Victims of Armed Conflict Without an International Character Signed on July 10, 1977. In: International Treaties (Humanitarian Law). Official edition. Kishinev: Garuda-art, 1999, p.253-263.
3. Cauza Ilaşcu şi alţii vs. Moldova şi Rusia, App. No. 48787/99 (E.C.H.R., July 8, 2004), par.59, http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ ILASCU%20SI%20ALTII%20(ro).pdf (accessed at 07.12.2022).
4. Convenția nr.1948 din 09.12.1948 pentru prevenirea şi reprimarea crimei de genocide, adoptată de Adunarea generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 260A (III) din 09.12.1948. In the: Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte, 1998, nr.1, p.14-20
5. Convenția nr.1984 din 10.12.1984 împotriva torturii şi altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante. In the: Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte, 1995, nr.1, p.34-41.
6. Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 18 October 1907, https://ihl-databases.icrc.org//Treaty.xsp?action=onDocumA7EC12563CD002D6788 (visited on 10.02.2022).
7. Convention I to improve the fate of the wounded and sick in the armed forces in the campaign signed on 12 August 1949 in Geneva. In: International Treaties (Humanitarian Law). Official edition. Kichinev: Garuda-art, 1999, p.9-34.
8. Convention II for the improvement of the fate of the wounded, sick and shipwrecked in the Armed Forces signed on 12 August 1949 in Geneva. In: International Treaties (Humanitarian Law). Official edition. Kichinev: Garuda-art, 1999, p.34-55.
9. Convention III on the treatment of prisoners of war signed on 12 August 1949 in Geneva. In: International Treaties (Humanitarian Law). Official edition. Kichinev: Garuda-art, 1999, p.55-123.
10. Convention IV on the protection of civilians during war signed on 12 August 1949 in Geneva. In: International Treaties (Humanitarian Law). Official edition. Kichinev: Garuda-art, 1999, p.123-184.
11. Extra-territorial jurisdiction of States Parties to the European Convention on Human Rights, Pisari v. the Republic of Moldova and Russia, https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Extra-territorial_jurisdiction_ENG.pdf (accesat 12.01.2022).
12. LIEBLICH E. On the Continuous and Concurrent Application of *ad Bellum* and *in Bello* Proportionality. In the: Case Western Reserve Journal of International Law (USD), 2016, Volume 48, Issue 1-2, p.266-278.
13. LIEBLICH E. The Facilitative Function of Jus in Bello. In: European Journal of International Law (USD), 2019, Volume 30, Issue 1, p.320-329.
14. LUBAN D., O'SULLIVAN J., STEWART D. International and Transnational Criminal Law, 3rd Edition. London: Wolters Kluwer, 2018, p.39. ISBN: 723681340X
15. O'REILLY K., HIGGINS N. The Role of the Russian Federation in the Pridnestrovian Conflict: An International Humanitarian Law Perspective. In the: Irish Studies in International Affairs (Republic of Ireland), 2008, Volume 19, p.57-68. ISSN: 0332-1460
16. Prosecutor vs Tadić, Appeal Chamber Decision, Case No. IT-94–1-A, 14 December 1995, Tadić Jurisdiction Decision, http://www.unhcr.org/refworld/docid/40277f504.html (accessed at 15.10.2022).
17. RM's Government Decision no.442 of 17.07.2015 for the approval of the Regulation on the mechanism for the conclusion, application and termination of international treaties. In the: Monitorul Oficial of the Republic of Moldova, 2015, no. 190-196
18. RYNGAERT C. Jurisdiction in International Law. Second Edition. Oxford: University Press, 2015. ISBN: 9780199688517

19. SASSÓLI M. International humanitarian law: rules, controversies, and solutions to problems arising in warfare. Northampton : Edward Elgar Pub., 2019, 514 p. ISBN: 0339685087.
20. SCHUETT R., STIRK P. The Concept of the State in International Relations Philosophy, Sovereignty and Cosmopolitanism. Edinburgh: University Press, 2015, 356 p. ISBN: 72805209335
21. SHAW-MALCOLM N. The International Law of Territory. Oxford: University Press, 2018, 416 p. ISBN: 9780199299621
22. VORONOVICI A. Internationalist Separatism and the Political Use of „Historical Statehood" in the Unrecognized Republics of Transnistria and Donbass. In: Problems of Post-Communism (Great Britain), 2019, no.5, p.27-33. ISSN: 1075-8216
23. WILLMOTT D. Removing the distinction between international and non-international armed conflict in the Rome Statute of the International Criminal Court. In the: Melbourne Journal of International Law (Australia), 2004, nr.5, p.33-45. ISSN: 4208-5972

STRUCTURA, FUNCŢIILE ȘI TIPURILE NEGOCIERILOR DIPLOMATICE

STRUCTURE, FUNCTIONS AND TYPES OF DIPLOMATIC NEGOTIATIONS

SITARI Daniela
Prodecan,
Facultatea Jurnalism,
USEM

STAN Valentina
doctor în științe politice,
conferențiar universitar,
USEM

Rezumat: *Prezentul studiu are ca scop analiza structurii, funcţiilor şi tipurilor de negocieri diplomatice. Autorii analizează determinantele conceptuale ale negocierilor diplomaţie, elementele structurale şi funcţionale, precum şi principalele tipuri ale negocierilor diplomatice. Evoluţa societăţii contemporane pune în prim plan noi tipuri de activităţi ai căror agenţi sînt puşi în condiţii aparte, care pun în evidenţă nu numai trăsăturile de personalitate, abilitate şi priceperile dobîndite pe parcurs odată cu vechimea de muncă dar şi atitudinile legate de cultura unei naţiuni, unui stat a unei comunităţi internaţionale. Teoria şi practica internaţională caracterizează negocierea ca fiind un concept multidimensional, bazat pe comunicare. Această caracteristică îi conferă negocierii un conţinut complex şi variat şi o face dependentă de factori multipli şi diferiţi care îi condiţionează succesul.*

Cuvinte-cheie: *negocieri, negocieri diplomatice, actorii negocierilor, divergenţe, aranjamente, factorii negocierilor, structura negocierilor, funcţiile negocierilor, tipurile negocierilor.*

Abstract: *The purpose of this study is to analyze the structure, functions and types of diplomatic negotiations. The authors analyze the conceptual determinants of diplomatic negotiations, the structural and functional elements as well as the main types of diplomatic negotiations. The evolution of contemporary society highlights new types of activities whose agents are placed in special conditions, which highlight not only the personality traits ability and skills aquired along the way with the work experience but also the attitudes according to the culture of a nation, a team, a person, on whom the structures and types used in diplomatic negotiations depend.*

Keywords: *negotiations, diplomatic negotiations, negotiating actors, divergences, arrangements, negotiating factors, structure of non-negotiations, negotiation functions, types of negotiations*

Evoluţa societăţii contemporane pune în prim plan noi tipuri de activităţi ai căror agenţi sînt puşi în condiţii aparte, care pun în evidenţă nu numai trăsăturile de personalitate, abilitate şi priceperile dobîndite pe parcurs odată cu vechimea de muncă, dar şi atitudinile legate de cultura unei naţiuni, a unui colectiv, a unei persoane, de care depinde structura și tipurile utilizate în negocierile diplomatice. Procesul de negocieri diplomatice se deosebeşte de alte procese prin componentele, tipurile şi funcţiile care le îndeplinește. Savanţii identifică trei componente de bază, care sunt oportune pentru orice negociere: actorii, divergenţele şi aranjamentele.

Actorii sunt reprezentanţii grupurilor , care se vor întîlni la masa de negociere, care posedă abilităţi profesionale şi morale , care au un stil personal şi naţional de comunicare;

Divergenţele sunt opiniile opuse ale actorilor asupra unui subiect comun, care de fapt, provoacă negocierile;

Aranjamentele include totalitatea de concesii, compromisuri care sunt prestate de ambele părţi, pentru a stabili un numitor comun. Aranjamentele este componenta, care decide rezultatele tratativelor [3, p.45]

La masa de negocieri vin acele părţi care nu au fost apte să găsească acest numitor, care în rezultat au declanşat divergenţe. Divergenţele pot să derive din interesele părţilor, din obiectivele trasate, statutul actorilor, din orientările lor axiologice. Noţiunea de aranjament presupune căutarea căilor de soluţionare a subiectelor propuse care satisfac ambele părţi. Fiecare parte propune punctul său de vedere, ţinînd cont şi de interesele părţii opuse. În realizarea unor aranjamente contează raportul de forţe. El este diferit în diferite tipuri de negociere.

În negocierile diplomatice acest raport este determinat în dependenţă de autoritatea, competenţa părţilor, gradul de posedare a artei negocierilor, de circumstanţe, de opinia publică. Puterea de negociere este constituită din totalitatea mijloacelor care sunt utilizate de negociator în vederea obţinerii unei soluţii mai convinabile [3, p.46].

Aranjamentele pot fi realizate prin două modele: distributiv şi integrativ. Dimensiunea *distributivă* depistează punctul cel mai conflictual stabilit de părţi. Fiecare parte tinde să-şi atingă scopurile propuse, care sunt în opoziţie cu partea adversă. Acesta situaţie generează tactici conflictogene (ultimativ, de presiune etc.). Dimensiunea *integrativă* presupune o zonă de interese comune, în care părţile au de soluţionat nişte probleme comune şi caută o soluţie care ar satisface ambele părţi. Caracteristica unei soluţii integrative constă în a găsi o modalitate de un cîştig pentru ambele părţi.

Una din caracteristicile proeminente a negocierilor din sfera diplomatică este aspiraţia, care presupune eforturile fiecărei părţi de a-şi promova interesele, de a-şi atinge obiectivele stabilite anterior. Într-o negociere diplomatică, aspiraţiile sunt avantajele şi riscurile de a pierde. Nerealizarea aspiraţiilor constituie un eşec care este o sursă a tensiunilor dintre părţi. Există aspiraţii *fundamentale* şi *instrumentale.* Aspiraţiile *fundamentale* reprezintă raportul dintre obiectivele pe care contau părţile şi cele care au fost obţinute. Aceste aspiraţii vizează de viitorul părţilor negociante. Aspiraţiile *instrumentale* corespund unei perioade de timp şi sunt viabile pentru o negociere sau şi pentru un epizod a procesului de negociere. Ele includ interesele, aspiraţiile, nevoile legate de negocierea concretă pentru perioada cît durează.

Evoluţa societăţii contemporane pune în prim plan noi tipuri de activităţi ai căror agenţi sînt puşi în condiţii aparte, care pun în evidenţă nu numai trăsăturile de personalitate, abilitate şi priceperile dobîndite pe parcurs odată cu vechimea de muncă, dar şi atitudinile legate de culrura unei naţiuni, a unui colectiv. Deoarece negocierea vizează raporturi interpersonale ele îndeplinesc anumite **funcţii** în aceste relaţii [3, p. 39-45]:

- *funcţia de luare a deciziilor*, care vizează ambele părţi şi necesită o analiză detaliată a subiectului, pentru a ajunge la un numitor comun;
- *funcţia informaţională*, presupune schimbul de informaţii necesare pentru un final cu succes pentru ambele părţi;
- *funcţia comunicativă*, vizează de căutarea, închegarea şi stabilirea legăturilor cu partenerii;
- *de coordonare a acţiunilor* – presupune utilizarea strategiilor şi tacticilor optimale pentru atingerea scopului propus de ambele părţi;
- *distructivă* - este realizată atunci, cînd este nevoie de a sustrage atenţia partenerului sau cînd au fost găsiţi parteneri mai convinabili, şi este nevoie de rupt relaţiile cu precedentul;
- *constructivă* - cînd este nevoie de accentuat atenţia partenerului asupra unei probleme convinabile şi cînd este nevoie anume de acest partener;
- *de propagandă* – cînd este nevoie de reclamat poziţiile şi nevoile personale;
- *funcţia pacificatoare*- cînd este nevoie de a împăca părţile care sunt în relaţii de duşmănie.

În literatura de specialitate există mai multe calsificări de negocieri, printre care una clasică, care distinge trei tipuri fundamentale de negocieri: **negocierea distributivă, negocierea integrativă şi negocierea raţională.**

Negocierea distributivă este cea de tip **ori/ori,** care optează doar între victorie/înfrîngere. Este cea care corespunde unui joc cu suma nulă şi ia forma unei tranzacţii în care nu este posibil ca o parte să cîştige, fără ca cealaltă parte să piardă. Fiecare concesie făcută partenerului vine în dauna concedentului şi reciproc. În această optică, negocierea pune faţă în faţă doi adversari cu interese opuse şi devine o confruntare de forţe, în care una din părţi trebuie să cîştige. Orice concesie apare ca un semn de slăbiciune. Orice atac reuşit apare ca un semn de putere. Obiectivul negocierii va fi un

acord care nu va ţine seama de interesele partenerului şi care va fi cu atît mai bun cu cît va lovi mai dur partea adversă.

Tacticile şi tehnicile de negociere folosite în negocierea distributivă sunt tipice pentru rezolvarea stărilor conflictuale. Sunt dure şi tensionate. Este important să anticipăm sau să descoperim din timp tacticile agresive ale adversarului, pentru a le face să recoşeze şi să piardă din eficacitate.

Între tacticile uzuale, pot fi amintite:

- Polemica purtată prin contre permanente şi prin deviere sistematică de la subiect.

- Atacul în forţă şi intimidare.

-Manevrele retorice bazate pe disimulare,pe mascarea intenţiilor, ascunderea adevărului şi pe culpabilizarea adversarului.

- Descalificarea prin rea-credinţă, prin atac la persoana şi prin căderea în derizoriu .

Negocierea predominant distributivă tinde să-i separe pe protagonişti în funcţie de autoritatea de care dispun, făcîndu-i să se comporte de pe poziţii de „cîştigător", evitînd poziţia de „perdant." Ea se manifestă ca o „înfruntare" în care se caută să se cîştige totul prin supunerea completă a celuilalt,impunîndu-se o soluţie ce apare mai mult ca un dictat [10].

După cum am mai spus acest tip de negociere este una de tipul cîştig/pierdere, în care o sumă clară de bunuri este împărţită clar între două părţi. Astfel, se presupune o fermitate faţă de compromisuri, se fac ameninţări şi promisiuni. Un bun negociator distributiv trebuie să fie: simpatic, nepărtinitor, şi să fie expert în problema negociată. Desigur pe parcursul unei asemenea tip de negociere există pericolul rupturii pe care negociatorul va încerca să o preîntîmpine, asemenea negocieri se derulează în cazul unei opziţii de interese clare, cînd compromisul este dificil şi cînd una din părţi este nevoită să cedeze. Acest tip de negociere este posibil cînd opoziţia de interese este puternică, iar dezechilibrul de forţe este semnificativ.

Negocierea integrativă de tip **victorie/victorie**. Este acea în care sunt respectate aspiraţiile şi ineresele partenerului, chiar dacă vin împotriva celor proprii. Se bazează pe respectul reciproc şi pe tolerarea diferenţelor de aspiraţie şi de opinii. Avantajele acestui tip de negociere sunt acelea că ajunge la soluţii mai bune, mai durabile, părţile se simt mai bine, iar relaţiile dintre părţi se consolidează. Ambele cîştigă şi ambele susţin soluţia şi acordul încheiat. Negocierea integrativă crează, salvaeză şi consolidează relaţiile interumane şi de afaceri, pe termen lung. Tacticile specifice se bazează pe reciprocitatea concesiilor.

Negocierea predominant integrativă este orientată către respectarea aspiraţiilor negociator-partener în aşa fel încît partea adversă să considere rezultatul ca satisfăcător ; ea tinde să menţină, să consolideze calitatea relaţiei între parteneri, fiind orientată mai mult spre solidaritatea reciprocă, spre antagonisme [10]. Motivaţia adoptării unei asemenea atitudini este determinată de dorinţa/nevoia de a crea şi dezvolta un climat de încredere, reciprocitate şi credibilitate de a diminua riscurile printr-o mai mare stabilitate acordată soluţiei negociate, de a menţine relaţia între parteneri. Această optică de negociere ocoleşte şi evită stările conflictuale. Climatul negocierilor este caracterizat de încredere şi optimism, iar acordul, odată abţinut are toate şansele să fie respectat.

Negocierea integrativă în practică este cea mai productivă deoarece ea presupune că se pleacă de la ideea că soluţionarea unei probleme comune poate multiplica valorile care îi revin fiecărei părţi. Astfel se neagă idea că totul, bunul care urmează a fi împărţit are o valoare fixă şi determinată. Succesul unei astfel de negociere este asigurat printr-un flux informaţional: cele două părţi trebuie să-şi adreseze reciproc întrebări şi apoi să le răspundă pentru că astfel să se poată iniţia un dialog.

Negocierea raţională este cea în care părţile nu-şi propun doar să facă sau să obţină concesii, consimţite de pe poziţii de negociere subiective, ci încearcă să rezolve litigiile de fond de pe o poziţie obiectivă, alta decît poziţia uneia sau alteia dintre ele. Pentru aceasta trebuie definite clar interesele mutuale, în cadrul unei transparenţei şi sincerităţi totale, fără apelul la cea mai mică disimulare sau

suspiciuni. Se începe cu formularea care trebuie rezolvate,se continuie cu un diagnostic al situaţiei existente, şi anume la cauzele care impiedică rezolvarea problemelor.

Algoritmul raţionalităţii înseamnă: definirea problemelor, diagnosticarea cauzelor şi căutarea soluţiilor. Negociatorul caută să înţeleagă miza pusă în joc de partener, să cunoască sentimentele acestuia, motivaţiile şi preocupările sale. Divergenţele care rămîn nerezolvate sunt reglate prin recursul la criterii obiective, precum referinţele ştiinţifice, normele legale, normele morale sau prin recursul la oficiile unui arbitru neutru.

După cum putem observa analiza tipului de negociere în care ne angajăm este întotdeauna importantă. A-l cunoaşte şi a-l evalua înseamnă deja a prevedea în linii mari comportamentul pe care îl va adopta partenerul şi a pregăti propriul comportament în întîmpinare. În acest fel riscul unei rupturi şi a unei neînţelegeri sau riscul de a încheia un acord dezavantajos scade.

Savantul american F.Icle a elaborat o clasificare originală a negocierilor, care depind de scop [7, p.76]: 1) Negocieri de menţinere a relaţiilor, deja formate; 2) Negocieri pentru normalizarea relaţiilor; 3) Negocieri de reexaminare a unor decizii; 4) Negocieri de semnare a unor noi acorduri; 5) Negocieri pentru semnarea acordurilor indirecte, adică cele, ce nu au fost preconizate. Elementele, care pot caracteriza procesul de negocieri sunt următoarele: prezenţa a două părţi, care interesele sale, scopurile şi intenţiile sale; caracter de activitate comună; interese parţial comune şi parţial diferite; caracter unic, dar totodată diferi după caracter, faze, mecanisme de administrare a procesului de negocieri [8, p.125].

Negocierile diplomatice - reprezintă o formă a negocierilor de afaceri şi pot fi: a) *bilaterale* şi *multilaterale* sau *multipartite*; b) consacrate unui sau mai multor subiecte; c) speciale sau obişnuite; d) la nivel înalt sau cel mai înal. Pentru activitatea diplomatică sunt mai mult caracteristice negocierile bilaterale, care presupun participarea la acest proces a două părţi. De obicei, aşa tip de negocieri nu necesită încheierea unor contracte oficiale, dar se limitează la înţelegeri orale. Însă dacă este vorva despre un conflict, în care participă mai multe părţi, atunci şi procesul de negociere care evoluiază între aceste părţi poartă denumirea de multipartite. Aşa negocieri pot avea ca subiect rezolvarea unor probleme ce ţin de partidul care este la conducere cu alte partide extraparlamentare. Dacă există mai mai multe părţi negociatoare ,există şi mai multe poziţii de negociere şi zone de conflictă [8, p. 127].

În ultimii ani se observă tendinţa spre rezolvarea problemelor prin negocieri multipartite, deoarece procesele de globalizare implică în conflicte mai mulţi subiecţi care pot fi reprezentaţi de guvern, parlament, organizaţii internaţionale, bănci, etc. Procesul de gestionare la aşa negocieri este mai complicat, şi de regulă la organizarea lor participă mai multe comisii sau grupuri organizaţionale. Faza de pregătire pentru aşa tip de negocieri este mai îndelungată şi necesită participarea în ea a unor experţi speciali. De aceia părţile trebuie să cunoască bine fazele de organizare a negocierilor şi să poată aplica corect strategiile şi tacticile de gestionare a acestui proces.

Negocierile multipartite necesită o pregătire minuţioasă şi elaborarea unor reguli de joc speciale. În programul de organizare a negocierilor sunt incluse următoarele puncte principale: elaborarea conceptului negocierilor (determinarea limbii oficiale, în care vor derula negocierile, proiectarea viitorului proces verbal, determinarea formei de comunicare etc.); determinarea prezidării şedinţei; determinarea regulelor de joc; primire deciziilor.

Negocierile multipartite în mod obligatoriu se finisează cu semnarea unor acorduri sau contracte. De aceia redactarea acestor documente necesită o pregătire specială. Însă un administrator iscusit se străduie să descompună subiectele propuse în subprobleme, care pot fi negociate în cupluri avantajoase pentru participanţi la negocieri [7, p.78]. Negocierile pot fi consacrate unui subiect sau mai multor subiecte. Anume de alegerea subiectelor depinde cum va derula procesul de negocieri, care tip va fi ales, şi ce stratzegii şi tactici vor fi utilizate la rezolvarea subiectelor propuse. Negocierile pot fi consacrate unor probleme speciale (problema ecologică din ţară, problemele demografice, probleme sociale etc.), sau problemelor ordinare (problemele curente).

Un diplomat trebuie să posede abilităţi de a gestiona negocieri la diferite nivele. Pentru aceasta el trebuie să posede normele de comportament, forma vestimentară şi regulele de comunicare orală şi să le respecte în timpul negocierilor la diferit nivel. Relaţiile diplomatice privesc organizarea şi administrarea sistemului complex de relaţii: comerciale, economice, politice, administrative, sociale, culturale etc., în care organizaţia este prinsă ca într-un păienjeniş, pentru a-l face să lucreze pentru sine sau pentru a-l împiedica pe altul să lucreze împotriva sa. Relaţiile diplomatice sunt responsabile de organizarea comunicării globale şi instituţionale. Ele concep strategia şi politicile de comunicare, creează mesajele şi evenimentele, aleg canalele de comunicare şi selectează purtătorii de cuvînt. De aceia cominicarea politică îşi are caracteristicile sale specifice şi în primul rînd, prin aceia, că în cadrul unei asemenea comunicări scopurile propuse necesită o rezolvare adecvată. În comunicarea politică dialogul este elementul determinativ şi el este realizat în procesul negocierilor politice. Ele au un scop bine gîndit, structurat şi sunt direcţionate spre rezolvarea lor prin încheierea contractelor sau atingerea unui compromis.

În evaluarea negocierilor diplomatice sunt luate în consideraţie cinci aspecte: autoritatea pertenerului, conţinutul comunicării, informaţiile la subiect, putere de voinţă şi puterea amabilităţii [7, p. 79]: 1) autoritatea partenerului; 2) conţinutul comunicării; 3) informaţiile la subiect; 4) puterea de voinţă; 5) puterea amabilităţii. În comunicarea internaţională dialogul este elementul determinativ, şi el este realizat în procesul negocierilor diplomatice. Ele au un scop bine gîndit, structurat şi sunt direcţionate spre rezolvarea lor prin încheierea contractelor sau atingerea unui compromis.

Partenerii în negierile diplomatice sunt influenţaţi de patru factori:

- *fizic* se referă la mediul fizic concret – microclimatul, spaţiul deschis sau închis;
- *cultural* priveşte mentalităţile, valorile, credinţele, tradiţiile şi stilurile de viaţă ale persoanelor care comunică;
- *social* se referă la statutul social al partenerilor, la caracterul oficial sau neformal al relaţiilor dintre parteneri;
- *psihologic* priveşte atmosfera psihologică în care are loc procesul de negociere.

Concluzii. În negocierile din sfera diplomatică manierele frumoase, răbdarea, toleranţa şi curtuazitatea sunt punctele de reper a unei relaţii, şi îndeosebi în relaţiile internationale. Negocierile diplomatice sunt importante pentru întreaga societate prin faptul că ele formează opinia publică faţă de instituţiile statale. De aceea ele solicită de la diplomaţi o enormă responsabilitate pentru consecinţele unei negocieri. Raţionamentele menţionate mai sus subliniază ideea că negocierile din sfera intrnaţională au devenit o prioritare pentru activitatea diplomatică, deoarece ele direct influenţează activitatea unui diplomat, deoarece ele contribuie la crearea imaginii acestora şi sunt un mijloc convingător de promovare a imaginii unui stat.

Referinţe bibliografice:

1. Danciu V. Negocierile internaționale de afaceri sub impactul culturii: o analiză bazată pe comparație contextuală. În revista “Economie teoretică și aplicatiă». Vol. XVII(2010), No.8(549) p. 86-104.
2. Thuderoz C. Negocierile. Eseu de sociologie despre liantul social. Chişinău: Ştiinţa, 2002, 162 p.
3. Rotaru V. Teoria negocierilor diplomatce. Suport de curs. Chișinău: CEP USMJ, 2018, 217 p.
4. Василенко И. Искусство международных переговоров. Москва: Экономика, 2011. 351 с.
5. Василенко И. Международные переговоры в бизнесе и политике. Стратегия, тактика, технологии. Москва: Восток-Запад, 2011, 424 с.
6. Василенко И. Политические переговоры. Москва: ИНФРА-М, 2011, 395 с.
7. Василенко И. Международные переговоры. Москва: Юрайт-Издат, 2013, 486 с.
8. Василенко И. Международные переговоры. Учебник для магистров. 2-е издание, переработанное и дополненное. Москва: Юрайт-Издат, 2015, 486 с.

9. Стан В, Цуркану А, Арнаут Е. Технологии ведения международных переговоров. În: Anale ştiinţifice ale USEM, 2020, N VI, pp.100-108.
10.Cărbune R. Rolul și importanța negocierilor diplomatice. https://radjcarbune.wordpress.com/2013/12/0568. (accesat: 11 mai 2022)

IMPACTUL TENDINŢELOR FUNDAMENTALE DE DEZVOLTARE A ECONOMIEI MONDIALE PRIN VALORIFICAREA COMERŢULUI EXTERIOR

THE IMPACT OF THE FUNDAMENTAL DEVELOPMENT TRENDS OF THE WORLD ECONOMY BY CAPITALIZING ON FOREIGN TRADE.

BĂDĂRĂU Elena,
doctor în economie,
conferenţiar universitar,
Academia de Administrare
Publică, Republica Moldova
e-mail: el.badarau@gmail.com

Rezumat: *Sub influenţa proceselor globalizării au loc schimbări fundamentale a parametrilor geo-economici în economia mondială. În primul rând în procesele de concentrare şi internaţionalizare a produselor de capital, rezultatul cărora a devenit crearea corporaţiilor transnaţionale, a alianţelor de afaceri internaţionale şi reţelelor. Cu apariţia formelor transnaţionale a organizării producerii pentru întreprinderile, care sunt parte componentă a structurii acestora, potenţialul de concurenţă sporeşte multiplu în rezultatul utilizării facilităţilor comparative şi a oportunităţilor întreprinderilor diferitor ţări, la fel şi a efectului sinergiei, care are loc la contopirea acestora. Toate acestea le oferă o poziţie dominantă în economia mondială.*
Cuvinte chee: *corporaţii transnaţionale, procese de globalizare, economia mondială, comerţ internaţional.*

Abstract: *Under the influence of globalization, there are fundamental changes in the geo-economic parameters of the world economy. First of all, in the processes of concentration and internationalization of capital products, the result of which has become the creation of transnational corporations, international business alliances and networks. With the emergence of transnational forms of production organization for enterprises, which are part of their structure, the potential for competition increases multiply as a result of using comparative facilities and business opportunities of different countries, as well as the synergy effect that merges them. All this gives them a dominant position in the world economy.*
Keywords: *transnational corporations, globalization processes, world economy, international trade.*

Pe parcursul a mai multor secole comerţul exterior, a fost şi rămâne cea mai importantă formă de cooperare economică externă care îşi păstrează rolul de factor principal în dezvoltarea economiilor naţionale şi în economia mondială în ansamblu. În prezent, se trece printr-o perioadă dificilă de schimbări calitative legate de tendinţele de dezvoltare a globalizării şi a transformării post-industriale a economiei mondiale.

Aceste tendinţe de dezvoltare a comerţului exterior se reflectă prin concentrarea şi internaţionalizarea producţiei şi a structurilor transnaţionale de capital, apariţia pieţelor globale, conversia informaţiilor, cunoaşterea şi integrarea lor în producerea inovaţiilor ca un resurs de bază în procesul de producţie, mijloc de victorie în materie de concurenţă şi de creştere a profiturilor.

În calitate de cele mai semnificative tendinţe a dezvoltării economiei mondiale se poate evidenţia globalizarea sporită a acesteia şi tempoul revoluţionar înalt a dezvoltării tehnico-ştiinţifice, ce asigură trecerea treptată a economiilor naţionale la etapa postindustrială de dezvoltare.

Economia mondială a trecut la un nivel calitativ nou de dezvoltare a procesului internaţionalizării aspectelor economice, culturale, politice, de drept şi a altor componente a vieţii sociale, ca urmare a aprofundării tendinţelor globale [1]. Conexiunea reciprocă dintre economiile şi societăţile naţionale a atins gradul, la care acestea treptat se transformă într-un organism socio-economic integrat. Astfel economia globală se poate determina ca economie, în care elementele de bază au posibilitatea organizatorică, tehnologică şi instituţională de a acţiona ca un tot întreg în spaţiul internaţional [2]. În formarea şi dezvoltarea sa, ea se bazează pe forţele de producere globale, pieţe şi forme a reproducerii sociale, care au capacitatea de a crea şi atribui, în adevăr, venitul internaţional.

Printre cele mai importante condiţii ale globalizării economice, putem evidenţia:

- atragerea de noi ţări în cooperarea economică internaţională în limitele spaţiului mondial unic;
- creşterea dependenţei de resurse externe a ţărilor economic dezvoltate şi dorinţa acestora de a îmbunătăţi eficienţa şi fiabilitatea asigurării cu resurse;
- nivelul prea ridicat şi în permanentă creştere a producerii în ţările economic dezvoltate, care necesită încadrarea în procesul de consum public, a tot mai multe grupe de populaţie;
- calităţile utilizării generale a potenţialului şi competenţelor gospodăririi economice mondiale pentru întreţinerea nivelului înalt a activităţii de producere şi a controlului asupra spaţiilor concurenţiale de pe piaţa mondială;
- eficienţa şi necesitatea lărgirii diviziunii internaţionale a muncii, specializării şi cooperării pentru domeniile de producere şi tehnico-ştiinţifice;
- îmbunătăţirea continuă a mijloacelor de comunicare şi tehnologiilor informaţionale, care oferă posibilitatea de a construi un sistem global de control, de a verifica şi realiza coordonarea activităţii de antreprenoriat în diferite colţuri ale lumii în regim online;
- tranziţia globală la o nouă paradigmă a activităţii economice externe, care permite comutarea accentelor de la comerţul internaţional la investiţia internaţională.

Sub influenţa proceselor globalizării au loc schimbări fundamentale a parametrilor geo-economici în economia mondială. În primul rând în procesele de concentrare şi internaţionalizare a produselor de capital, rezultatul cărora a devenit crearea corporaţiilor transnaţionale (CTN), a alianţelor de afaceri internaţionale şi reţelelor. Cu apariţia formelor transnaţionale a organizării producerii pentru întreprinderile, care sunt parte componentă a structurii acestora, potenţialul de concurenţă sporeşte multiplu în rezultatul utilizării facilităţilor comparative şi a oportunităţilor întreprinderilor diferitor ţări, la fel şi a efectului sinergiei, care are loc la contopirea acestora. Toate acestea le oferă o poziţie dominantă în economia mondială. [2]

Apariţia unor personaje noi geo-economice, schimbă hotarele economiei mondiale şi caracterul diviziunii internaţionale a muncii. Procesele de interacţiune şi schimb au loc nu atât între ţări, cât între centrele specializate a formărilor transnaţionale şi în interiorul acestora. Conform propriei configurări, centrele mondiale de producere sunt mobile, din ce cauză noile hotare economice a economiei internaţionale continuă în mod constant să se schimbe. Anume în limitele acestor hotare în rezultatul luptei de concurenţă are loc redistribuirea continuă a lumii.

Într-adevăr, ponderea structurilor transnaţionale reprezintă aproximativ $^{2}/_{3}$ din volumul comerţului internaţional. Aproximativ $^{1}/_{3}$ constituie comerţul internaţional între secţiile uneia şi aceleiaşi corporaţii transnaţionale (CTN). Dacă de luat în calcul reţelele firmelor asociate, la CTN în procesul de cooperare în producere şi realizare , atunci cota de comercializare a reţelei interne de comerţ va fi considerabil mai înaltă.

De aici rezultă două concluzii: în primul rând, subiecţii principali a diviziunii muncii în spaţiul modern mondial îl constituie structurile mari transnaţionale şi asociaţiile acestora şi, în al doilea rând, o parte considerabilă a ceia ce noi numim comerţ internaţional, de facto este o producere externă în limitele uneia şi aceiaşi unităţi de producţie. Referitor la proporţiile schimbărilor analizate, se poate constata conform datelor: că deja la începutul secolului XXI au fost înregistrate 53 de mii de CTN, care au 450 mii de asociaţii şi un circuit de mărfuri comun de 9,5 trilioane de dolari SUA. Pe cota lor revenea 30% din volumul comun a producerii mondiale şi până la 70% din comerţul internaţional [3, p.16].

O altă transformare în diviziunea internaţională a muncii este legată de apariţia în economia mondială contemporană a «centrului», care are un potenţial economic şi ştiinţifico-tehnic dezvoltat şi care semnificativ rămâne în urmă în baza indicilor indicaţi a «periferiei» mondiale. Ca rezultat al acestei transformări, în schimbul diviziunii tehnologice a muncii are loc diviziunea muncii după

concepţia ciclului de viaţă [4]. Specificăm, că ţările «centrului» depun efort pentu a fixa după sine stadiul cercetărilor ştiinţifice şi a elaborărilor, stimulând pe de o parte, creşterea nivelului de educaţie a cetăţenilor şi a nivelului de trai a ţărilor sale, reducerea stresului ecologic în rezultatul transferului producţiei industriale în ţările slab dezvoltate şi înrăutăţirea rămânerii în urmă a ţărilor «periferice» - pe de altă parte.

În rezultatul circulaţiei libere de capital la nivel mondial devin neactuale, la compartimentul disponibilităţii competitivităţii naţionale, facilităţile comparative ale ţărilor, ce se bazează pe o disponibilitate mai bună a acestora cu factorii cheie de producere, care reprezintau baza specializării naţionale anterioare.

Datorită utilizării tehnologiilor progresive, ţara primeşte de asemenea şi facilităţi în utilizarea resurselor de producere în vederea optimizării forţei de muncă, resurselor materiale şi de capital, care pe bună dreptate, conform concluziei Consiliului american privind politica de competitivitate, joacă un rol central în definirea competitivităţii naţionale . Aceast punct de vedere şi-a găsit confirmarea şi în programul OCDE «Tehnologia şi economia», în conformitate cu dispoziţiile căreia, baza competitivităţii naţionale conţine, pe de o parte, eficienţa utilizării capitalului uman, a sistemelor inovaţionale, tehnologiei, mediului general social şi instituţional, iar pe de altă parte – preţurile şi salarizările, rolul cărora diminuiază.

Schimbările considerabile au loc de asemenea în structura cooperării economice exterioare. O perioadă lungă de timp comerţul mondial cu mărfuri constituia forma de bază a legăturilor economice în comerţul exterior. Dar la sfârşitul secolului XX – începutul secolului XXI rolul acesteia se micşorează, oferind locul investiţiilor internaţionale. Aceasta se explică prin aceia că, în condiţiile globalizării şi datorită liberalizarii mişcării mărfurilor dintre state, a serviciilor şi factorilor de producere, însuşirea pieţii şi realizarea resurselor naturale a ţărilor lumii prin investire şi producere, necesare pentru piaţa naţională a mărfurilor, este mai convenabilă decât exportul mărfurilor. Ea permite economisirea costurilor de transport, taxelor vamale, salariilor angajaţilor (salariul în ţările dezvoltate considerabil este mai mare decât în ţările în curs de dezvoltare), şi nu numai pentru a evita ratele ridicate ale impozitelor şi plăţilor ecologice, specifice pentru ţările dezvoltate, dar, şi pentru a primi beneficiile oferite în bună parte de ţările în curs de dezvoltare pentru investitorii externi.

Astfel, la egalitate cu concurenţa de mărfuri, tot mai clar se evidenţiază concurenţa pentru implicarea capitalului internaţional în ţările cu dificit de resurse investiţionale. Cu alte cuvinte, este vorba nu despre caracteristicile produselor şi a serviciilor, ci despre parametrii condiţiilor pentru administrarea activităţii comerciale şi ştiinţifice – de producere, pe care le propune economia naţională. Motivul acesteia îl găsim în răspândirea profundă în lume şi în deosebi în ţările în curs de dezvoltare, a diferitor tipuri de zone economice favorizate, care concurează între ele în dorinţa de a atrage atenţia capitalului internaţional.

Creşterea volumului investiţiilor internaţionale, destul de frecvent ia forma de fuziuni internaţionale şi investiţii (60% din volumul total al investiţiilor externe existente), este în legătură strânsă cu extinderea corporaţiilor internaţionale transnaţionale, ca producători de bază în economia mondială. Ponderea CTN reprezintă o pătrime din investiţiile în producţia internaţională, ceea ce ne permite să-i considerăm ca agenţi ai internaţionalizării producţiei şi a consumului.

Consecinţa liberalizării relaţiilor economice internaţionale, a devenit, de asemenea, deschiderea tot mai mare a pieţelor naţionale pentru producătorii externi şi a reţelelor internaţionale de comerţ. În acelaşi timp, posibilităţile elaborării a politicii protecţioniste din partea statelor naţionale sub presiunea organizaţiilor internaţionale economice de comerţ, se micşorează constant, ceia ce înaintează principial noi cerinţe referitor la competitivitatea producătorilor şi a comercianţilor naţionali, cel puţin în cele mai profitabile şi atractive pentru producătorii străini şi comercianţi cu amănuntul, domenii ale spaţiului de piaţă.

Se poate remarca, că globalizarea sectorului de producere, a determinat schimbări corespunzătoare în relaţiile de distribuţie şi în relaţiile de schimb. Au apărut pieţi globale de mărfuri, servicii, capital. În acelaşi timp dacă piaţa mondială ca parte componentă a economiei globale reprezenta sfera formării interstatale a cererii şi ofertei, la fel şi a schimbului comercial de mărfuri şi servicii, participanţii cărora erau statele, întreprinzătorii şi organizaţiile comerciale, legate prin separarea internaţională a muncii, atunci, în condiţiile globalizării, acestea pierd graniţele naţionale şi cele teritoriale. În baza acestora s-a format cererea cu adevărat globală şi oferta globală.

Deja astăzi există segmenţii de piaţă în majoritatea ţărilor cu o cerere analogică la mărfuri, pe care organizaţiile precum Coca-Cola, McDonald's, Levi Strauss, Toyota, Revlon, Ford – realizează marfa standard la nivel mondial. Rezultatul acestor procese a devenit apariţia pe piaţa de consum a reţelelor internaţionale de comerţ. În consecinţă, sub influenţa procesului globalizării s-a transformat viziunea referitoare la modelul pieţei de consum modern.

Un rol deosebit în aceasta au avut reţelele structurilor comerciale, care au schimbat mediul instituţional de piaţă: concurenţa a căpătat un caracter deformat, iar tipul pieţei a însuşit caracteristici în diferite limite, de la cel cu siguranţă concret la oligopolistic. Interacţiunea dintre producători şi consumatori pe piaţă din ce în ce într-o măsură mai mare este determinată de obiectele reţelei retail, creşte puterea lor asupra producătorilor mărfurilor de consum: cerinţelor faşă de preţuri, popularităţii brendului, de calitatea mărfurilor, asupra comercianţilor mai mici: politica preţului şi a asortimentului la standardele înalte a serviciilor, iar la etapa obţinerii poziţiei dominante pe piaţă – asupra consumatorilor.

Competitivitatea obiectelor reţelei de facilităţi este specifică, ceia ce nu permite, în măsură deplină, aplicarea asupra ei concepţiilor teoriei generale de management. Remarcăm, pe de o parte, că competitivitatea structurilor reţelelor comerciale are loc prin aplicarea mecanismelor generale economice aşa că: – obţinerea efectului de volum, calitate superioară de deservire, obţinerea sconturilor la procurarea masivă a mărfurilor, optimizarea preţurilor şi a politicii de asortiment, iar, pe de altă parte – prin influenţa direcţionată la mediul de piaţă, centralizarea înaltă a funcţiilor logistice şi a distribuţiei, repartizarea standardelor de reţea a activităţii şi a brandurilor personale, posibilitatea de obţinere în urma investiţiilor majore a mijloacelor financiare care formează pe segmentul de piaţă o masă critică din partea ofertei, care permite preconizarea condiţiilor de piaţă a competitorilor, a producătorilor şi a consumatorilor.

Menţionăm că formaţiunile transnaţionale şi reţelele internaţionale de producere şi consum, ce domină pe pieţele diferitor state, au facilităţi în concentrarea potenţialului şi competenţelor în întreprinderile diferitor state ce întră în componenţa lor, distribuirii între parteneri a cheltuielilor şi riscurilor, obţinerii efectelor în cantitate şi a sinergiilor. A lupta la egal cu aceste metode de piaţă, nu pot întreprinderile şi economiile cu un nivel scăzut de trans-naţionalizare, care cedează considerabil acestora la factorii eficienţei specificaţi mai sus.

De aici se poate concluziona referitor la necesitatea activizării proceselor de fuziuni şi achiziţii în economiile mai puţin dezvoltate, precum şi la utilizarea noilor forme de reţea de organizare a afacerilor şi trans-naţionalizarea acestora.

Astfel, în contextul globalizării comunitatea economică internaţională din o totalitate nestabilă şi mobilă de ţări interdependente, se transformă într-un sistem economic coerent, unde societăţile naţionale şi economice sunt elemente structurale ale mecanismului economic mondial general, unit nu doar prin diviziunea internaţională a muncii, dar, de asemenea, şi prin structurile valorice globale, sistemul financiar planetar şi reţeaua informaţională mondială.

Creşterea globalizării economice în perspectivă, va duce la o schimbare considerabilă, dar nu radicală în transformarea spaţiului mondial. Următoarele modificări pot fi observate în viitorul apropiat:

- modificarea formelor de corelaţie şi relaţiilor dintre mecanismele de reproducere naţionale de stat şi mecanismul global de reproducere;
- intensificarea proceselor de restructurare a economiei mondiale în rezultatul schimbărilor produse în centrele puterii economice la nivel global;
- intensificarea inevitabilă a tendinţelor anti-globale, formarea contradicţiilor interne, interstatale şi interregionale;
- creşterea tendinţelor pentru crearea spaţiilor economici mari ca rezultat al intensificării luptei de concurenţă.

În concluzie, putem menţiona că în rezultatul dezvoltării tendinţelor post-industriale se formează un tip nou al economiei – economia inovaţională, progresul căreia este determinat atât de nivelul acumulat de cunoştinţe şi modalităţi de aplicare al acestuia, cât şi de capacitatea de producere continuă a noilor aptitudini şi abilităţi.

Referinţe bibliografice:

1.Stratan A. Potenţialul inovaţional şi impactul inovaţiilor asupra performanţelor intreprinderii. În: Analele Institutului Naţional de Cercetări Economice Numărul 1, 2014 p .7-10.
2.Giplin R. Economia mondială în secolul XXI: Provocarea capitalismului global. Iaşi, 2004, Ed. Polirom, 280 p.
3.Кастельс М. Глобальна ли глобальная экономика? Журнал: Экономические стратегии. Номер 7, июль - август. Москва, 2001 г. с. 16.
4.Кротенко Ю. Глобальная экономика на старте третего тысячилетия. Analele Universităţii Libere Internaţionale din Moldova (Seria Economie) Nr. 15, 2014, p. 155-164.

ADRESAREA PRIN COMISII ROGATORII ŞI EXECUTAREA ACESTORA CA FORMĂ A ASISTENŢEI JURIDICE INTERNAŢIONALE ÎN MATERIE PENALĂ

ADDRESSING THROUGH ROGATORY COMMISSIONS AND THEIR EXECUTION AS A FORM OF INTERNATIONAL LEGAL ASSISTANCE IN CRIMINAL MATTERS

CUCIURCĂ Angela
doctor în drept,
conferenţiar universitar,
Departamentul Drept
Universitatea Agrară de Stat
din Moldova
e-mail: cuciurcaangela@mail.ru

Rezumat. *Actualitatea subiectului abordat rezidă din interesul manifestat pentru cunoaşterea adresarii prin comisii rogatorii şi executarea acestora ca formă a asistenţei juridice internaţionale în materie penală. Comisia rogatorie semnifică de fapt, o instituţie utilizată pentru administrarea unor probe sau efectuarea unor acte procedurale de către un organ, altul decât cel care instrumentează cauza penală, fiind privit ca un procedeu de probaţiune auxiliar care se foloseşte atunci când un organ de urmărire penală sau o instanţă de judecată nu are posibilitatea de a efectua nemijlocit un act procedural. Eventualitatea unor astfel de situaţii a determinat reglementarea unei forme de asistentă judiciară prin utilizarea căreia, organul judiciar naţional poate solicita efectuarea unui act procedural de către organele judiciare dintr-un stat (comisie rogatorie activă sau în străinătate) şi invers, organele judiciare din alt stat, pot solicita, în situaţii similare, organelor judiciare naţionale, efectuarea unor acte de procedură (comisie rogatorie pasivă sau din străinătate). Subliniem că recurgerea la serviciile comisiei rogatorii se constituie ca o excepţiei în activitatea organelor judiciare, acestea folosind-o doar în situaţiile în care nu au posibilitatea să efectueze personal un anumit act procedural, unicul aspect diferenţial între ele fiind raza teritorială de activitate.Finalitatea proprie a comisiei rogatorii constă în asigurarea realizării asistenţei judiciare internaţionale, fiind o măsură de ordin procesual, care poate fi, după caz, dispusă sau efectuată de organele judiciare naţionale atât în faza de urmărire, cât şi în faza de judecată. În aşa mod, considerăm, că comisia rogatorie, ca procedeu de probaţiune, îşi aduce aportul la administrarea probelor în procesul penal, având o contribuţie enormă la fixarea mijloacelor de probă, care dovedesc faptele ce formează obiectul probatiunii. Efectuarea comisie rogatorii este posibilă numai în privinţa actelor procedurale, care organul de urmărire penală sau instanţa de judecată, nu poate să le efectueze nemijlocit.*

Cuvinte-cheie: *comisie rogatorie, organe judiciare, mijloace de probă, administrarea probelor, acte procedurale, operativitatea procesului penal, cooperare internaţională, cererea de comisie rogatorie.*

Abstract: *The actuality of the subject is based on the interest shown for knowing the address through rogatory commissions and their execution as a form of international legal assistance in criminal matters. Rogatory Commission means, in fact, an institution used for the administration of evidence or the performance of procedural acts by an organ other than the one investigating the criminal case, it is regarded as an auxiliary probation procedure that is used when a criminal prosecution body or a court is unable to perform a procedural act directly. The possibility of such situations has led to the Regulation of a form of judicial assistance through the use of which, the national judicial body may request the performance of a procedural act by the judicial bodies of one state (rogatory commission active or abroad) and vice versa, judicial bodies of another state may request, in similar situations, national judicial bodies, carrying out procedural acts (passive or foreign rogatory commission). We emphasize that recourse to the services of the rogatory commission is an exception in the work of the judicial bodies, which use it only in situations where they are not able to perform a certain procedural act personally, the only difference between them being the territorial area of activity. The purpose of the rogatory commission is to ensure the implementation of international judicial assistance, being a procedural measure, which can be ordered or carried out by the national judicial bodies both in the prosecution and in the trial phase. In this way, we consider that the rogatory commission, as a process of probation, makes its contribution to the administration of evidence in the criminal trial, having an enormous contribution to the establishment of the means of evidence, which prove the facts that form the object of probation. It is only possible to carry out rogatory commission in respect of acts. Making a rogatory commission is possible only in respect of procedural acts, which the criminal investigation body or the court cannot carry out directly.*

Keywords: *Rogatory commission, judicial bodies, means of evidence, administration of evidence, procedural acts, the efficiency of the criminal process, international cooperation, the request for a rogatory commission.*

Introducere. Creşterea continuă a criminalităţii a condus la consolidarea unor acţiuni şi atitudini concrete din partea statelor, avînd drept scop combaterea criminalităţii cu elemente de extraneitate.

Unele dintre aceste acţiuni s-au materializat în elaborarea Convenţiei Europene de asistenţă judiciară în materie penală [2], care reprezintă un instrument european în baza căruia statele membre, în temeiul încrederii reciproce, organizează urmărirea infracţiunilor la nivel internaţional, cu scopul pedepsirii tuturor celor ce au săvîrşit infracţiuni şi pentru evitarea riscurilor care pot apărea ca rezultat al unor conflicte de competenţe.

Recurgerea la serviciile comisiei rogatorii se constituie ca o excepţiei în activitatea organelor judiciare, acestea folosind-o doar în situaţiile în care nu au posibilitatea să efectueze personal un anumit act procedural, unicul aspect diferenţial între ele fiind raza teritorială de activitate.

Metodologie. Cercetarea materializată în prezentul studiu a fost realizată prin aplicarea metodei construcţiei abstracte, a interpretării logice a normelor de drept, metoda analitică, precum şi metoda comparării.

Procesul de realizare a studiului a inclus examinarea prevederilor legale existente, materiale pe această temă şi anume: - legislația națională și internațională care reglementează adresarea prin comisii rogatorii şi executarea acestora ca formă a asistenţei juridice internaţionale în materie penală; - jurisprudența relevantă la nivel national și internațional.

Rezultatele investigaţiei. Termenul de comisie rogatorie a fost utilizat de legiuitorul francez prin adoptarea CPP, pus în aplicare prin Ordonanţa nr. 58-1296 din 23 decembrie 1958, fiind preluat ulterior şi de CPP al Republicii Populare Române, care dedică instituţiei date secţiunea XIII, capitolul II, titlul III - Probele şi mijloacele de probă, şi secţiunea II, capitolul VI, titlul - IV Proceduri speciale [16, p. 112].

Modelul francez, adaptat la condiţiile naţionale, a stat şi la baza elaborării CPP al Republicii Moldova, care introduce instituţia comisiei rogatorii ca formă a asistenţei juridice internaţionale (secţiunea 1, Capitolul IX) [4].

Conceptul de comisie (fr. - comission) denumeşte colectivul organizat care funcţionează pe lângă o instituţie, o adunare, etc. şi care are sarcina de a face propuneri, de a lua hotărâri sau de a executa mandate în cazuri speciale, iar în sintagma comisie rogatorie capătă sensul de însărcinare [17, p. 201] adresată de o instanţă judiciară cu sediul într-o anumită localitate sau ţară către un organ de jurisdicţie cu sediul în altă localitate ori ţară, pentru obţinerea unor dovezi solicitatoare, în acest sens vine cu completări conţinutul art. 15 paragraful 2 alin. 2 din Tratatul încheiat între Republica Moldova şi România [16, p. 14], care înţelege prin comisie rogatorie acel act de procedură judiciară prin care un judecător sau procuror, după caz, solicită autorităţii competente din cealaltă parte contractantă să îndeplinească, în locul său acte judiciare pe care le consideră necesare judecăţii sau urmăririi penale într-un anume proces cu care este sesizat.

În aşa mod termenul de comisie rogatorie semnifică de fapt, o instituţie utilizată pentru administrarea unor probe sau efectuarea unor acte procedurale de către un organ, altul decât cel care instrumentează cauza penală [17, p. 391], fiind privit ca un procedeu de probaţiune auxiliar care se foloseşte atunci când un organ de urmărire penală sau o instanţă de judecată nu are posibilitatea de a efectua nemijlocit un act procedural.

Eventualitatea unor astfel de situaţii a determinat reglementarea unei forme de asistentă judiciară prin utilizarea căreia, organul judiciar naţional poate solicita efectuarea unui act procedural de către organele judiciare dintr-un stat (comisie rogatorie activă sau în străinătate) şi invers, organele judiciare din alt stat, pot solicita, în situaţii similare, organelor judiciare naţionale, efectuarea unor acte de procedură (comisie rogatorie pasivă sau din străinătate) [16, p. 123].

În baza celor expuse, ajungem la concluzia că prin folosirea comisiei rogatorii se renunţă la nemijlocirea administrării probelor, în favoarea operativităţii procesului penal, cu consecinţe directe asupra reducerii cheltuielilor judiciare în cauzele penale.

Subliniem că recurgerea la serviciile comisiei rogatorii se constituie ca o excepţiei în activitatea

organelor judiciare, acestea folosind-o doar în situaţiile în care nu au posibilitatea să efectueze personal un anumit act procedural, unicul aspect diferenţial între ele fiind raza teritorială de activitate.[16, p. 139]

Spre deosebire de prevederile codurilor de procedură penală a Franţei şi României, care cunosc două tipuri de comisii rogatorii: comisia rogatorie internă (naţională) şi externă, procesul penal al Republicii Moldova, cunoaşte unele instituţii cu aspecte similare comisiei rogatorii interne, în special instituţia delegării. Astfel, reglementările CPP, la articolul extinderii competenţei teritoriale, prevede că: „în cazul în care anumite acţiuni de urmărire penală trebuie să fie efectuate în afara teritoriului în care se face urmărirea penală, organul de urmărire penală poate să le efectueze însuşi sau să dispună, prin delegaţie, efectuarea acestor acţiuni altui organ respectiv, care este obligat să execute această delegaţie în termen de cel mult 10 zile" [16, p. 140].

Ţinem să menţionăm că legislaţia unor state europene, cum ar fi Austria, Republica Federativă Germană, Norvegia, nu fac distincţie între „comisia rogatorie" şi „alte cereri de asistenţă judiciară": „remiterea actelor de procedură" şi „comunicările informaţiei ce figurează în cazierul judiciar", aceste categorii făcând parte din „asistenţa judiciară internaţională".

Particularităţile comisiei rogatorii de a-şi găsi izvorul juridic primordial în normele dreptului internaţional au ca urmare incidenţa principiilor care guvernează relaţiile interstatale şi în primul rând, după părerea lui N. Volonciu, a principiului suveranităţii [25, p. 51]. Executarea sarcinii pe care o implică orice comisie rogatorie nu echivalează cu o subordonare. Cedarea unei părţi a suveranităţii este una discretă şi nu un principiu imperativ, deoarece posibilitatea realizării lui depinde exclusiv de voinţa şi viziunea părţii solicitate. Organul judiciar solicitat colaborează în serviciul justiţiei străine, dar nu este supus controlului acesteia [17, p. 51].

După cum am menţionat anterior, comisia rogatorie, după caracter, este un mijloc de probaţiune auxiliar (procedeu de probaţiune), prin folosirea căruia organele judiciare naţionale pot dobândi constatări asupra unor mijloace de probă, pe care nu au posibilitatea să le administreze în mod nemijlocit, şi reciproc, organele judiciare din străinătate pot obţine constatări asupra unor mijloace de probă ce se află pe teritoriul tării noastre, aceasta fiind, în principiu, funcţia de bază a instituţiei date.

Finalitatea proprie a comisiei rogatorii constă în asigurarea realizării asistenţei judiciare internaţionale, fiind o măsură de ordin procesual, care poate fi, după caz, dispusă sau efectuată de organele judiciare naţionale atât în faza de urmărire, cât şi în faza de judecată [17, p. 148]. În aşa mod, considerăm, că comisia rogatorie, ca procedeu de probaţiune, îşi aduce aportul la administrarea probelor în procesul penal, având o contribuţie enormă la fixarea mijloacelor de probă, care dovedesc faptele ce formează obiectul probatiunii.

Actele procedurale perfectate prin comisie rogatorie sunt analizate de organele judiciare în raport cu ansamblul probelor administrate în cauză, analiză ce poate avea drept rezultat existenţa unei concordanţe perfecte între acestea. Verificarea poate demonstra, însă, neconcordanţă între constatările rezultate din actele procedurale efectuate prin comisie rogatorie şi materialul probatoriu, existent la dosar, primele infirmând pe acesta din urmă, sau invers.

Sancţiunile procesuale sunt atrase de aplicarea necorespunzătoare sau încălcarea dispoziţiilor legale în momentul dispunerii sau realizării comisiei rogatorii, aceasta fiind activitate procesuală, reglementată de lege. De cele mai dese ori, survine nulitatea actului procedural, realizat prin comisie rogatorie, deoarece devin aplicabile prevederile CPP al RM [4], referitoare la nulitatea actelor procedurale.

Sfera aplicării acordurilor în privinţa asistenţei juridice în materie penală este strâns legată cu formele asistenţei, care formează obiectul acesteia, deoarece ultimele caracterizează şi concretizează domeniul de relaţii, reglementate de acordurile respective. Obiectul asistenţei judiciare se

materializează în acele acţiuni procesuale, care le execută partea solicitată la cererea organului competent străin.

Convenţia Europeană de asistenţă juridică în materie penală stipulează că partea solicitată va face să se îndeplinească, în formele prevăzute de legislaţia sa, comisiile rogatorii referitoare la o cauză penală, care îi vor fi adresate de către autorităţile judiciare ale Părţii solicitante şi care au ca obiect îndeplinirea actelor de urmărire sau comunicarea mijloacelor materiale de probă, dosarelor sau documentelor [2].

Convenţia de la Minsk stabileşte volumul asistenţei juridice, care poate fi acordat de către instituţiile de justiţie a statelor contractante. Aici se atribuie întocmirea şi transmiterea documentelor; efectuarea percheziţiilor; transmiterea şi eliberarea probelor materiale; efectuarea expertizei; anchetarea părţilor, acuzaţilor, martorilor, experţilor [12, p. 143]. Prevederile date nu pot fi aplicate într-o manieră extensivă. Astfel, în baza Convenţiei, nu poate fi acordată asistenţa juridică în cauzele administrative, nu pot fi recunoscute şi aplicate pe teritoriile Părţilor hotărâri arbitrale, sentinţele penale în ceea ce priveşte confiscarea averii, etc. [23].

Reglementări similare cu cele expuse mai sus, prevăd şi tratatele bilaterale, încheiate între Republica Moldova şi Letonia, Lituania, Rusia şi Ucraina [12, p. 185].

O formulare distinctă de primele în ceea ce priveşte volumul asistenţei judiciare, oferă acordul bilateral între Republica Moldova şi Turcia [23]. Prevederile art. 28 stipulează că: „Părţile contractante au convenit să-şi acorde reciproc, în conformitate cu prevederile prezentului capitol, cele mai largi măsuri de asistenţă mutuală în procesul atragerii la răspundere penală pentru faptele care la momentul solicitării de asistenţă se aflau în competenţa autorităţilor juridice ale Părţii Contractante solicitante”.

Tratatul dintre Republica Moldova şi România [3], în art. 58 prevede, că asistenţa juridică în materie penală cuprinde: înmânarea de acte juridice şi extrajudiciare, luarea de declaraţii învinuiţilor şi inculpaţilor, audierea martorilor şi experţilor, efectuarea de expertize, percheziţii, cercetări la faţa locului, predări de probe materiale, precum şi alte activităţi procesuale legate de administrarea probelor, iar legea specială în această privinţă a României, stipulează că obiectul asistenţei juridice este: asistenţa judiciară internaţională în materie penală, cuprinde, îndeosebi, următoarele activităţi: notificarea actelor de procedură care se întocmesc ori se depun într-un proces penal; efectuarea comisiilor rogatorii; înfăţişarea în statul solicitant a martorilor, experţilor şi a persoanelor urmărite; cazierul judiciar; măsuri referitoare la amânarea pronunţării hotărârii judecătoreşti sau la suspendarea executării pedepsei, la liberarea condiţionată, la amânarea începerii executării pedepsei sau la întreruperea executării acesteia; cererea de urmărire; alte forme de cooperare, inclusiv cele derivând din obligaţiile internaţionale de prevenire şi combatere a infracţiunilor.

Un spectru mai larg de activităţi, la fel cu caracter subsidiar, este prevăzut în acest sens de CPP al Republicii Moldova în art. 533 care atribuie volumul asistenţei juridice.

CPP al Federaţiei Ruse, spre deosebire de cel al Republicii Moldova, nu conţine prevederi exprese referitoare la obiectul asistenţei juridice. Doctrina rusă [14, p. 805], asumându-şi obligaţia să suplinească această lacună, aduce următoarea clasificare a acţiunilor procedurale ce pot fi realizate prin comisie rogatorie: primirea cererilor şi declaraţiilor; acordarea asistenţei la aducerea persoanelor, aflate în detenţie pe teritoriul statului străin, pentru depunerea mărturiilor şi acordarea ajutorului la desfăşurarea anchetei şi altor măsuri procesuale; înmânarea actelor, referitoare la procedura în cauzele penale; executarea cercetărilor de anchetă şi judecătoreşti; identificarea personalităţii şi locul aflării anumitor peroane; efectuarea expertizelor judiciare; acţiuni cu privire la sechestrarea averii, transmiterea bunurilorcăpătate pe cale criminală; alte modalităţi de asistenţă.

Practica de lucru organelor judiciare a Republicii Moldova cunosc însă o gamă mult mai mare de activităţi, acordarea asistenţei juridice internaţionale efectuându-se în baza a 11 instrumente

internaţionale, conform cărora pot fi întreprinse următoarele acţiuni: interogarea părţilor, acuzaţilor şi inculpaţilor, martorilor, experţilor; efectuarea expertizelor; cercetarea judiciară; percheziţionarea; sechestrarea; transmiterea şi eliberarea probelor materiale; căutarea şi extrădarea persoanelor ce au comis infracţiuni; recunoaşterea şi executarea deciziilor judiciare pe cauze civile, sentinţelor, în ceea ce priveşte acţiunea civilă; înmânarea şi expedierea documentelor; prezentarea informaţiilor despre antecedentele penale ale acuzaţilor; întocmirea şi transmiterea de acte; transferul persoanelor condamnate în vederea tragerii la răspundere penală sau în vederea executării pedepse, etc.

Examinând prevederile legislative expuse mai sus, deducem concluzia că efectuarea comisie rogatorii este posibilă numai în privinţa actelor procedurale, care organul de urmărire penală sau instanţa de judecată, nu poate să le efectueze nemijlocit.

Aşadar, unul din actele procedurale de bază ce pot fi realizate prin comisie rogatorie, este audierea persoanelor în calitate de martori sau experţi, în legătură cu aceasta, ţinem să menţionăm că există un şir de condiţii generale, nerespectarea cărora atrage imposibilitatea cooperării statelor în acest domeniu. Astfel, pentru ca statul solicitant să capete posibilitatea audierii persoanei respective în scopul primirii depoziţiilor pe o cauză penală, sau partea opusă să poată acorda forma dată de asistenţă, este necesar ca primul să reglementeze legislativ procedura primirii declaraţilor [13, p. 195].

Convenţia Europeană, fiind actul de bază în acest sens, stabileşte în titlul 3 doar principiile şi limitele admisibile ale formelor de asistenţă, solicitate prin comisie rogatorie, conţinutul şi procedura nemijlocită de realizare, rămânând prerogativa legislaţiei naţionale.

Art. 8 al Convenţiei Europene stabileşte regula ce decurge dintr-o uzanţă internaţională, conform căreia martorii şi experţii sunt liberi de a nu se prezenta în ţara solicitată fără să le fie aplicată vre-o sancţiune sau măsură de constrângere, chiar dacă citaţia va cuprinde un ordin categoric. Reieşind din prevederile date, CPP al RM, statuează că: „martorul sau expertul care se află în afara hotarelor Republicii Moldova poate fi citat de către organul care desfăşoară procesul penal pentru executarea anumitor acţiuni procesuale pe teritoriul Republici Moldova, în cazul în care el acceptă” [2].

Convenţia Europeană stabileşte că aceste cheltuieli sunt rambursabile martorului sau expertului de către Partea solicitantă şi sunt calculate de la locul lor de reşedinţă, fiind acordate potrivit nivelelor cel puţin egale celor prevăzute de tarifele şi regulamentele în vigoare în ţara în care audierea trebuie să aibă loc [2]. O sumă mai mare le va putea fi atribuită de partea solicitantă dacă se va lua o decizie în acest plan. Convenţia de la Minsk prevede recuperarea salariului pentru zilele lipsă a persoanelor, prezenţa cărora este solicitată prin comisie rogatorie, expertul, în afară de sumele indicate având dreptul şi la onorariu de expert [1].

Chestiunea de bază, concretizată de statul solicitat la examinarea cererilor de comisie rogatorie, ce au ca obiect ascultarea martorului pe teritoriul statului solicitant, este existenţa, din partea ultimului, a garanţiilor de apărare a drepturilor persoanelor, a căror depoziţii sunt necesare [21, p. 83]. Convenţia din '59 stipulează în art. 12, că nici un martor sau expert, oricare ar fi naţionalitatea sa, care, ca urmare a unei citaţii, se va înfăţişa în faţa autorităţilor judiciare ate Părţii solicitante, nu va puica fi nici urmărit, nici deţinut, nici supus vreunei alte restricţii a libertăţii sale individuale pe teritoriul acestei Părţi pentru fapte sau condamnări anterioare plecării sale de pe teritoriul Părţii solicitate. Prevederi similare găsim în art. 9, Convenţia CSI, şi art. 539 al. 4, CPP al RM.

Trebuie de menţionat, că solicitând citarea unui martor, în cerere trebuie de indicat termenele de valabilitate a imunităţii date unui martor pe teritoriul statului solicitant. Aceşti termeni sunt diverşi, în dependenţă de acordul în baza căruia este acordată asistenţa judiciară. Totuşi acordăm prioritate convenţiilor sus-menţionate, car prevăd pierderea imunităţii de către martor, expert sau persoana urmărită, în 15 zile de la momentul când prezenţa acestuia nu mai este necesară autorităţilor judiciare a Părţii solicitante. Perioada de 15 zile nu include timpul în care persoanele respective nu au avut posibilitatea de a părăsi teritoriul statului străin, din cauza unor circumstanţe obiective, independente

de voinţa lor, cum ar fi de exemplu, îmbolnăvirea gravă a uneia dintre aceste persoane, care face imposibilă transportarea ei peste hotarele statului solicitant.

Se impune amintit faptul, că martorul nu poate fi silit să facă declaraţii contrar intereselor sale sau a rudelor apropiate, iar dacă ne referim la martorul citat prin comisie rogatorie din străinătate suntem obligaţi să recunoaştem dreptul acestuia de a refuza să depună declaraţii, nefiind subiect al componenţei de infracţiune, prevăzută de art. 313, CPP al Republicii Moldova. Legislaţia naţională a Republicii Moldova [4] indică categoriile de persoane, care nu pot fi citaţi şi ascultaţi ca martori. La această categorie se atribuie rudele apropiate, precum soţul, soţia, logodnicul, logodnica bănuitului, învinuitului, inculpatului, organul de urmărire penală sau instanţa având să aducă aceasta la cunoştinţa persoanelor respective sub semnătură. Din aceste considerente, probele dobândite fără a lua în consideraţie acest aspect, nu vor avea efect juridic în cauza penală, pentru care se adresează cu comisie rogatorie. Este important din partea organelor judiciare să determine, dacă persoana citată din străinătate poate fi ascultată în calitate de martor în conformitate cu legislaţia naţională, are sau nu dreptul de a refuza depunerea mărturiilor, etc. Respectarea acestor aspecte procedurale în conţinutul cererii de comisie rogatorie ar permite evitarea unor eşecuri procesuale, deseori întâlnite în practica judiciară naţională.

Prevederi reuşite după părerea noastră sunt formulate în citaţia unei judecătorii germane la adresa unei cetăţene a Republicii Moldova, care stabileşte, că martorii îndeplinesc misiune importantă. Prin declaraţia martorilor, ei vor contribui într-o măsură importantă la hotărârea judecătoriei. Audierea martorului în termenul indicat are ca scop descoperirea adevărului, chiar dacă s-a făcut o declaraţie la poliţie, în faţa procurorului sau judecătorului. Martorul are dreptul la despăgubire pentru venitul care-1 pierde în acest timp şi compensare pentru cheltuieli; pentru cheltuielile de călătorie se poate acorda în această împrejurare un cont. Totodată ei roagă să fie înştiinţaţi imediat în cazul în care adresa martorului se va schimba, pentru ca să fie tot timpul accesibil. În caz că martorul nu posedă limba germană, se solicită anuntarea neîntârziată. În acest caz va fi un traducător de faţă. Înştiinţaţi-ne vă rugăm dacă intenţionaţi să daţi urmare acestei citaţii. În cazul afirmativ la citaţie, vă rugăm să aduceţi la termenul stabilit dovezi care au de a face cu acest caz.

Conform art. 12 al Convenţiei Europene privind asistenţa juridică în materie penală, „vi se acordă libera tăcere. Dacă veniţi la termenul menţionat, pe teritoriul Germaniei nu puteţi fi urmărit, ţinut sub arest sau în alt fel îngrădit în libertatea personală pentru fapte sau condamnări din timpul dinaintea începerii călătoriei de pe teritoriul ţării în care aţi fost citat. Această protecţie ia sfârşit când dvs. în următoarele 15 zile după ce autorităţile nu vă mai solicită prezenţa, aţi avut posibilitatea de a părăsi teritoriul Germaniei, totuşi aţi rămas pe teritoriul acesteia, după părăsirea teritoriului Germaniei va-ţi reîntors în aceasta” [2].

O situaţie deosebită se creează atunci, când este solicitată prin comisie rogatorie prezenţa unei persoane, în calitate de martor sau pentru confruntare, care este deţinută într-un stat străin. CPP al RM, în art. 539 alin. 6 stipulează, că citarea persoanei deţinute pe teritoriul statului străin se efectuează conform prevederilor articolului respectiv, cu condiţia că persoana temporar transferată pe teritoriul Republicii Moldova de către organul respectiv al ţării străine pentru efectuarea acţiunilor indicate în cererea de transferare va fi întoarsă în termenul arătat în cerere. Condiţiile de transferare sau refuzul transferării se reglementează de tratatele internaţionale la care Republica Moldova şi ţara solicitată sunt parte sau în temeiul obligaţiilor scrise în condiţii de reciprocitate.

În acest context, tratatul Federaţia Rusă [24] prevede că dacă este chemată ca martor o persoană ce se află în stare de arest pe teritoriul părţii solicitate, ea poate fi transmisă statului solicitant pentru o perioadă, cu condiţia să fie menţinută în stare de arest şi să fie înapoiată imediat după interogare. Această formulare exclude introducerea în cererea de transferare a perioadei de timp, pentru care este solicitată prezenţa persoanei date pe teritoriul statului solicitant. Indicaţii similare conţin şi restul

tratatelor bilaterale încheiate de Republica Moldova în domeniul asistenţei internaţionale în materie penală.

Cea mai amplă reglementare a acestui aspect, după părerea noastră, este oferită de Convenţia Europeană, care prevede în art. 11 că: „orice persoană deţinută, a cărei înfăţişare personală în calitate de martor sau pentru confruntare este cerută de Partea solicitantă, va fi transferată temporar pe teritoriul unde va avea loc audierea, sub condiţia înapoierii sale în termenul indicat de către Partea solicitată şi sub rezerva dispoziţiilor art. 12 în măsura în care acestea pot fi aplicate". Raportul explicativ al Convenţiei dă interpretarea că transferul, în principiu, trebuie realizat, cu condiţia că nu vor fi incidente cazurile prevăzute de al. 2 art. 11, în baza cărora poate fi formulat refuzul: persoana deţinută nu consimte; prezenţa sa este necesară într-un proces penal în curs pe teritoriul Părţii solicitate; transferarea sa este susceptibilă de a-i prelungi detenţia; alte consideraţii imperioase se opun transferării sale pe teritoriul Părţii solicitante.

În situaţia în care între două state ce-şi acordă ajutor reciproc nu există căi directe de comunicaţii, apare necesitatea de a tranzita persoanele respective pe teritoriul unui stat terţ. Tranzitul este o instituţie utilizată mult mai frecvent în practica extrădării, în cadrul căruia funcţionează mai multe aspecte procedurale, dar care are o relevanţă deosebită şi în cadrul asistenţei judiciare prin comisie rogatorie.

Astfel, aceeaşi Convenţie prevede că, tranzitul pe teritoriul unui stat terţ a persoanei deţinute va fi acordat la cererea, însoţită de toate documentele necesare, adresată de Ministerul Justiţiei al Părţii solicitante, Ministerului Justiţiei al Părţii solicitate pentru tranzit. Orice parte Contractantă este drept să le refuze acordarea tranzitului resortisanţilor săi.

Alin. 3 al art. 11 exclude condiţia obligatorie, prevăzută de tratate referitor la menţinerea persoanei în detenţie şi pe teritoriul statului solicitant, stipulând că partea solicitată poate cere punerea ei în libertate.

Tot aici ţinem să menţionăm, că cooperarea internaţională în materie penală, pe lângă acordarea asistenţei judiciare propriu-zise, presupune asigurarea informaţională, inclusiv cu date referitor la legislaţia naţională, schimbul de experienţă între organele de ocrotire a normelor de drept, elaborarea actelor internaţionale care reglementează activitatea statelor în domeniul luptei cu criminalitatea, coordonarea activităţii în descoperirea şi cercetarea infracţiunilor cu referinţă la mai multe state, etc. [11, p. 653].

În zilele noastre, ca rezultat al dezvoltării cooperării dintre state se creează suficiente resurse pentru multiplicarea şi diversificarea formelor de asistenţă juridică, problema îmbrăcând un aspect al luptei, efortului comun împotriva criminalităţii [9, p. 284].

Organele competente în adresarea comisiei rogatorii. Ordinea interacţiunii organelor, competenţa părţilor solicitate şi solicitante în cadrul adresării prin comisie rogatorie se determină prin mecanismul realizării obligaţiilor statelor participante, ce include canalele transmiterii comisiilor rogatorii cu privire la asistenţa judiciara şi executarea lor nemijlocita.

O analiză paralelă a instituţiei extrădării demonstrează că interacţiunea organelor judiciare a două state nu influenţează fondul cauzei, deoarece statul solicitat primeşte hotărârea despre posibilitatea sau imposibilitatea extrădării unei persoane concrete fără referire la fondul cauzei, ţinându-se cont doar de respectarea de către statul solicitant a unui şir de formalităţi obligatorii [19, p. 29].

Modul de transmitere a adresărilor de asistenţă este reglementat, în afară de acordurile internaţionale la care suntem parte, şi de legislaţia naţională, potrivit căreia, adresările referitoare la asistenţa juridică internaţională în materie penală se fac prin intermediul Ministerului Justiţiei sau a Procuraturii Generale direct şi/sau prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Moldova, cu excepţia cazurilor când, pe bază de reciprocitate, se prevede o altă modalitate de adresare

[24].

La rândul său, Convenţia Europeană, în art. 15, paragraful 1, defineşte mijloacele sau căile de transmitere ce pot fi utilizate în cadrul ajutorului reciproc, indicând că comisiile rogatorii vor fi adresate de Ministerul Justiţiei al Părţii solicitante, Ministerului Justiţiei părţii solicitate şi vor fi înapoiate pe aceeaşi cale. De practica dată se ţin majoritatea ţărilor semnatare a Convenţiei date. Paragraful 2 prevede că în caz de urgenţă, comisiile rogatorii vor putea fi adresate de către autorităţile judiciare ale Părţii solicitante direct autorităţilor judiciare ale Părţii solicitate, ceea ce favorizează creşterea nivelului operativităţii executării cererilor de comisie rogatorie.

Totodată, unele ţări, în concordanţă cu specificul legislaţiei naţionale, priveşte în calitate de organe centrale în domeniul asistenţei internaţionale alte structuri de stat. În Statul Israel asemenea împuterniciri sunt atribuite Instanţei de judecată, în Malta şi Luxemburg - Procuraturii Generale. Organele Afacerilor interne sunt privite ca organe naţionale centrale pentru scopurile Convenţiei date în Elveţia şi Marea Britanic, în Slovacia şi Republica Cehă sunt două organe centrale - Procuratura Generală şi Ministerul Justiţiei, în Lituania trei, Procuratura Generală, Ministerul Justiţiei şi Ministerul Afacerilor Interne [15, p. 249].

Numărul organelor date este considerabil mai mare în Rusia, care, în baza prevederilor art. 15, alin. 6 din Convenţia Europeană, a declarat rezerve conţinutului acesteia prin actul de ratificare depus la 1 octombrie 1999, indicând că organele competente în adresarea şi executarea comisiei rogatorii vor fi: Judecătoria Supremă a Federaţiei Ruse - privind activitatea judecătorească a Judecătoriei Supreme a Federaţiei Ruse; Ministerul Justiţiei pe chestiunile legate de activitatea instanţelor judecătoreşti, cu excepţia Judecătoriei Supreme; MAI, Serviciul Federal de Securitate, Serviciul Federal al Poliţiei Fiscale - în legătură cu cererile de comisii rogatorii, ce nu necesită hotărâre judecătorească sau acordul procurorului; Procuratura Generală a Federaţiei Ruse - în celelalte cazuri [14, p. 808].

La fel Procuratura Generală i-a hotărâri cu privirea la utilizarea legislaţiei procesuale a statului solicitant, referitor la executarea comisiilor rogatorii externe.

România, la momentul ratificării Convenţiei Europene [5], a prevăzut că cererile de asistenţă judiciară în faza de cercetare şi urmărire penală vor fi adresate Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie României, iar cele din faza de judecată vor fi adresate Ministerului Justiţiei.

În ce priveşte Republica Moldova, la momentul adoptării instrumentului de ratificare a Convenţiei sus-numite, Parlamentul a declarat că toate cererile de asistenţă trebuie adresate Ministerului Justiţiei sau Procuraturii Generale [6].

Activitatea Ministerului Justiţiei al Republicii Moldova în domeniul cooperării internaţionale este realizată de Direcţia relaţii internaţionale şi integrare europeană. Rolul și misiunea acestei subdiviziunii este de a contribui la asigurarea racordării politicilor în domeniul justiţiei la priorităţile şi necesităţile de integrare europeană ale ţării, stabilirea şi valorificarea relaţiilor internaţionale în domeniu, precum și coordonarea procesului de acordare a asistenţei juridice reciproce [23, p. 7].

În baza Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 698 din 3 iunie 2002, prin care s-a dispus iniţierea procedurilor de negociere procedurilor de negociere asupra acordurilor de colaborare cu 15 ministere a justiţiei, precum şi în baza altor hotărâri corespunzătoare, a fost continuat procesul de încheiere a Acordurilor bilaterale de cooperare în domeniul justiţiei, punerea în aplicare a cărora permit, de asemenea, efectuarea unor schimburi de experienţă pentru eficientizarea activităţilor de elaborare a unor proiecte de legi, specializarea unor magistraţi moldavi în cadrul unor programe de perfecţionare profesională organizate de instituţiile statelor străine, schimbul de date statistice şi alte forme de cooperare [7].

Un rol nu mai puţin important în colaborarea judiciară internaţională în materie penală, îl are Procuratura Generală, prin intermediul Serviciului Relaţii Internaţionale şi integrare europeană.

Menţionăm, că primirea solicitării de asistenţă judiciară nu se reduce la simpla informare a organului central, aceasta fiind transmisă ultimului pentru verificare şi autorizare. Anume el determină dacă actele prezentate corespund dispoziţiilor generale ale acordului, dacă nu sunt temeiuri pentru refuzul acordării asistenţei solicitate. La rândul său, comisia rogatorie executată este transmisă organului central al statului solicitat, pentru a fi remisă nemijlocit organului central al statului solicitant, organe care determină confidenţialitatea informaţiei primite, etc.

Pe parcursul anului 2010, conform Generalizării Secţiei asistenţă juridică internaţională şi integrare europeană, Procuraturile teritoriale şi specializate au primit spre executare 496 (532) cereri de comisie rogatorie formulate de organele de drept străine, din cele 519 (558) examinate. Restul 19 (26) au fost restituite iniţiatorului.

Totodată, organele de drept naţionale au formulat cu scop de iniţiere către alte state 610 (324) de cereri de comisie rogatorie dintre care 512 (271) au fost admise spre transmitere părţilor solicitate [24, p. 6].

În acelaşi timp, textul Convenţiei mai prevede o categorie de organe care pot fi implicate la transmiterea cererii de comisie rogatorie în scopul ridicării operativităţii adresării şi executării acesteia, şi anume organele judiciare, care pot ocoli calea centralizată, utilizând adresarea directă, de către organele judiciare ale Părţii Solicitante organelor judiciare ale Părţii solicitate. Acestea pot fi indicate de orice Parte Contractantă în momentul semnării Convenţiei sau al depunerii instrumentului său de ratificare sau de aderare, prin declaraţie adresată Secretarului General al Consiliului Europei [2].

Republica Moldova în acest sens a declarat că autorităţi judiciare se consideră judecătoriile, Curtea de Apel, Curtea Supremă de Justiţie şi organele procuraturii. Aceste autorităţi judiciare nu numai că au obligaţia informării directe a organului central în privinţa solicitării primite, dar trebuie să o transmită ultimului pentru verificare şi autorizare.

Prevederi similare conţine şi Convenţia de la Minsk, conform căreia, instituţiile de justiţie ale Părţilor Contractante, în procesul acordării asistenţei juridice, comunică între ele prin intermediul organelor sale centrale [1]. Convenţia nu stabileşte care anume sunt aceste organe, însă unele acte internaţionale încheiate între statele cx-sovictice stipulează condiţii identice cu Convenţia Europeană [8], altele desemnează ca organe centrale Ministerul Justiţiei şi Procuraturile Generale [8]. Practica a stabilit că comunicarea la stadiul de cercetare penală, anchetă preliminară, etc, se efectuează prin intermediul Procuraturilor Generale sau Republicane, iar la stadiul examinării cauzei în instanţa judecătorească - prin intermediul Ministerului Justiţiei [10, p. 12].

Tratatele dintre Republica Moldova şi Letonia, Lituania, Federaţia Rusă, prevăd ca organe centrale ministerele de justiţie şi procuraturile generale sau federale.

Tratatul cu Ucraina, în art. 3, stabileşte posibilitatea stabilirii unor relaţii directe între organele judiciare dacă organele centrale au convenit asupra acestui fapt. Astfel de înţelegeri, însă, n-au avut loc între Părţile Contractante, urmând ca acordarea asistenţei juridice să fie efectuată în continuare doar prin intermediul organelor centralele.

În general, luând în consideraţie experienţa statelor membre la Convenţia Europeană în chestiunile cu privire la desemnarea organelor centrale, ţinem să menţionăm, că un număr mare de asemenea organe nu sporeşte controlului efectiv, la nivel naţional, asupra transmiterii şi executării cererilor de comisie rogatorie, alegerea canalului de transmitere, etc. În majoritatea ţărilor este un organ unic –Ministerul Justiţiei - sau două - Procuratura Generală - dacă organele procuraturii sunt independente de Ministerul Justiţiei. Chiar şi în cazul existenţei procedurii simplificate de transmitere a unor categorii de cereri de comisie rogatorie nemijlocit executorilor ei, despre aşa o adresare imediat este înştiinţat organul central al statului solicitat, ca ultimul să aibă posibilitatea efectuării unui control efectiv asupra executării ei şi respectării echilibrului intereselor legitime a două state cointeresate, ceea

ce de fapt şi constituie scopul Convenţiei Europene [21, p. 45].

Ţinem să remarcăm că transmiterea competenţei în cercetarea anumitor cauze penale este specifică doar procedurii adresării şi executării cererii de comisie rogatorie, instituţia extrădării sau recunoaşterii hotărârilor judecătoreşti definitive străine necunoscând aspectul dat.

Procedura adresării prin comisie rogatorie este expres prevăzută de CPP în art. 536, care prevede că „organul de urmărire penală sau instanţa de judecată, în cazul în care consideră necesară efectuarea unei acţiuni procesuale pe teritoriul unui stat străin se adresează prin comisie rogatorie organului de urmărire penală sau instanţei de judecată din statul respectiv sau către o instanţă penală internaţională conform Tratatului internaţional la care Republica Moldova este parte, sau pe cale diplomatică în condiţii de reciprocitate".

Conţinutul şi forma cererii de comisie rogatorie. Una din principalele condiţii a acordării efective şi la timp a asistenţei judiciare internaţionale în materie penală o constituie formularea completă, corectă, logică după conţinut şi faptic întemeiată a cererii de comisie rogatorie.

Actele internaţionale cu privire la asistenţa juridică nu stabilesc care ar trebui să fie forma şi conţinutul comisiei rogatorii, fiind prevăzut doar faptul că „Partea solicitată va face să se îndeplinească, în formele prevăzute de legislaţia sa, comisiile rogatorii referitoare la o cauză penală" [2].

Autorii CPP, au inclus în secţiunea ce cuprinde dispoziţii cu privire la instituţia comisiei rogatorii, un articol aparte consacrat conţinutului şi formei cererii de comisie rogatorie (art. 537). Cererea de comisie rogatorie şi documentele anexate sânt semnate şi autentificate cu ştampila oficială a instituţiei competente solicitante. Acest fapt constituie un progres enorm, deoarece până la momentul actual legislaţia naţională nu reglementa în mod practic aceste relaţii, lucrătorii practici aplicând direct prevederile instrumentelor internaţionale, prevederile cărora în acest domeniu în majoritatea lor sunt foarte laconice. Ca rezultat, fiecare jurist interpreta în felul său normele tratatelor, fapt ce genera lipsa uniformităţii în aplicarea lor [10, p. 4].

Ţinem să menţionăm aici, că prevederile CPP al Republicii Moldova sunt cu mult mai precise şi mai clare decât prevederile CPP al Franţei, României, Federaţiei Ruse, Belorusei, a altor republici post-sovietice. Astfel, CPP al Franţei în art. 151 stipulează că comisia rogatorie indică natura infracţiunii, obiectul urmăririi. Ea este datată şi semnată de magistratul care o eliberează şi trebuie investită cu sigiliul acestuia. Ea poate prestabili doar acele acte de instrucţie, care fac referinţă direct asupra represiunilor infracţiunii, vizate de urmărirea penală.

Judecătorul de instrucţie fixează termenul în care comisia rogatorie trebuieşte să-i fie returnată, alăturat cu procesele-verbale despre executarea sa, de către ofiţerul de urmărire penală. în lipsa unui astfel de termen, cererea trebuie returnată în termen de opt zile de la finisarea acţiunilor executate în virtutea acesteia.

Legea procesual penală a României conţine reglementări referitoare la conţinutul comisiei rogatorii doar în partea generală a Codului, unde este vorba comisia rogatorie şi delegarea, stabilind că rezoluţia sau încheierea prin care s-a dispus comisia rogatorie trebuie să conţină toate lămuririle referitoare la îndeplinirea actului care face obiectul acesteia, iar în cazul când urmează să fie ascultată o persoană, se vor indica şi întrebările ce urmează să i se pună

În legătură cu existenţa diferenţelor procesuale, referitoare la criteriile stabilite pentru valabilitatea formei şi conţinutului cererii, tratarea legislativă expresă a acestui subiect facilitează esenţial executarea comisiei rogatorii atât de către partea solicitantă, cât şi cea solicitată.

Totodată şi calitatea acţiunii procesuale, după cum arată autorul B. Comlev [20, p. 23] în majoritatea cazurilor depinde de calitatea pregătirii cererii de comisie rogatorie, ceea ce înseamnă că persoana care duce urmărirea penală, este obligată să expună în cererea de comisie rogatorie toate acţiunile necesare de executat adresate organului de urmărire penală din statul solicitat, precum şi

consecutivitatea efectuării lor. In aşa mod, cererea de comisie rogatorie trebuie formulată corect, prin indicarea fabulei infracţiunii urmărite şi concretizarea întrebărilor necesare, luând în consideraţie că persoana împuternicită în executarea cererii date din statul solicitat, nu cunoaşte toate circumstanţele cauzei şi nu este în stare să formuleze întrebări suplimentare, să prognozeze răspunsurile posibile, ş. a.

Practica internaţională de colaborare reciprocă a statelor în domeniul justiţiei penale, a impus o abordare mai complexă şi mai profundă a conţinutului comisiilor rogatorii, suplinind schema elucidată în articolul respectiv 537 CPP al RM cu un şir de alte date importante, de care deseori depinde calitatea, iar uneori şi posibilitatea, executării cererii de comisie rogatorie. În special vom face referinţă aici la scopul cererii şi indicarea anumitor termeni. În limita cărora este solicitată executarea comisiei rogatorii, cerinţa de a judeca scopul solicitării, ce este necesar să obţină partea solicitantă etc.

Relevanţă deosebită are la fel şi corectitudinea expunerii comisiei rogatorii, datorită faptului că unele state pot accepta cereri cu indicarea procedurii în baza căreia trebuie îndeplinite acestea, dacă există compatibilitate cu legislaţia internă. Această ordine rezultă din importanţa principiului suveranităţii. Astfel, dacă legislaţia naţională a statului solicită o formă deosebită de fixare sau confirmare a probelor, este binevenit ca acest fapt să fie clar expus în cerere, confirmând admisibilitatea anume acestei forme în procesul naţional. Republica Moldova acceptă aşa modalităţi de cooperare, aceasta fiind expres reglementată în alin. 4 art. 540. Ţinem să menţionăm, că în majoritatea cazurilor, îndeosebi dacă partea solicitată este interesată ca probele şi mijloacele de probă, dobândite prin intermediul comisiei rogatorii, să fie admisibile în procesul ei naţional, la cerere sunt anexate prevederile legislative cu referinţe la procedură.

În situaţia când lipseşte un acord internaţional cu privire la asistenţă între Republica Moldova şi statul solicitant, unicul mijloc de realizare a actului procedural respectiv pe teritoriul ţării noastre îl constituie reciprocitatea. Dacă scrisoarea de reciprocitate nu este lovită de condiţiile de refuz la asistenţa juridică internaţională, stipulate în legislaţia naţională, şi nu contravine obligaţiilor internaţionale ale Republicii Moldova, efectuarea actului solicitat conform procedurii străine nu întâlneşte impedimente.

În schimb actul procedural întocmit în altă ţară conform legii acelei ţări este valabil în faţa organelor de urmărire penală şi a instanţelor judecătoreşti din Republica Moldova doar atunci, când executarea se desfăşoară în conformitate cu procedura prevăzută de legea naţională.

Opinăm asupra faptului, că tratarea detaliată a formei şi conţinutului cererii de comisie rogatorie este legată de scopul creşterii operativităţii şi calităţii executării acesteia. Dacă statele CSI cunosc deosebiri esenţiale în procedura penală, şi în afară aceasta este posibilă soluţionarea operativă a chestiunilor ce apar la executare, pentru celelalte state, procesul de acordare a asistenţei judiciare este cu mult mai complicat.

Ca rezultat, înaintăm câteva propuneri de lege ferenda la textul art. 537 alin. 1, urmând să fie incluse trei puncte, care ar avea următorul conţinut: esenţa cererii şi scopurile pentru care este solicitată executarea activităţilor procesuale indicate în comisia rogatorie; specificul procesual al anumitor acţiuni de urmărire, respectarea căruia este binevenită şi motivele acestuia (asigurarea admisibilităţii probei);. termenul, în care se aşteaptă executarea cererii, cu argumentarea limitei de timp. Plenitudinea oglindirii tuturor aspectelor în conţinutul cererii ar mărturisi o admisibilitate formală a ei şi ar mări temeinicia deducţiilor cu privire la fondul cauzei în legătură cu care se face adresare cu comisie rogatorie.

Constatăm, că nerespectarea, sau respectarea parţială, a unei condiţii legale referitoare la forma şi conţinutul comisiei rogatorii, cauzează tergiversarea soluţionării cererii, creează impedimente la îndeplinirea corespunzătoare a acesteia, duce la încălcarea principiului operativităţii procesului penal-factori ce derogă de la scopurile şi obiectivele asistenţei juridice internaţională în materie penală.

Ordinea executării cererii de comisie rogatorie. După cum am menţionat, adresarea unui stat

către altul privitor la asistenţa judiciară într-o cauză penală are ca scop reglarea problemelor de bază a procesului penal, inclusiv descoperirea rapidă şi completă a infracţiunii, tragerea la răspundere a făptuitorului, asigurarea respectării legii, astfel ca orice persoană care a săvârşit o infracţiune să fie pedepsită potrivit vinovăţiei sale şi nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală şi condamnată, adică urmărirea echităţii şi a justiţiei [21, p. 59].

Ipotetic în aceasta sunt cointeresate ambele state, fie că este vorba de statul solicitat, fie de statul solicitant. Dar de fapt, prioritate în această chestiune are statul care efectuează urmărirea penală. Acesta ar efectua desinestătător acţiunile operative de investigaţie şi de urmărire, dar posibilităţile sale sunt limitate de spaţiul teritorial, de aceea, exprimându-şi respectul fată de un stat străin, el se adresează către autorităţile lui în efectuarea acţiunilor procesuale necesare din numele său, respectându-se principiul suveranităţii statelor.

Partea solicitată va putea să transmită numai copii sau fotocopii certificate pentru conformitate de pe dosarele sau documentele cerute. Totuşi, dacă partea solicitantă cere în mod expres, comunicarea originalelor, se va da curs acestei cereri în măsura posibilulităţii.

În cadrul executării cererii de comisie rogatorie, organul de urmărire penală solicitat foloseşte legislaţia ţării sale. La solicitarea organului străin, acesta însă poate aplica şi normele procesuale ale statului solicitant, dacă ele nu contravin legislaţiei statului solicitat [1].

Din cele expuse mai sus, deducem existenţa anumitor condiţii de formă specifice procedurii de executare a comisiilor rogatorii. Pentru a putea solicita efectuarea unei cereri de asistenţă în străinătate, este necesar să existe un proces penal în curs, deci organele de urmărire penală să fi dispus începerea urmăririi penale, iar instanţa de judecată să fi trecut la efectuarea cercetării judecătoreşti, în situaţiile, când potrivii legii se cer anumite condiţii cu privire la începerea urmării penale şi anume: existenţa plângerii prealabile, sesizarea organului de urmărire penală în modul prevăzut de art. 262 şi 273 CPP, etc.

Pentru a proceda la executarea unei comisii rogatorii din străinătate, organul judiciar naţional trebuie să fie sesizat după caz, de către Procuratura Generală sau de către Ministerul Justiţiei, cu cererea privind acordarea asistenţei juridice, adresată de organele judiciare din străinătate.

Deoarece comisia rogatorie internaţională este de două feluri, după cum actele procedurale sunt efectuate în străinătate sau în ţara noastră [22, p. 882], ea poate interveni în două situaţii, desfăşurarea activităţii procesuale fiind diferită după cum ne aflăm în prezenta uneia sau alteia dintre acestea [18, p. 409].

Executarea comisiei rogatorii în străinătate se efectuează în baza legislaţiei statului solicitat, cu excepţia cazurilor când expres este stabilită o altă procedură, după cum am arătat mai sus. În ceea ce priveşte, executarea în Republica Moldova a comisiei rogatorii cerute de organele din străinătate, vom face trimitere la prevederile CPP al Republicii Moldova, art. 536 alin. 2.

Cererea de audierea a martorului sau expertului se execută în toate cazurile de către judecătorul de instrucţie. Aceste atribuţii îi sunt atribuite prin art. 105 şi 110 CPP al RM, ce reglementează modalitatea de bază şi modalităţile speciale de audiere a martorului. Condiţia imperativă impusă de alin. 3 al art. 540 are ca scop reducerea la minim a posibilităţii lovirii actului procedural de nulitate, majorând valoarea lui probantă.

Aliniatul 5 al art. 540 stabileşte, că la executarea comisiei rogatorii pot asista reprezentanţi ai statului străin sau a instanţei internaţionale dacă aceasta este prevăzut de tratatul internaţional respectiv sau de o obligaţie scrisă în condiţii de reciprocitate, în asemenea caz, la cererea părţii solicitante, organul căruia îi revine executarea comisiei rogatorii informează partea solicitantă despre timpul, locul şi termenul executării comisiei rogatorii cu scopul ca partea interesată să poată asista.

Considerăm că această regulă rezultă din prevederile art. 4 al Convenţiei Europene, care stabileşte: „dacă Partea solicitantă o cere în mod expres, Partea solicitată o va informa, despre data şi

locul îndeplinirii comisiei rogatorii. Autorităţile şi persoanele în cauză vor putea să asiste la îndeplinirea cererii dacă partea solicitată consimte la aceasta".

Prevederi similare sunt formulate şi în textul Convenţiei CSI (art. 8 alin. 3), alte acte internaţionale la care Republica Moldova este parte [1].

Dacă adresa persoanei în privinţa căreia se solicită executarea comisiei rogatorii este indicată greşit, organul căruia îi revine executarea ia măsurile respective în scopul stabilirii adresei. In cazul în care stabilirea adresei nu este posibilă, despre aceasta se anunţă partea solicitantă (art. 540 alin. 6). În situaţia când nu este cunoscută adresa destinatarului sau aceasta este indicată greşit, organul judiciar al Republicii Moldova este obligat să adreseze o interpelare Biroului Republican de Adrese, în cazul persoanelor fizice, şi Camerei înregistrării de Stat de pe lângă Ministerului Tehnologii Informaţionale, în cazul persoanelor juridice.

Paragraful final al art. 540 CPP al RM stabileşte, că în cazul în care cererea de comisie rogatorie nu poate fi executată, documentele primite se restituie părţii solicitante prin intermediul instituţiilor de la care le-a primii, cu indicarea motivelor care au împiedicat executarea. Cererea de comisie rogatorie şi documentele anexate se restituie şi în cazurile de refuz în temeiurile prevăzute de art. 534.

Aici aducem exemplul scrisorii de înştiinţare parvenite de la Ministerul Justiţiei al Republicii Ucraina în adresa Ministerului Justiţiei al Republicii Moldova, prin care se comunică: „Ministerul Justiţiei al Ucrainei vă comunică despre executarea comisiei rogatorii solicitată de judecătoria Nisporeni, Republica Moldova despre înmânarea actelor judecătoreşti cetăţenilor A; B; C; D; E; F; G; H. Comisia rogatorie nu a fost posibil de realizat în partea ce ţine de înmânarea actelor cetăţenilor I; J; K., în legătură cu faptul că aceştia nu locuiesc pe adresele indicate" [24].

Concluzii. Generalizând cele expuse, conchidem că, este foarte importantă determinarea corectă a organelor special abilitate în soluţionarea cererilor de comisie rogatorie, cît şi a organelor centrale şi judiciare competente în a primi, executa şi transmite sau adresa cereri de comisie rogatorie. Nerespectarea, sau respectarea parţială, a unei condiţii legale referitoare la forma şi conţinutul comisiei rogatorii, cauzează tergiversarea soluţionării cererii, creează impedimente la îndeplinirea corespunzătoare a acesteia, duce la încălcarea principiului operativităţii procesului penal - factori ce derogă de la scopurile şi obiectivele asistenţei juridice internaţională în materie penală. Considerăm că cunoaşterea acestor momente atât din punct teoretic, cât şi practic duce la perceperea amplă a instituţiei comisiei rogatorii şi va contribui practicienilor la ridicarea calităţi acordării asistenţei judiciare internaţionale.

Referinţe bibliografice:

1. Acord de colaborare între ţările CSI privind lupta cu infracţiunile în domeniul informaticii. Minsk, 1.06. 2001. În: Tratate internaţional (ediţia oficială), 2001, vol. 23, 124 p.
2. Convenţia Europeană de asistenţă judiciară în materie penală, adoptată la Strasbourg la 20.04.1959, ratificată prin Legea Republicii Moldova, nr. 320-XVI din 03.11.2006 în vigoare pentru Republica Moldova din 24.11.2006. În: Tratate internaţional (ediţia oficială), 2006, vol. 33, 246 p.
3. Tratat din 06.07.1996 între Republica Moldova şi România privind asistenta juridică în materie civila şi penală, ratificat prin Hot. Pari. nr. 1018/XIII din 03.12.1996. În: Tratate internaţional (ediţia oficială), 1999, vol. 20, 364 p.
4. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
5. Legea nr. 236 din 09.12.1998 pentru ratificarea Convenţiei Europene de asistentă judiciară în materie penală, adoptată la Strasbourg la 20.04.1959, şi a Protocolului adiţional la Convenţia europeană de asistenţă judiciară în materie penală, adoptat la Strasbourg la 17.03.1978. În: Monitorul Oficial nr. 492 din 21.12.1998.

6. Hotărîrea Parlamentului privind ratificarea Convenţiei Europene de asistenţă judiciară în materie penală nr. 133 1 -XIII. adoptată la 21.09.1997. promulgată la 26.09.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 71 din 30.10.1997.
7. Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 698 din 3.06.2002 despre inițierea negocierilor asupra proiectului Acordului interministerial de colaborare în domeniul justiţiei. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 209 din 25.07.2014.
8. Decizia referitoare la înfiinţarea Consiliul coordonator al procurorilor generali al Ţărilor CSI, Moscova. 25.01.2000.
9. Barac L. Constantele şi variabilele dreptului penal. Bucureşti: All Beck, 2001. 284 p.
10. Bostan G., Lupan O., Mironov V., Nagacevschi V. Ghidul privind aplicarea Convenţiei CSI cu privire la asistenţa juridică şi raporturile de drept în procesele civile, familiale şi penale. Chişinău: ARC, 2000. 346 p.
11. Божьева В. П. Уголовный процесс, под ред. 3-е изд. Москва: Спарк, 2002. 653 с.
Савицкий, В. М., Мельникова Э. Б. Уголовная юстиция: проблемы международного сотрудничества. Москва: БЕК, 1995. 195 с.
12. Căpâţână O., Ianculescu D. Comisiile rogatorii internaţionale în materie civilă. Revista Română de Drept, nr. 6/1982, pp. 38-51.
13. Савицкий В. М., Мельникова Э. Б. Уголовная юстиция: проблемы международного сотрудничества. Москва: БЕК, 1995. 195 с.
14. Смирнов Л. В., Калиновский К. Ь. Комментарии к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Питер: СПб, 2004. 805 с.
15. Демин Ю. Г. Статус дипломатических представительств и их персонала. Учебное пособие. Москва: Юрлит-Информ, 1995. 249 с.
16. Dicţionar explicativ al limbii române. Ediţia a II. Bucureşti: Univers, 1998. 201 p.
17. Dongororoz V. Explicaţii teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială, vol. II. Bucureşti: Academiei, 2016. 300 p.
18. Dongoroz V., Kahake S., Antoniu G., et. al. Exlicaţii teoretice ale Codului de procedură penală. Bucureşti: Ştiinţifică, 2014. 409 p.
19. Колибак К. Выдача обвиняемых и осуждённых по международным договорам России. Москва: БЕК, 1996. 29 с.
20. Комлев Б. Исключение доказательств, полученных в других государств, из процесса доказывания, Законость, № 3, 1998, сс. 23-29.
21. Милничук В. В. Институт взаимной правовой помощи по уголовным делам. Москва: Юрлит-Информ, 2001. 83 с.
22. Neagu I. Drept procesual penal. Tratat. Bucureşti: Global LEX, 2002. 391 p.
23. Programul de dezvoltare strategică a Ministerului Justiţiei a Republicii Moldova pe 2012-2014. Chişinău, 2014. 17 p.
24. Secţia asistenţă juridică internaţională şi integrare europeană. Activitatea de cooperare internaţională, asistenţă juridică în materie penală şi elaborare legislativă, pe 2010. [accesat 06.05.2022]. Disponibil: http://www.procuratura.md p.6
25. Volonciu N. Tratat de procedură penală, partea specială, vol. II. Bucureşti: Paideia, 1996. 484 p.

SECURITATEA UMANĂ ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE[1]

HUMAN SECURITY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

SPRINCEAN Serghei,
dr. hab. în științe politice,
I.P. Institutul de Cercetări Juridice,
Politice și Sociologice,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: sprinceans@yahoo.com

CATAN Anastasia,
Doctor în drept, lector universitar,
Universitatea de Studii Europene din Moldova
catananastasia@gmail.com
https://orcid.org/ 0000-0003-4389-225

Rezumat: *Integrarea europeană nu poate fi în afara cadrului valorilor europene. Devin importante problemele cu care societatea, clasa politică contemporană de pe mapamond și din Europa au avut deja ocazia să se confrunte, cum ar fi problemele general-umane, politico-economice, morale, ecologice etc. care afectează siguranța persoanei, integritatea și demnitatea ei. Totodată, e necesar să se ia în calcul provocările la adresa securității umane cu care societatea contemporană se va confrunta în viitorul previzibil ce vizează aspecte proiecționale și de viitor ce ar atenta la siguranța personală, reieșind din tendințele mondiale şi regionale existente, din amenințările cele mai probabile pentru fundamentele morale şi spirituale ale societății contemporane, reieșind din specificul cultural, economic şi sociopolitic al fiecărui grup social, luat în parte. Securitatea umană presupune asigurarea individuală a protecției persoanelor, dar și ca un tot social. Aceasta devine posibil prin asigurarea condiţiilor de viaţă şi de trai, a necesităților fundamentale, pentru persoana umană.*
Cuvinte-cheie: *integrare europeană, securitate umană, probleme globale, fenomen securitar, dimensiuni nonmilitare ale securității, riscuri de securitate*

Abstract: *European integration cannot be outside the framework of European values. The problems that society, the contemporary political class in the world and in Europe have already had the opportunity to face, such as general-human, political-economic, moral, ecological, etc. problems, become important, which affects the person's safety, integrity and dignity. At the same time, it is necessary to take into account the challenges to human security that contemporary society will face in the foreseeable future in terms of projections and future aspects that would threaten personal security, emerging from existing global and regional trends, the most threatening probable for the moral and spiritual foundations of contemporary society, based on the cultural, economic and socio-political specifics of each social group, taken separately. Human security involves the individual assurance of the protection of persons, but also as a social whole. This becomes possible by ensuring the living and living conditions, the basic necessities, for the human person.*
Keywords: *European integration, human security, global issues, security phenomenon, non-military dimensions of security, security risks*

Integrarea europeană ca proces multiaspectual, presupune existența diferenţelor securitare, sociopolitice, economice, culturale, religioase, etice, mentale sau tehnologico-comunicaționale, cu impact major asupra nivelului de trai, asupra standardelor de calitate a vieții în comunităţile umane ce populează planeta Pământ, ceea ce contribuie la fortificarea potenţialului omenirii de a face faţă la cele mai violente şi distrugătoare efecte şi rezultate ale crizei globale pluridimensionale, prin diversitatea de șanse și identități pe care o generează [1, p. 102].

Dar, în același timp, aceste diferențe constituie și un impediment în fața comunității umane la nivel mondial, dar și a celei europene, în identificarea și utilizarea, spre beneficiul general, a elementelor sociocivilizaţionale similare pentru diverse comunităţi, cu scopul realizării unei coordonări şi organizări mai eficiente a omenirii în ansamblu, în condiţiile necesităţii articulării unei reacţii coordonate şi prompte a factorilor de decizii internaționali și naționali de cel mai înalt nivel, la

[1] Lucrarea a fost elaborată în cadrul proiectului de cercetare: 20.80009.1606.05 *Calitatea actului de justiție și respectarea drepturilor persoanei în Republica Moldova: cercetări interdisciplinare în contextul implementării Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană.*

provocările crizei mondiale ce afectează profund și ireversibil toate sferele vieţii individuale și sociale [2, p. 30].

Înţelegerea şi conştientizarea mai bună prin studierea mai aprofundată a cauzelor şi particularităţilor de evoluţie a concepţiilor civilizaţiei umane destinate salvgardării ei, inclusiv prin păstrarea și promovarea patrimoniului cultural, nu poate fi decât încurajată cu o şi mai mare ardoare, din moment ce termenul disponibil găsirii soluţiilor la diversele aspecte şi componente ale crizei globale este tot mai scurt, exercitând presiuni tot mai mari asupra proceselor decizionale şi de cercetare [3, p. 140]. În consecinţă, un număr important de investigaţii au fost întreprinse în vederea promovării și protejării patrimoniului cultural-artistic ca fenomen civilizaţional şi concentraţie de cunoştinţe interdisciplinare, în corelație de arealul său de plasament în plan național, dar şi în funcţie de contextul juridic, internațional, cutumiar, tradițional-cultural, religios, civilizaţional şi valoric al societăţii în care e păstrat și valorificat [4, p. 171].

Securitatea individuală se bazează pe repere cu caracter strategic dintre care se evidenţiază scopul de a educa, de a forma și dezvolta calităţile și virtuţile fundamentale ale persoanei, pentru a o pregăti să facă față riscurilor și amenințărilor securitare. Procesul de asigurare a securității umane are ca scop consolidarea siguranței persoanei și comunităţilor. Acesta presupune promovarea intereselor și nevoilor individului, interesele de securitate ale statului devenind subsidiare și derivate din securitatea cetățeanului [5, p. 84].

Scopul esenţial al strategiilor și politicilor în sfera asigurării securității umane, al activităţii instituţiilor din acest sector, nu constă în conferirea unui sentiment abstract şi fals de confort şi siguranţă atât pentru individul uman, cât și pentru colectivitate, ci în crearea şi menţinerea unor condiţii favorabile pentru soluţionarea celor mai stringente probleme securitare, politice, economice, sociale, demografice, tehnologice, dar mai întâi de toate a dilemelor și crizei morale ale omenirii care continuă să fie supusă impactului distructiv al amenințător şi pericolelor globale la nivelul fiecărei persoane luate în parte [6, p. 188]. Din acest motiv, cercetarea minuţioasă a problematicii securității umane în context politologic, dar şi sociocivilizaţional, interdisciplinar, sistemic şi comparativ reprezintă o soluţie viabilă, de rând cu alte pârghii, precum şi o posibilă ieşire din criza mondială multiaspectuală ce marchează civilizaţia umană pe parcursul ultimelor secole, în perioada recentă a istoriei omenirii [7, p. 48].

Amploarea crescândă a provocări globale, precum necesitatea ameliorării situației privind drepturile omului, a teoriei și practicii dezvoltării durabile, a generat apariția concepției securității umane care a schimbat accentele și în paradigma securității naționale, înlocuind statul ca obiect al activităţilor de securizare prin aplicarea forței militare, cu individul uman, protejat multilateral [8, p. 150]. Pentru prima dată conceptul de securitate umană a fost propus în anul 1994, în Raportul asupra dezvoltării umane al Organizației Națiunilor Unite.

Problematica problemelor globale preocupă atât savanții, cât și comunitatea internațională, societatea civilă o lungă perioadă de timp, devenind în perioada postbelică, o problematică mai mult sau mai puțin dominantă pe agenda relațiilor internaționale [9, p. 9]. Azi, în perioada amplificării crizei mondiale multiaspectuale în contextual evoluției pandemiei de Covid-19, investigațiile științifice privind criza mondială au căpătat noi aspect și valențe, deoarece edificarea mecanismelor sociopolitice eficiente de asigurare a dezvoltării sustenabile a omenirii în condiţiile necesităţii depăşirii crizei globale multidimensionale, a cărei structură şi astăzi se menţine, în principiu, intactă, doar cu noi aspect datorate perioadei pandemice, a constituit obiectul de cercetare a numeroase studii teoretico-practice [10, p. 11]. Structura crizei mondiale contemporane cuprinde multiple probleme globale tipologizate în trei grupuri principale de problem cu caracter general și omniprezent în toate comunitățile umane de pe Glob: 1. probleme globale antropo-sociale, 2. probleme socio-naturale şi 3. probleme globale inter-societale. Dar, în cel mai larg sens al cuvântului, criza mondială poliaspectuală

contemporană afectează în mod prioritar şi nemijlocit individul uman, precum şi formaţiunile, grupurile sociale ca subiecte ale relaţiilor şi raporturilor morale cu natura şi mediul [11, p. 119].

În același timp, există o serie de principii și cretierii, în funcție de care se poate de acționat spre binele comun. De exemplu, în baza criteriului beneficiului strategic al binelui comun pe termen lung, în conformitate cu interesele şi necesităţile sale organice vitale, nealterate şi distorsionate de cele impuse din afară, Republica Moldova va fi pusă în fața necesității implementării culturii acordului informat inclusiv în viața socială și politică în concordanță cu moștenirea sa culturală și cu patrimoniul său național, acumulat pe parcursul istoriei. În fapt, aplicarea principiului acordului informat la diverse niveluri de manifestare a politicului în Republica Moldova vine să combată eficient paternalismul tradiţional decizional din societatea autohtonă din diverse domenii, speculat cu multă iscusinţă de numeroase forţe ostile păcii civice şi bunăstării populaţiei autohtone. Prin aceste acțiuni se va contribui decisiv la creşterea nivelului culturii politice în Republica Moldova, la sensibilizarea şi activizarea în plan public şi sociopolitic cetăţenilor, la dezavuarea tendinţelor şi încercărilor manipulatorii şi total imorale de propagare a unor adevăruri străine şi opuse interesului naţional al Republicii Moldova.

Pentru a exemplifica importanţa altui principiu - al coevoluţiei în context politic şi în relaţiile internaţionale ale Republicii Moldova, este suficient să amintim de astfel de deziderate importante pe plan internaţional la edificarea cărora s-a raliat şi Republica Moldova, precum dezvoltarea durabilă, aprofundarea „convergenţei şi a eficacităţii politice şi a politicii de securitate”, amintite în Acordul de Asociere a Republicii Moldova cu UE semnat la 27 iunie 2014. Astfel că aceste obiective sunt amintite în documentul în cauză încă din articolul 3 cu referinţă la „obiectivele dialogului politic” dintre părţi care „va antrena creşterea eficacităţii cooperării politice şi va promova convergenţa în ceea ce priveşte aspectele de politică externă şi de securitate”, la fel, şi în articolul 367 cu privire la comerţul şi investiţiile care promovează dezvoltarea durabilă. Astfel încât, principiul coevoluţiei se profilează a fi o caracteristică generală a Acordului de Asociere - document de o importanţă crucială pentru statul nostru, spiritul căruia este profund influenţat de necesitatea unor schimbări sustenabile, edificarea unor instituţii eficiente cu scopul aprofundării dialogului, modernizării şi dezvoltării nu doar în Republica Moldova, Acord care are ca obiectiv: „stimularea cooperării practice şi orientate către rezultate între părţi în vederea asigurării păcii, a securităţii şi a stabilităţii pe continentul european”, articolul 3, paragraful 2, litera d) din Acordul de Asociere.

Principiul justiţiei este prezent plenar în Acordul de Asociere a Republicii Moldova cu UE (27 iunie 2014), unde e stipulat unul din scopurile Acordului: „consolidarea respectării principiilor democratice, a statului de drept şi a bunei guvernanţe, a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, inclusiv a drepturilor persoanelor care aparţin minorităţilor, precum şi contribuirea la consolidarea reformelor politice naţionale” (articolul 3, paragraful 2, litera d). Acest deziderat al echităţii este aplicat în Acord şi cu referinţă la cooperarea în domeniul migraţiei, al azilului şi al gestionării frontierelor, unde se menţionează ca o prioritate „tratamentul echitabil şi integrarea persoanelor care nu au cetăţenia statului-gazdă, aflate în situaţie de şedere legală, precum şi educaţia, formarea şi măsurile de combatere a rasismului şi a xenofobiei” (articolul 14, litera c). Aspecte importante cu referinţă la asigurarea securităţii umane prin promovarea egalităţii „de şanse între femei şi bărbaţi, combaterea practicilor de discriminare şi drepturile sociale, contribuind astfel la promovarea unui număr sporit de locuri de muncă şi de o calitate mai bună, la reducerea sărăciei, la consolidarea coeziunii sociale, la dezvoltarea durabilă şi la îmbunătăţirea calităţii vieţii” (articolul 31), la fel sunt amintite în Acordul de Asociere, fiind în concordanţă deplină cu principiul justiţiei şi echităţii.

În concluzie, se fac remarcate procese sociale cum ar fi cultivarea valorilor comune pentru Uniunea Europeană și Republica Moldova, ca obiectiv central al procesului de integrare europeană a Republicii Moldova, prin apropierea de standardele civilizaționale europene. Documentul politic fundamental în acest proces, reprezintă Acordul de Asociere a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, semnat la

27.06.2014, stipulând încă din Preambul că acest act de o importanță crucială urmărește să intensifice contactele interpersonale, inclusiv prin cooperare și schimburi în domeniul cercetării și dezvoltării, educației și culturii sau securității umane.

Referințe bibliografice:

1.Sprincean S. *Securitatea umană și bioetica. Monografie*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017, 304 p.

2.Buzan B.. *Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studiile de securitate internațională în epoca de după războiul rece,* Chișinău, 2000, Cartier, 386 p.

3.Sprincean S. *Imperativul promovării securității umane în contextul procesului de integrare europeană a Republicii Moldova.* În: Republica Moldova în contextul oportunităților de modernizare: necesități de democratizare, securitate și cooperare. / coord.: Victor Juc. Cap. 10. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016, p. 139-155.

4.Funieru F.. *Societate și Securitate*. În: Revista Română de Sociologie, anul XXII, 2011, nr. 1–2, p. 170–184.

5.Sprincean S., Ciumac S., Gorbatiuc M., Șaran V. *Perspective în studiul problematicii asocierii internaționale a Republicii Moldova în contextul asigurării securității umane*. În: Acorduri de asociere ale Republicii Moldova: Compatibilități și diferențe / coord.: Juc. V. Cap. 9. Chișinău: ICJP. 2015, p. 83-98.

6.Sprincean S. *Perspective de asigurare a siguranței persoanei în contextul realizării securității umane.* Studii Naționale de Securitate. Revistă științifico-practică. Institutului Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei", 2020, nr. 1(1), pp. 185-200.

7.Hartland-Thunberg P.. *National economic security: interdependence and vulnerability.* In: National economic security: perceptions, threats and policies, Frans Alphons Maria Alting von Geusau & Jacques Pelkmans (Eds.), Tilburg, John F. Kennedy Institute, 1982, p. 47-61.

8.Sprincean S. *Cultura securitară ca fundament al bunăstării societății*. Studiul artelor şi culturologie: istorie, teorie, practică, 2019, 2(35), pp. 148-153.

9.Bird T., Croft S. *Școala de la Copenhaga și securitatea europeană*. Studii de Securitate, București, Cavallioti, 2005,p 7-28.

10. Sprincean S. *Unele stringenţe și imperative în studiile contemporane de securitate*. In: *Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităţilor de securitate şi asigurare a parcursului european. Partea a III.* / *Republica Moldova în contextul provocărilor interne şi externe la adresa securităţii naţionale* / ICJPS. Chişinău: Tipografia Centrală, 2019, Cap. 1, p. 5-20.

11. Sprincean S. *Aspecte etice în procesele electorale în perspectiva eficientizării instituțiilor puterii de stat*. In: Impactul sistemului electoral asupra capacității de funcționalitate a instituțiilor puterii de stat din Republica Moldova. / coord.: Victor Juc. Cap. 8. Chișinău: Tipografia Centrală, 2018, pp. 118-130.

PREVEDERI PRIVIND LEGISLAȚIA ANTIDISCRIMINARE RASIALĂ A UNIUNII EUROPENE

PROVISIONS CONCERNING THE ANTI-RACISM DISCRIMINATION LEGISLATION OF THE EUROPEAN UNION

BALTAGA Ecaterina
dr., conf, univ.
Universitatea Agrară de Stat
din Moldova
e-mail: cucos77@gmail.com

Rezumat: *Democraţia şi statul de drept sunt valori de bază ale Uniunii Europene sunt menţionate în tratatele fondatoare ale Uniunii şi dobîndesc o importanţă şi mai mare odată cu adoptarea Cartei Drepturilor Fundamentale în anul 2000. Tratatele Uniunii Europene și Declarațiile aferente fac referință la principiile democratice, instituțiile, formele de cooperare consolidată, acțiuni externe și politica extern a UE și de securitate comuna, respectiv la principii nediscriminare etc. Statele membre confirmă "ataşamentul lor faţă de principiile libertăţii, democraţiei şi respectării drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale, precum şi ale statului de drept".*
Cuvinte cheie: *discriminare, toleranță, nediscriminare, egalitatea drepturilor, diversitate*

Abstract: *As core values of the European Union, democracy and the rule of law are mentioned in the founding treaties of the Union and have become even more important with the adoption of the Charter of Fundamental Rights in 2000. The Treaties of the European Union and the related Declarations refer to democratic principles, institutions, forms of enhanced cooperation, external actions and the EU's common foreign and security policy, non-discrimination principles, etc. Member States reaffirm "their commitment to the principles of liberty, democracy and respect for human rights and fundamental freedoms, and the rule of law."*
Keywords*: discrimination, tolerance, non-discrimination, equal rights, diversity*

Introducere. Fenomenul rasismului și xenofobiei este subiectul asupra căruia ne-am concentrat atenția în articolul de față pe motiv că, la etapa actuală acest subiect tot mai des apare în vizorul dezbaterilor publice, disputele academice și pe platformele sociale.

Realizarea principiilor liberale în societățile contemporane au adus și continuă să ducă la mișcări sociale covârșitoare cu un impact puternic asupra destinului uman. Cel mai des, oamenii sunt preocupați doar de interesele strict personale și imediate, astfel accentele transferându-se de pe societate/națiune pe individ, conducând la o politică relaxată, la un model social dezagregat și excesiv deschis și atractiv prin-un nivel de viață înalt. Așadar, cadrul juridic atrăgător al Europei Occidentale devine predispus proceselor migraționiste care capătă actualmente extinderi uriașe. În acest context, migrația capătă un impact elocvent asupra creșterii atât a intoleranței etnice și a nivelului de xenofobie, cât și asupra dezvoltării mișcărilor și sentimentelor pro-rasiste.

Metodologie. La elaborarea articolului s-a aplicat metoda logică, analiza și de sinteza pentru a descrie problema acestei teme, pentru a identifica trăsăturile caracteristice a unor norme cu caracter special a fost aplicată metoda istorică. Totodată, la baza tezei au stat mai multe materiale de referință din literatura de specialitate autohtonă și străină.

Rezultatele investigației. Sfârșitul celui deal Doilea Război Mondial și nașterea Națiunilor Unite au marcat o nouă era în dinamica mișcării pentru drepturile omului. Creată pe 24 octombrie 1945, odată cu ratificarea Cartei Națiunilor Unite Organizația Națiunilor Unite devine cea mai importantă organizație internațională, care stabilește principiile de bază ale relațiilor internaționale. În cadrul ONU toate statele sunt reprezentate și participă la dezbateri ce țin de problemele globale.

Carta Națiunilor Unite a fost semnată la San Francisco la 26 iunie 1945 şi a intrat în vigoare la 24 octombrie 1945. Unul din principiile generale ale Cartei este reafirmarea credinței *„în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea şi valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților şi a femeilor, precum şi a națiunilor mari şi mici ...”*. Fără a conţine o clauză specială

privind protecția minorităților Carta cheamă la practicarea toleranței *"... şi să trăim în pace unul cu celălalt, ca buni vecini, sa ne unim forţele pentru menţinerea păcii şi securităţii internaţionale…"*. Chiar dacă Carta ONU este o sursă fundamentală a dreptului internațional, actul nu o face referință în textul său la rasism, sclavie, colonializare sau apartheid, chiar dacă toate acestea categorii au fost subiecte puse în discuție la momentul creării Cartei. La articolul 1.3. Carta promovează şi încurajează respectarea" *... drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale pentru toţi, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie"*.

Adoptată la 10 decembrie 1948 de Adunarea Generală a ONU, Declarația Universală a Drepturilor Omului devine primul act internaționale conceput ca un instrument care declară universalitatea drepturilor omului. Conform articolului 1 "*toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sînt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității"*. Articolul 2 indică motive interzise de discriminare menționate și în alte instrumente internaționale cu caracter obligatoriu privind drepturile omului *"... rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine naţională sau socială, avere, naştere sau orice alte împrejurări"*.

Precizări cu privire la libertăţile religioase sunt cuprinse într-un şir convenţii pentru a combate discriminările. Pentru a exclude practica exterminării națiunilor și a grupurilor etnice în 1948 este adoptată Convenţia pentru prevenirea şi reprimarea crimei de genocid*. Convenția recunoaște *"...că în toate perioadele istoriei genocidul a produs mari pierderi umanităţii"*. Prin conținutul articolul 1 se confirmă "*că genocidul, comis atât în timp de pace cât şi în timp de război, este o crimă de drept internaţional"* care trebuie prevenită şi pedepsită.

Un al pas legislativ îl realizează Conferința de la Bandung din aprilie 1955, care adoptă rezoluția prin care se afirmă egalitatea și suveranitatea tuturor națiunilor. Rezoluția formulează aspirațiile reglementarii pe cale pașnică a conflictelor; se pronunță pentru dezarmare, pentru nimicirea armelor de distrugere în masă; condamnă colonialismul ca fenomen care neagă drepturile fundamentale ale omului.

Consiliul Economic și Social, având dorința să extindă reglementările la acest ultim aspect, înaintează un proiect de convenție suplimentară referitor la abolirea sclaviei, a traficului cu sclavi și a instituțiilor și practicilor analoge sclaviei. La 7 septembrie 1956, Conferința adoptă Convenţia suplimentară cu privire la abolirea sclaviei, traficului cu sclavi şi a instituţiilor şi practicilor analoge sclaviei [1].

Convenţia suplimentară este destinată intensificării eforturilor, atât naţionale cât şi internaţionale, care vizează abolirea sclaviei, a traficului cu sclavi şi a instituţiilor şi practicilor analoage sclaviei [1].

Necesitatea de a se elimina rapid toate formele şi toate manifestările de discriminare rasială în toate părţile lumii şi de a asigura înţelegerea demnităţii persoanei umane sunt și afirmațiile solemne ale Declaraţiei Naţiunilor Unite privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, din 20 noiembrie 1963 (Rezoluţia 1904 (XVIII) a Adunării Generale).

Statele părţi se angajează să elimine orice formă de discriminare rasială, să pedepsească propaganda de opinii bazate pe superioritate sau ură rasială, incitarea la discriminare. Un loc distinct în aceste direcții le marchează și Convenţia pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptată în 1965 [2]. În prezenta convenție, prin expresia *"discriminare rasială"* se are în vedere orice "*deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoașterea, folosința sau exercitarea, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile politic, economic, social și cultural sau în oricare alt domeniu al vieții publice*"(art. 1) [2].

Declaraţia cu privire la eliminarea tuturor formelor de intoleranţă şi de discriminare bazate pe religie sau credinţă din 1981 impune respectarea unei conduite de o valoare indiscutabilă, asigurând anumite protecţii grupurilor religioase. Conform art. 2 alin. (2) expresia *„intoleranţă şi discriminare bazată pe religie sau credinţă" semnifică orice distincţie, excludere, restricţie sau preferinţă bazată pe religie sau credinţă, care are ca scop anularea sau împiedicarea exercitării drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale pe bază egală*. Discriminarea fiinţelor umane pe baze religioase sau de credinţă, conform art. 3, constituie un afront adus demnităţii umane şi o negare a principiilor Cartei Naţiunilor Unite (…) și este *"…un obstacol în calea relațiilor prietenești și pașnice între națiuni"*. Pe acest motiv, *"Toate Statele vor lua măsuri efective pentru prevenirea şi eliminarea discriminării pe baze religioase …."* (art. 4 alin. (1)).

Unul dintre primele acte legislative cu caracter universal care ține în exclusivitate la problema minorităţilor este Declaraţia asupra drepturilor persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale, etnice, religioase şi lingvistice din 18 decembrie 1992, adoptată de Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite. Această declarație protejează *"existenţa și identitatea națională sau etnică, culturală, religioasă și lingvistică a minorităților"* - scop care trebuie să vie atins de toate statele ce vor adera la această Declarație. Dispozițiile actului asigură și alte drepturi, cum ar fi: dreptul de participare efectivă la viaţa culturală, religioasă, socială, economică şi publică; dreptul de participare efectivă la deciziile ce se iau la nivel naţional şi/sau regional, când acestea se referă la minoritățile în cauză etc. De asemenea, statele vor adopta măsuri corespunzătoare pentru ca persoanele aparţinând minorităţilor să poată participa pe deplin la progresul economic şi la dezvoltare în ţara lor, precum şi politici naţionale şi programe, ţinând seama de interesele legitime ale persoanelor aparţinând minorităţilor etc. [3]

Declaraţia de la Durban din 2001 reafirmă *"principiul egalităţii şi nediscriminării (…) încurajând respectul pentru drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului pentru toţi, fără nici un fel de deosebire pe bază de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau de altă natură, origine naţională sau socială, proprietate, naştere sau alt statut"*. Dispozițiile actului resping *„… cu tărie orice doctrină a superiorităţii de rasă, o dată cu teoriile care încearcă să stabilească existenţa aşa-numitelor rase umane distincte"*. Textul declarației conține numeroase utilizări ale termenului de rasism și îl asociază cu discriminarea rasială, xenofobia și intoleranța asociată. Declarația abordează despăgubiri pentru colonialism și pentru sclavie.

Un act al efortului comunității internaționale ca măsură de combatere a discriminării rasiale este înființarea de către Consiliul de Securitate al ONU în baza Capitolului VII din Carta ONU a Curții penale internaționale drept *"mesaj pentru autorii crimelor" care "nu vor rămâne nepedepsiţi"*.

Prin Statutul de la Roma din 17 iulie 1998 (în vigoare din 2002) Curtea este legiferată ca *„… o instituție permanentă, care poate să-și exercite competența față de persoane pentru crimele cele mai grave, având un răsunet internațional". Curtea are competență în ceea ce privește următoarele crime: a) crima de genocid; b) crimele împotriva umanității; c) crimele de război; d) crima de agresiune. Curtea are competență în ceea ce privește: a) crima de genocid; b) crimele împotriva umanitarii; c) crimele de război; d) crimă de agresiune* (art. 5).

În 2006 prin Decizia Consiliului 2006/313/PESC privind încheierea unui acord de cooperare și asistență între Curtea Penală Internațională și Uniunea Europeană [4]. Acordul [5] stabilește condițiile de cooperare și de asistență dintre UE și Curte.

Chiar dacă teoriile rasiste au fost respinse, într-o lume pe cale deglobalizare se mențin comportamente de la ignorare la segregare şi violenţă, totodată continuă confruntări de natură rasială, etnică sau naţională în țările Uniunii Europene. Necesitatea creării unor standarde minime de protecţie a drepturilor omului în aceste direcţii, şi cele de dezvoltare a sistemului comun de drepturi şi libertăţi fundamentale la nivel european au condus la crearea garanţiilor legislative oferite în această materie.

În acest sens este adoptată Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale care a avut drept obiectiv, în primul rând, armonizarea normelor europene cu cele naţionale, în al doilea rând, să servească drept punct de referinţă pentru judecători. În ceea ce priveşte natura substanțială a convenției, aceasta garantează un nivel minim de protecție al drepturilor. Aceste reguli nu înlocuiesc legea națională, însă ocrotirea oferită de aceasta din urmă nu se poate situa sub garanția oferită de Convenție. Dispozițiile Convenției Europene se aplică atunci când normele interne de drept nu permit o mai bună protecție a drepturilor sau când nu există nicio protecție a acestor drepturi [6].

În conformitate cu Articolul 14 din Convenţie exercitarea drepturilor şi libertăţilor trebuie să fie asigurate *„… fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere sau orice altă situaţie”*.

Conchidem că lista motivelor de discriminare nu este exhaustivă expusă de normă: expresiile „în special” şi „orice altă situaţie” au doar valoare de exemplu. În ce priveşte extinderea protecţiei oferite de art. 14 al Convenţiei peste limitele menţionate anterior, Comitetul permanent pentru egalitatea între femei şi bărbaţi, începând cu anii ’90 propune examinarea unor posibile garanţiilor ce ține egalitatea dintre femei şi bărbaţi ca drept fundamental independent. În plus, Consiliul Europei privind problema rasismului şi intoleranţei își intensifică activitatea, adoptând în octombrie 1993 Declaraţia şi Planul de acţiune privind lupta împotriva rasismului, xenofobiei, antisemitismului şi intoleranţei, exprimând îngrijorarea asupra renaşterii acestor fenomene şi dezvoltării unui climat de intoleranţă.

Pe baza activităţii efectuate se propune adoptarea Protocol adiţional nr. 12 la CEDO cu soluţii normative referitoare la egalitatea dintre femei şi bărbaţi şi ca un instrument juridic împotriva rasismului şi intoleranţei. Protocolul lărgeşte într-o manieră generală câmpul de aplicare a art. 14 şi completează lista ne-exhaustivă a motivelor de discriminare [7].

Articolul 1 prescrie o clauză generală de nediscriminare, dezvăluind sfera de protecţie pe care o oferă „exercitarea drepturilor şi libertăţilor” din textul Convenției (1950). Sfera suplimentară de protecţie conform acestui articol se referă la cazurile în care o persoană face obiectul unei discriminări [7]: *„i) în exercitarea oricărui drept specific acordat individului de către dreptul naţional; ii) în exercitarea oricărui drept care rezultă în dreptul naţional din obligaţiile clare ale autorităţilor publice, şi anume atunci când aceste autorităţi publice sunt obligate de legea naţională să se comporte într-un anumit fel; iii) din partea autorităţilor publice în exercitarea unei puteri discreţionare; iv) prin orice alt act sau omisiune din partea autorităţilor publice”*.

Cu scopul respectării înțelegerilor asumate de către statele membre, Convenția creează o Comisie Europeană a Drepturilor Omului și o Curte Europeană a Drepturilor Omului. Protocolul nr. 11 din 1994, reformează mecanismul de control instituit inițial de Convenție, prin înlocuirea Comisiei și a Curții cu un organ permanent unic – Curtea European a Drepturilor Omului [8].

Democraţia şi statul de drept sunt valori de bază ale Uniunii Europene sunt menţionate și în tratatele fondatoare ale Uniunii şi dobîndesc o importanţă şi mai mare odată cu adoptarea Cartei Drepturilor Fundamentale (CDF) în anul 2000. Tratatele Uniunii Europene și Declarațiile aferente fac referință la principiile democratice, instituțiile, formele de cooperare consolidată, acțiuni externe și politica extern a UE și de securitate comuna, respectiv la principii nediscriminare etc.

Declarațiile asupra drepturilor omului asupra rasismului şi xenofobiei a fost vizate în instituţiile comunitare şi în declaraţiile politice ale statelor membre, cum ar fi: Declaraţia asupra democraţiei (1978); Declaraţia contra rasismului şi xenofobiei (1986); Rezoluţia referitoare la lupta împotriva rasismului şi xenofobiei (1990); Declaraţia asupra antisemitismului, rasismului şi xenofobiei (1990); Declaraţia asupra drepturilor omului (1991); Rezoluţia asupra drepturilor omului, democraţiei şi dezvoltării (1991); Declaraţia asupra rasismului şi xenofobiei (1991); Declaraţia privind drepturile omului din 11 decembrie 1993 etc.

Comisia Europeană împotriva Rasismului şi a Intoleranţei prin Recomandarea de politică generală nr. 1 cu referință la dreptul național, aplicarea legii şi recursurile judiciare - recomandă instituirea unei ordine juridice interne care va asigura un tratament egal tuturor persoanelor și care va combate orice acțiuni ale rasismului și xenofobiei, antisemitismului şi intoleranţei. Combaterea acestor vicii să fie realizată prin instrumente naționale de drept penal, civil și administrativ.

Anumite linii directoare au fost trasate de ECRI privind organizarea de anchete ce ține de victimele discriminării. Statele au obligația ca victimele să beneficieze de recursuri legale adecvate în dreptul penal, civil sau administrativ cu asigurarea compensațiilor și la necesitate de asistență juridică specializată. Cu acest scop se propune realizare anchetelor în rândul membrilor diverselor grupuri vulnerabile față de actele de rasism, xenofobie, antisemitism şi intoleranță conform Recomandării de politică generală nr. 4 a ECRI. Anchetele vor fi încredințate cercetătorilor sau institutelor cu experiență în domeniul rasismului şi intoleranţei, organismele de cercetare în materie de anchetă asigurând activitatea de teren.

Cu scopul de a întări clauzele de nediscriminare (art. 14 CEDO) ECRI [9] vine cu propunerea ca statele membre să înfiinţeze organisme specializate în combaterea rasismului, xenofobiei, antisemitismului şi intoleranţei la nivel naţional. Organismele specializate vor fi dotate cu un mandat reglementat expres prin norme constituţionale sau legislative. Mandatul organismelor specializate va stabili structura, competenţele şi atribuţiile statutare.

Comisia Europeană împotriva Rasismului şi a Intoleranţei propune componentele cheie ale legislaţiei naţionale referitor la lupta împotriva rasismului şi a discriminării rasiale [10] prin consacrarea principiul egalităţii de tratament, asigurarea dreptului persoanelor de a nu fi discriminate pe bază de rasă, culoare, limbă, religie, naţionalitate sau origine naţională sau etnică. În scopul combaterii rasismului normele constituţionale vor prevedea limitarea dreptului la libertatea exprimării, reuniunea și asocierea. Legislația civilă și administrativă trebuie să definească clar discriminarea rasială directă și indirectă. Legislația trebuie să conțină formele de discriminare: ”*segregarea, discriminarea prin asociere, intenţiile anunţate de discriminare, instruirea altei persoane să discrimineze, incitarea altei persoane să discrimineze, ajutarea altei persoane să discrimineze”* [10]. Autoritățile publice vor fi obligate să asigure egalitatea persoanelor și a preveni discriminarea în exercitarea funcţiilor lor. Legea penală trebuie să prevadă sancţiuni eficiente, proporţionate şi descurajante.

Decizia-cadru 2008/913 [11] privind combaterea anumitor forme și expresii ale rasismului și xenofobiei prin intermediul dreptului penal a apărut într-un context normativ regional și internațional care dispunea deja de un ansamblu de instrumente care abordau aceeași tematică din perspective diferite și cu un grad mai mare sau mai mic de efectivitate. Ca tendință generală, aceste standarde internaționale și/sau regionale promovează o abordare globală a fenomenului social mai larg ce constă în discriminarea realizată prin exprimarea unui discurs public sau manifestarea infracțională motivate de intoleranță ori ură față de alte grupuri sociale ori persoane aparținând unor astfel de grupuri sociale; ele propun sancționarea combinată, prin mijloace de drept penal, contravențional, administrativ și civil a anumitor forme de exteriorizare a intoleranței sociale. În materie penală ele recomandă atât reglementarea unor infracțiuni speciale prin mobilul care stă la baza săvârșirii lor, cât și stabilirea unor circumstanțe agravante pentru săvârșirea unor infracțiuni deja existente în legislațiile penale ale statelor dar care au la bază ura ori intoleranța.

În perspectivă Planul de acțiune al UE de combatere a rasismului pentru perioada 2020-2025 [12] stabilește o serie de măsuri menite să intensifice acțiunile întreprinse, să facă auzite vocile persoanelor cu origine rasială sau etnică minoritară și să reunească actorii de la toate nivelurile într-un efort comun de combatere mai eficace a rasismului și de creare a unei vieți fără rasism și discriminare pentru toți. Instrumentele care ar asigura cel mai eficient un nivel minim coerent de protecție față de

discriminare în întreaga Uniune, chiar dacă permit statelor membre să depășească, la nivel individual, standardele minime, sunt directivele. Statele membre pot, de asemenea, să aleagă cele mai potrivite mijloace de aplicare a legii și sancțiuni.

Cum am menționat anterior, asigurarea condiţiilor de concurenţă echitabilă între statele membre, Tratatul de instituire a Comunităţii Economice Europene din 1957 conţinea dispoziţii prin care se îngrădește discriminarea pe criterii de naționalitate în art. 6 „…este interzisă orice discriminare bazată pe naționalitate”. În plus, se interzice discriminarea pe criterii de sex în contextul ocupării forţei de muncă (art. 119). Aceste norme au înregistrat o evoluţie însemnată, reglementând domeniile de pensii, regimurile juridice de securitate socială. Însă, interzicerea discriminării pe criterii legate de rasă sau origine etnică și sex vizează o gamă mai largă de domenii, dincolo de cel al ocupării forței de muncă. Discriminarea bazată pe rasă sau origine etnică poate submina realizarea obiectivelor Tratatului Consiliului Europei. Pentru asigurarea aplicării articolului 13 din Tratatul CE, care prevede combaterea discriminării pe bază de sex, rasă sau origine etnică, religie sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală, au fost adoptate trei directive: Directiva 2000/43/CE de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică, Directiva 2000/78/CE de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă și Directiva 2004/113/CE de aplicare a principiului egalității de tratament între femei și bărbați privind accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii.

Directiva 2000/43/CE are drept scop stabilirea unui *„… cadru pentru combaterea discriminării pe baza rasei sau originii etnice, în vederea punerii în aplicare în statele membre a principiului egalității de tratament”* (art. 1). Astfel, vine cu propuneri de formulare a unor politici menite să combată discriminarea grupurilor precum minoritățile etnice sau discriminare pe criterii rasiale. Directiva interzice discriminarea pe criterii de rasă sau origine etnică în contextul ocupării forţei de muncă, dar şi în domeniul educaţiei, protecţiei sociale, inclusiv securităţii sociale şi serviciilor de sănătate, avantajele sociale, accesul al bunuri şi serviciilor publice, inclusiv accesul la locuinţă.

Aplicarea eficientă a principiului egalității necesită o protecție juridică adecvată împotriva represaliilor. Astfel, pe baza art. K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană Consiliul adoptă Acțiunea comună (96/443/JAI) privind măsurile de combatere a rasismului și xenofobiei. Titlul I lit. A. prevede că fiecare stat membru pentru combaterea rasismului și a xenofobiei, se angajează (…) să asigure o cooperare judiciară efectivă cu privire la infracțiunile bazate pe următoarele comportamente:

- incitarea publică la discriminare, la violență sau la ură rasială față de un grup de persoane sau un membru al unui asemenea grup, definit prin referire la culoare, rasă, religie sau origine națională sau etnică;

- apologia publică, în scop rasist sau xenofob, a crimelor împotriva umanității și a încălcării drepturilor omului;

- negarea publică a crimelor definite la articolul 6 din Statutul Tribunalului Militar Internațional anexat la Acordul de la Londra, din 8 aprilie 1945 în măsura în care aceasta include un comportament disprețuitor sau degradant față de un grup de persoane definit prin referire la culoare, rasă, religie sau origine națională sau etnică;

- difuzarea sau distribuirea publică de documente, imagini sau de alte materiale cu caracter rasist sau xenofob;

- participarea la activitățile unor grupuri, organizații sau asociații, dacă aceste activități implică discriminarea, violența sau ura rasială, etnică sau religioasă.

Prin recomandarea privind standardele aplicabile organismelor de promovare a egalității adoptată în 2018 sau făcut încercări de a diminua diferențele majore existente între organismele naționale de promovare a egalității la nivel de state membre al UE.

Capitolul I alin. (1) reglementează scopul *„Standardelor…” ca stabilirea măsurilor „pe care le pot aplica statele membre pentru a contribui la îmbunătățirea independenței și a eficacității organismelor de promovare a egalității …”.*

„… Toate statele membre au înființat organisme de promovare a egalității” (Preambul punct (11)) și ”își pot îndeplini în mod independent și eficace funcțiile stabilite prin Directivele 2000/43/CE, 2004/113/CE, 2006/54/CE și 2010/41/UE”.

Conform Directivelor 2006/54/CE și 2010/41/UE obligația statelor membre este de a asigura și schimbul de informații disponibile cu organismele europene corespunzătoare.

Directiva 2006/54/CE își propune să garanteze punerea în aplicare a principiului șanselor egale și al egalității de tratament între femei și bărbați în materie de încadrare în muncă și de muncă. Directiva 2010/41/UE propune aplicarea principiului egalității de tratament între bărbații și femeile care desfășoară o activitate independentă.

Pentru a promova egalitatea și diversitatea, statele membre ar trebui să ofere organismelor de promovare a egalității posibilitatea de a contribui la prevenirea discriminării, (...) prin oferirea de cursuri de formare, informații, consiliere, îndrumare pentru ca publicul larg să cunoască despre existența organismelor date, cât conținutul normelor antidiscriminare existente. (ar. 1.1.1. punct (11)).

În 2008 Consiliul propune de Directivă cu privire la punerea în aplicare a principiului tratamentului egal al persoanelor indiferent de religie sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală pentru a elimina unele lacune în materia de protecție împotriva oricărei forme de discriminare, fiindcă, pană la moment în afară de domeniile ocupării forței de muncă și formării profesionale și vocaționale, legislația UE de combatere a discriminării se aplică numai în cazul discriminării bazate pe sex și origine rasială sau etnică.

Concluzii. Orientările UE în domeniul drepturilor omului privind nediscriminarea în acțiunea externă (2019) sunt destinate să completeze și să consolideze celelalte orientări ale UE privind drepturile omului prin:

- creșterea eficacității UE în combaterea discriminării pe orice criteriu;
- sporirea vizibilității și a gradului de conștientizare a valorilor și acțiunilor UE în combaterea discriminării.

Astfel, Orientările UE identifică însușirile conceptuale și operaționale pentru politica UE privind drepturile omului în cadrul acțiunilor externe. Acestea arată direcțiile politice de activitate a instituțiilor UE și statelor membre ale UE, pentru a fi utilizate în cooperarea și contactele cu țările terțe, organizațiile internaționale și organizațiile societății civile. Orientările prin conținutul său intervin asupra unuia din cele mai importante principii ale dreptului internațional al drepturilor omului - interzicerea discriminării, care este definită ca o prioritate a UE realizat în mare parte prin sistemul de preferințe al UE (SGP).

Referințe bibliografice:

1. Convenția suplimentară cu privire la abolirea sclaviei, traficului cu sclavi şi a instituţiilor şi practicilor analoge sclaviei din 1956. Disponibil: https://www.cab1864.eu/upload/CONVENTIA%20SUPLIMENTARA%20CU%20PRIVIRE%20LA%20ABOLIREA%20SCLAVIEI%20TRAFICULUI%20CU%20SCLAVI%20SI%20A%20INSTITUTIILOR%20SI%20PRACTICILOR%20ANALOGE%20SCLAVIEI.pdf (accesat: 11 mai 2022)
2. Convenţia internaţională din 21.12.65 privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială. În: Tratate Internationale Nr. 1 din 30-12-1998 art. 78.
3. V. Irina Moroianu Zlătescu. Protecţia juridică a drepturilor omului. Bucureşti: Ed. I.R.D.O. Universitatea Spiru Haret, 1996. p. 144-145.
4. Decizia Consiliului 2006/313/PESC privind încheierea unui acord de cooperare și asistență între Curtea Penală Internațională și Uniunea Europeană. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:dh0005 (accesat: 11 mai 2022)

5. Acord de cooperareşiasistenţăîntreCurteaPenalăInternaţionalăşiUniuneaEuropeană. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene18/vol.5, L115/50din 28.4.2006. Disponibil: https: //eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22006A0428(01)&from =RO (accesat: 11 mai 2022)
6. D. Stoenac. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Principii. Condiții de admisibilitate. În: Justitia nr. 2, 2018, pp. 64-67.
7. Raport explicativ la protocolul nr. 12. Disponibil: http://altera.adatbank.transindex. ro/pdf/15/006.pdf (accesat: 11 mai 2022)
8. Isabela Stancea. Drepturile omului – un concept cu valente universale. Strategii manageriale, nr. 2 (16), 2012, pp.85-93.
9. Recomandarea de politică generală Nr. 2 Organisme specializate pentru combaterea rasismului, xenofobiei, antisemitismului şi intoleranţei la nivel naţional. Disponibil: https://main.components.ro/uploads/1d3a0bf8b95391b825aa56853282d5da/2016/10/Recomandari_ECRI_1_4.pdf (accesat: 11 mai 2022)
10. Recomandarea de politică generală nr. 7 a ECRI. Adoptata in 13 decembrie 2002 și amendată pe 7 decembrie 2017. Disponibil: https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-7-revised-on-national-legislatio/16808b5ab6 (accesat: 11 mai 2022)
11. Decizia-cadru 2008/913/JAI a Consiliului din 28 noiembrie 2008, privind combaterea anumitor forme și expresii ale rasismului şi xenofobiei prin intermediul dreptului penal. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008 F0913&from=RO (accesat: 11 mai 2022)
12. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul regiunilor. O Uniune a egalității: Planul de acțiune al UE de combatere a rasismului pentru perioada 2020-2025 Bruxelles, 18.9.2020 COM(2020) 565 final. Disponibil: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/a_union_of_equality_eu_ action_plan_against_racism_2020_-2025_ro.pd (accesat: 11 mai 2022)

THE EVOLUTION OF THE EUROPEAN UNION IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT OF LEGAL TECH TECHNOLOGIES

EVOLUȚIA UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII TEHNOLOGIEI LEGAL TECH

TATAR Olga
doctor of Law,
Lecturer at the Department
of Private Law,
Comrat State University
e-mail: oleatatar@mail.ru

Rezumat: *În prezent societatea contemporană este de neconceput fără tehnologia informației, care a schimbat complet întregul format de reglementare legală în diverse domenii. Cele mai recente obiecte digitale au apărut ca urmare a transformării instrumentelor juridice. Inovațiile au afectat, de asemenea, dreptul contractual și, în special, contractele comerciale fără nume încheiate prin principiul libertății contractuale. Utilizarea noilor tehnologii Legal Tech va aduce întregul sistem juridic la un nou nivel.*
Cuvinte cheie: *acord comercial fără nume, tehnologii Legal Tech, calificare, reglementare legală, drept civil.*

Abstract: *Today, modern society is unthinkable without information technology, which has completely changed the entire format of legal regulation in various fields. The latest digital objects have appeared as a result of the transformation of legal instruments. Innovations also affected contract law, and in particular unnamed business contracts concluded through the principle of freedom of contract. The use of new Legal Tech technologies will bring the entire legal system to a new level.*
Keywords: *unnamed business agreement, Legal Tech technologies, qualification, legal regulation, civil law.*

The topicality of today in the modern society is the process of digitalization of both legal, economic and social relations. At the turn of the 20th century, the issue of transforming such relations was exposed to IT technologies, so that the state, through the use of digital technologies, could predict the development and change of various kinds of relations, while managing to meet the growing needs of society's subjects. Therefore, there is an acute need for legal regulation of the digital society, with further prospects for working in a team using Legal Tech technologies, the ability to promote Legal Tech technologies to meet the needs of the organization, while observing the emergence of more advanced technologies and the timeliness of their implementation in the organization. A huge component of Legal Tech technological solutions is aimed at improving the efficiency of the judiciary, while using various platforms and programs that allow you to optimize the work of justice, whether it is a judicial practice service, or digital document management, or monitoring the execution of contracts. All this allows us to see a promising area for the use of Legal Tech technologies.

With the help of new digital technologies, a sphere of legal regulation is being created, including one of the factors - artificial intelligence. Cybernetics specialist Andrew A.M. argued: “artificial intelligence is a field of research aimed at making machines perform functions that are currently too difficult for them, primarily those functions that humans are capable of performing in order to make their life easier. At the same time, he believed that artificial intelligence could become an exclusively biological phenomenon, absolutely indistinguishable from a human one” [23, p.18]. In turn, A. Kaplan and M. Hanlein defined it as “the ability of a system to correctly interpret external data, learn from such data and use this knowledge to achieve specific goals and objectives through flexible adaptation”. In computer science, artificial intelligence is considered as a collection of "intelligent agents", including any device that perceives the environment and takes actions that maximize its chances of successfully achieving its goals [6].

One way or another, the circumstances are such that there is a direct need to use Legal Tech technologies in jurisprudence, namely through the conclusion of unnamed business agreements (nameless contracts) that fall at the dawn of commercial relations in Ancient Rome [9, p. 54]. Scientists J. Hackmann and M. Kaularz argued: "Many types of terms of unnamed contracts become partially or completely self-fulfilling or self-acting, or both" [7, p. 19-31]. Today, civil law provides the opportunity to conclude unnamed business contracts, as well as contracts that do not contradict imperative norms. It is known that an imperative norm is a norm that, due to its importance, is strictly binding and does not allow deviations [18, p. 305]. Issues related to the conclusion and application of unnamed business contracts have always been caused by a lack of both theoretical study of such contractual structures and their practical application. For the correct and effective application of the rule of law to a specific contractual structure, it is necessary to properly qualify it, and it will be possible to do this when the law enforcement qualification coincides with the law-making qualification.

Based on this, the main task of law enforcement practice will be to find out what legal relations, according to the legislator's intention, should arise from each of the named categories of contracts, in order to subsequently find out to which contractual structure this or that contract belongs, which will make it possible to avoid difficult and confusing situations that take place in real life [20, p. 41]. Consequently, the scientific problem regarding the practical application of unnamed business contracts continues to be relevant, open and highly discussed among scientists and legal practitioners [19, p. 18]. After all, as legal scholars A.N. Levushkin and F.I. Fedechko argued in their article titled "The Legal Essence of an Unnamed Contract and its Implementation within the Framework of the Principle of Freedom of Contract": "The wide usage of unnamed structures in business circulation is associated with their convenience and efficiency, that is, saving costs and efforts of the parties when formalizing their contractual obligations. A correct understanding and explanation of these contractual models, as well as understanding of their essence, contributes to their correct implementation in practice" [14, p.16-22].

Any construct, whether named or unnamed, is a new model, consisting of various kinds of conditions and signs reflecting the interests of both society and the state as a whole. The peculiarity of the new contractual structure as an unnamed contract lies in the presence of a definition of a special object, subject, essential and distinctive conditions of this contract, the rights and obligations of the parties, the procedure for concluding, amending and terminating the contract, the responsibility of the parties under the contract, individuality, independence, non-contradiction to the law, the foundations of the rule of law and morality, through the principle of freedom of contract. At the same time, a contract is considered concluded in the case when the parties have stipulated all the terms of the contract, without going beyond the well-known legal procedure. In the event that a new civil contract does not fall under any of the named models, it is possible to attribute it to a number of unnamed contracts, but at the same time to identify and study which of the conditions of this contract do not coincide with the generally accepted and well-known contractual terms of the named contracts [10, p. 54].

A more correct interpretation of the qualifications, legal essence and legal nature, and determination of the significance, place and role of unnamed contracts are necessary through analyzing unnamed contracts, studying doctrinal judgments, and researching scientific papers [21, p. 203-219]. It should not be forgotten that an unlimited number of contracts deprived of legal consolidation is not an indicator of the productive regulation of various kinds of relations, but only a clearly built system of chain connection of certain types of contracts, where their legal regulation will give an effective result in the regulation of various kinds of relations. For this, such a principle as freedom of contract was provided, which represents the freedom to conclude various types of contractual structures that regulate social relations and meet the needs of society [22, p. 51-66].

The accumulated knowledge of civil law scientists in the course of research in the field of civil law and a properly built system of conclusions and proposals give us a clearer idea of the state of affairs in this branch of law and of the phenomena that tend to transform, like everything that surrounds us. Such a holistic perception will make it possible to qualify unnamed contracts, identify and solve problems arising from this kind of contractual structures, analyze and study the objects of unnamed contracts, establish constituent features, which will later allow to distinguish contracts of this kind from other types of contracts [19, p. 44].

According to Holger Zshaige: "Lawyers need to optimize their processes. This is a requirement of the main consumer of legal services - that is business. And in the XXI century, optimization of processes without the use of modern technologies is impossible. Thus, the work of lawyers will become more technologically advanced. Some of the functions that a person performs today will be performed by the algorithm in the foreseeable future. This will save lawyers from routine work, significantly reduce the cost of legal services and eliminate human errors" [8, p. 20-36]. Therefore, the purpose of this study is to establish the qualification of an unnamed business contract in the context of the development of Legal Tech technologies.

As an example of Legal Tech, there are various services, such as litigation [17], drafting contracts [16], etc. As you know, Legal Tech originated in the USA, and Lexis Nexis [3], established in 1977, is considered the first Legal Tech company. This industry has been actively developing since the 2000s, namely with the advent of legal online consultations. To date, lawyers argue about the inefficiency of the business models of the oldest law firms that have not been able to adapt to the latest technologies [2], with the help of which it is possible to get what they want, namely through the use of innovative Legal Tech solutions.

It should be noted that the introduction of Legal Tech will compete on a large scale with specialists in the field of jurisprudence. The results of the Boston Consulting Group study show that Legal Tech executes up to 50% of the tasks usually performed by lawyers [11, p. 20]. The emergence of new technologies contributes to a change in social relations that have arisen in various areas. The presented topic has long been of concern not only to domestic specialists in the field of civil law, but also to foreign scientists. For example, in the Swiss literature on banking law, it is indicated that the "pure" civilistic constructions established long ago, no longer correspond to the relations that are real today. Thus, Switzerland faced the problem of establishing the legal nature of bank deposits. For example, in accordance with paragraph 1 of Art. 472 of the Swiss Code of Obligations [15], from the definition of a storage agreement, it is established that the subject of this agreement is a "movable thing", which the bailee must store "in a certain place". When non-cash money is the subject of storage, no movable things are transferred to the bank, and bank transactions are a pure „game of account entries" (les simples).

Today, in banking practice, a greater number of deposit transactions are made using non-cash money (la monnaie scripturale). Such deposits often arise in the course of the employee's receipt of wages, which are transferred by the employer to the employee's account. The employee pays the necessary expenses by transfer or using a bank card. There are few cases when the deposit is made up by depositing funds in cash. There are rare cases regarding deposits in securities, i.e. the client transfers the share certificate to the bank, and the bank undertakes to keep it. Regarding deposits in shares, they are formed as a result of the purchase of securities on the stock exchange, in the case of acquired shares, their fate is such that they are kept by banks in collective deposits. As Daniel Gyuggenyem and Anat Gyuggenyem noted this situation: "Bank deposits are opened on the basis of an unnamed sui generis agreement [1, p.200].

One of the types of transactions concluded in electronic form is an electronic contract. The form of the concluded electronic contract can be either a simple file or a more complex technical solution.

These options for expressing the desire of the parties to conclude an agreement will be considered as an electronic agreement when it meets a number of criteria. Firstly, it is the remote nature of the contract (i.e. registration of legal relations at a distance using computer technology); secondly - the features of an electronic document that contains the will of the parties; thirdly - conclusion of an agreement with the participation of "intelligent agents". The concept of an "intelligent agent" implies a computer program that is used autonomously for some action, it can be a response to a message or an electronic operation without the participation of a human [4, p.123].

The study of the features of the participation of electronic agents in the conclusion of electronic contracts suggested the existence of their inherent features: autonomy, ability to interact, and mobility [5, p. 244]. Now we will define each feature separately. ***The autonomy*** of an electronic agent implies manifestation of an initiative from the part of the agent itself, i.e. it searches and analyzes information that would meet its own goals. The agent's ***ability to interact*** reveals that as a result of the implementation of the user's order by the agent, it must somehow cooperate with all kinds of objects and subjects to find the optimal solution. And the next feature - ***the mobility*** of an electronic agent provides for its ability to cooperate with the user remotely, through the use of someone else's computer. By concluding an electronic contract, the seller's electronic agent informs the buyer of the acceptance of the order, with its subsequent execution.

Thus, an agreement in the form of an electronic document acts as an electronic contract, which can be concluded in various ways: remotely or through electronic agents.

A special type of electronic contract is a smart contract concluded through Blokchain technology, or an agreement on remote selling via the Internet.

The main features of the electronic contract form are:

- intangibility and features of fixing the agreement of the parties;
- "procedural" nature of the electronic contract;
- formal nature of the electronic contract [12, p. 230].

The concept of intangibility is due to the virtuality of the contract itself and, in turn, its vulnerability, namely the absence of certain conditions necessary for its conclusion, for example, a broken computer or a power outage will become an obstacle to concluding a contract and the impossibility of further cooperation. Therefore, the loss of security is the initial disadvantage of concluding an electronic contract and the advantage of an agreement signed on paper. The next problematic point of the virtuality of the electronic contract is the place of signing the contract - the entire Internet space. During the exchange of an offer and an acceptance, the subjects - parties to the contract - are deprived of the possibility of perceiving each other's will, because communication takes place via the Internet, where a computer program acts as an intermediary. Thus, a feature of the conclusion of an electronic contract are two confirmation procedures: the first includes confirmation of the order by the consumer, the second - confirmation of acceptance of the order by the seller (the theory of two clicks of a computer mouse) [5, p. 193].

The specifics of the legal regulation of electronic transactions and the signing of an electronic contract does not reveal any serious differences from the generally established procedure for concluding an agreement between absent parties. Be that as it may, placing an order and sending this order to the seller is an offer. In the event that it does not contain errors, the seller has the right to accept it and notify the offeror of this decision, by the means of an e-mail. An important fact is the need to confirm the accepted proposal in order to avoid numerous and undesirable consequences.

I would like to note that in order to protect the rights of the consumer himself, when concluding an agreement where Legal Tech electronic technologies are used, civil law should provide for the fact that the contractor, without first waiting for the consumer to send an offer or accept it, will have to send information about the sequence performing those technical actions that will be necessary to

conclude a contract, starting with identified and corrected errors to all the essential conditions of the contract being concluded.

All of the above suggests that an electronic contract and the procedure for its conclusion has its own specifics, qualifications, features, which reveals the need for its further legal regulation. It should be noted that the digitalization of contract law should in no way interfere with the implementation of the basic fundamental principles enshrined in Art. 1 of the Civil Code of the Republic of Moldova [13].

Today, modern society is facing an unprecedented growth of information technology. These digital technologies have completely changed the entire format of legal regulation. Digital objects previously unknown to civil law appeared, which were the result of the transformation of legal instruments. The use of Legal Tech technologies, of course, brings the entire legal system to a new level, which makes it possible to significantly facilitate the work of subjects in various fields.

Bibliographical references:

1. Guggenhiem D., Guggenhiem A. Les contrats de la pratique bancaire suisse. 5e édition entièrement revue et augmentée. Berne: Stämpfl i Editions SA Berne, 2014.
2. Henderson, William: From Big Law to Lean Law. Accessed [26.04.2022]. Available at: https://doi.org/10.1016/j.irle.2013.06.001.
3. Lexis Nexis. Accessed [26.04.2022]. Available at:https://www.lexisnexis.ru/pages/content-aggregation.
4. James Martin. Hyperdocuments and How to Create. 1990. P. 9. Ethan Katsh. Law in a Digital World. New York Oxford. Oxford University press. 1995. Accessed [26.04.2022]. Available at: http://bookfi .net/book/624640.
5. Kablan Serge A. Pour une évolution du droit des contrats : le contrat électronique et les agents intelligents. Thèse présentée à la Faculté des études supérieures de l'Université Laval dansl ecadre du programme de doctorat en droit pour l'obtention du grade de docteur en droit (LL.D.) Faculté de droit. Université Laval Québec. 2008. Accessed [26.04.2022]. Available at: https://corpus.ulaval.ca/jspui/handle/20.500.11794/19829?localeen.
6. Kaplan A., Haenlein M. Siri, in my hand: Who's the fairest in the land? On the interpretations, illustrations, and implications of artificial intelligence. URL: Accessed [26.04.2022]. Available at: https://www.sciencedirect.com/science/article/ pii/S0007681318301393.
7. Kaulartz M., Heckmann J. Smart Contracts - Anwendungen der Blockchain-Technologie. Computer und Recht. 2016. Vol. 32, p. 19-31.
8. Legal tech и юристы будущего. Комментарии экспертов. В: *Журнал «Закон»* № 11 ноябрь 2017, с. 20-36.
9. Tatar, O. Roman Private Law. Study Guide (Author's Course of Lectures). Tipogr. "A&V Poligraf", Comrat, 2021.
10. Tatar, O. Unnamed Contracts as a Means of Updating the Contractual System of the Republic of Moldova. Monograph. Typ. "A&V Poligraf". Comrat, 2021.
11. Veith C., Bandlow M., Harnisch M., Wenzler H., Hartung M., Hartung D. How Legal Technology will change the business of law Boston Consulting Group / C. Veith, M. Bandlow, M. Harnisch, H. Wenzler, M. Hartung, D. Hartung – Bucerius Law School, 2016.
12. Блажеев В.В., Егорова М.А. Цифровое право: учебник. Москва: Проспект, 2020.
13. Гражданский кодекс Республики Молдова № 1107-XV от 06.06.2002. В: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86. Повторно опубликован в: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 66-75 (6989-6998), din 01.03.2019.
14. Левушкин, А.Н., Федечко, Ф.И. Правовая сущность непоименованного договора и реализация его в рамках принципа свободы договора. В: *Власть закона*. 2014, № 3, с. 16-22.
15. Обязательственный кодекс Швейцарии. Accessed [26.04.2022]. Available at: https://wipolex.wipo.int/ru/legislation/details/20763.
16. Сервис «Конструктор договоров». Accessed [26.04.2022]. Available at: http://www.consultant.ru/about/kd/.
17. Сервис «Сутяжник». Accessed [26.04.2022]. Available at: http://sutyazhnik.garant.ru/?utm_sourceaero&utm_mediumbanner&utm _content363257&utm_campaign=sutyazhnik .

18. Сухарев, А.И., Крутских, В.Е. Большой юридический словарь. Москва: Инфра - М, 2003.
19. Татар О. Исторические и теоретические аспекты непоименованных договоров. Монография. Кишинэу: Tipocart Print, 2019.
20. Татар О. Неназванные договоры – следствие реализации принципа свободы договора в гражданских правоотношениях. Диссертация на соискание ученой степени доктора права. Кишинэу, 2020.
21. Татар, О. Синтез научных работ в области непоименованных договоров. В: *Наука, образование, культура.* 10 февраля 2020. Комрат: A.V. Poligraf, 2020. с. 203-219.
22. Татар, О. Юридическая природа и специфика названных, не названных и смешанных договоров. В: *Legea și viața*. 2019, № 8, с. 51-66.
23. Эндрю, А. М. Искусственный интеллект. Москва: Мир, 1985.

PROCESUL DE GESTIONARE A CRIZELOR POLITICE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

THE PROCESS OF POLICY CRISIS MANAGEMENT IN THE EUROPEAN UNION

ŢURCANU Alina,
doctorandă, lector universitar,
Universitatea de Studii Europene
din Moldova
e-mail: alinaturcanu27@mail.ru

Rezumat: *Uniunea Europeană s-a confruntat cu numeroase crize de-a lungul istoriei sale și a implementat treptat schimbări politice și instituționale pentru a-și consolida capacitatea de a face față urgențelor viitoare. La nivelul Uniunii Europene nu a fost luat în considerare conceptul de management al crizelor atât cu consistența, cât și cu coerența conceptului existent la nivelul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, iar acest lucru se datorează faptului că Uniunea Europeană a acționat mai degrabă. ca o organizație. integrare economică și politică. Când vine vorba de managementul crizelor, Uniunea Europeană abordează diferite concepte, cum ar fi managementul crizelor sau prevenirea conflictelor. Astfel, Uniunea Europeană definește în mod unic conceptul de management al crizelor ca acțiuni inițiate în scopul prevenirii escaladării conflictelor violente, existente atât pe verticală, o intensificare a violenței, cât și pe orizontală, răspândirea teritorială.*
Cuvinte cheie: *criză politică, managementul conflictelor, proces de management.*

Abstract: *The European Union has faced many crises throughout its history and has gradually implemented policy and institutional changes to strengthen its capacity to deal with future emergencies. At the level of the European Union, the concept of crisis management with both the consistency and the coherence of the existing concept at the level of the North Atlantic Treaty Organization was not considered, and this is due to the fact that the European Union acted rather like an organization. economic and political integration. When it comes to crisis management, the European Union approaches some concepts differently, such as crisis management or conflict prevention. Thus, the European Union uniquely defines the concept of crisis management as actions initiated in order to prevent the escalation of violent conflicts, existing both vertically, an intensification of violence and horizontally, territorial spread.*
Keywords: *political crisis, conflict management, management process.*

Orice analiză se efectuează în baza unor serii de concepte specifice. Criza politică reprezintă una dintre cele mai importante, deoarece situaţiile de criză apar constant în orice societate, ca urmare a polivalenţei şi imperfecţiunilor acesteia. Este necesară gestionarea lor, prin acţiuni de prevenire, limitare şi soluţionare, în caz contrar, crizele gradual se pot transforma în acţiuni violente şi agresiune armată. Profesorul A.I. Prigojin a subliniat în repetate rânduri că „crizele sunt un factor constant, o parte integrantă a vieții societății noastre, a statului, a economiei și a politicii, la toate nivelurile - de la guvernul central până la organizații specifice. Un asemenea tip de dezvoltare „de criză" introduce și cerințe speciale pentru management. Cu toate acestea, pentru a înțelege pe deplin fenomenul ca pe o criză politică, este necesar să analizăm abordările diferențiate ale diferitelor direcții științifice ale conceptului de „*criză*" din diferite unghiuri de vedere asupra acestui fenomen. Chiar și vechii greci au înțeles criza drept un punct de cotitură, ca un moment decisiv în dezvoltarea organismului social, ceea ce duce fie la declin, fie la revigorare. [10, p.44]

La început, a fost o întoarcere semnificativă în lupta împotriva persanilor, mai târziu - despre lupta internă pentru putere în politica liderilor și partidelor. Treptat, a existat o înțelegere a rolului de reglementare al crizei, care a fost rezolvată pe o bază democratic, prin arbitraj deschis și printr-un dialog pașnic al părților de război. În literatura științifică, există idei destul de diverse despre crize, legate de specificul cercetării. Criza este una dintre principalele categorii de cercetare în multe domenii, adică are un caracter interdisciplinar. Și înainte de a vorbi despre crize politice, ar trebui să se constate că există o criză în general și care sunt abordările investigației sale. Problema este studiu interdisciplinar al crizelor: natura și răspunsul univoc la întrebarea cu privire la natura crizei și criza poate da doar un set de vederi de la diferite ştiinţe: economie, științe politice, management, sociologie.

În studiile acestui fenomen, nu există încă o idee general recunoscută de criză, în dezvoltarea sistemului politic. Studiul crizei ca fenomen al vieții economice, sociale și politice a fost realizat de mai mulți cercetători.Această analiză este necesară pentru a înțelege esența crizei politice ca fenomen multilateral și pentru a identifica acele trăsături comune ale crizelor politice și de altă natură care formează baza tehnologiilor de gestionare a crizelor utilizate în politică. În cercetarea efectuată, ideile despre criză sunt sistematizate, clasificarea lor fiind efectuată în școlile științifice care au studiat acest fenomen. În primul rând, studiul crizei ca fenomen în dezvoltarea oricărui sistem, inclusiv sistemul politic, este imposibil fără a studia ideile sinergice și tectologice despre criză, ca fenomen inevitabil în orice sistem. Un alt cercetător rus, creatorul tectologiei, A.A. Bogdanov își concentrează teoria asupra crizelor sistemice interne și externe. În structura principalelor prevederi ale tectologiei se pot distinge patru părți principale: 1) noțiunea de organizare și dezorganizare; 2) autoorganizarea și autoreglementarea sistemelor; 3) organizarea; 4) transformările în condiții de criză.

A.A. Bogdanov menționa că: „Din exterior, definiția crizei este simplă și evidentă: este o schimbare în forma organizațională a complexului”. Oricât de mică ar da-o în sine, dar din ea urmează o caracteristică importantă a conceptului de „criză”: relativitatea sa. Autorul distinge două tipuri principale de crize, care rezultă din definiția crizelor constatate. Unele crize provin din încălcarea dezinformării complete, în consecință, ruptura granițelor tectologice, respectiv formarea noilor legături; alții, dimpotrivă, de la formarea unei dezinformări complete, la crearea unor noi frontiere unde nu existau, adică ruperea legăturilor. Primul tip pe care l-am desemnat drept „Crizele C”, adică conjugare, conectare; a doua ca „criză D”, adică „Disjunctiv” – separativ. În esență, fiecare conjugare începe cu o criză C, ruperea granițelor și toate veniturile rezultate din descompunerea crizei complexe D. Se face deosebirea între cele două tipuri de abstract, în gândire foarte ușor, dar cînd începem să studiem fenomenul în mod specific modul în care acestea acționează în experiența, se pare că lucrurile sunt mult mai complexe, tocmai pentru că nu este doar o criză. Uneori fiecare criză reprezintă, de fapt, un lanț de crize elementare de ambele tipuri. Criza, cum o vede autorul, reiese din problema instabilității sau instabilității sistemului. El subliniază: „Cu toate acestea, adesea noțiunea de stabilitate structurală trebuie aplicată într-o formă mai puțin sigură. În cazul în care complexul este într-un mediu mai mult sau mai puțin constant, sub un anumit set de acțiuni care variază doar în anumite limite - Omul în mediul său social, a animalelor sau a plantelor în atmosferă normală spontană, etc, este posibil să formeze o imagine totală de stabilitate în ceea ce privește întregul sistem de condiții”. Astfel, comparând două organizații politice sau culturale diferite care trăiesc în cadrul aceleiași societăți, se poate constata că una dintre ele, este structurată mai mult, decât celălaltă, adică este mai stabilă din punct de vedere structural. În cazul în care condițiile sociale se confruntă cu o schimbare neobișnuită - ca o revoluție, un război, o criză economică, atunci raportul se va dovedi a fi cu totul diferit, uneori direct opus [12, p.52].

Problema crizei are o natură dialectică. Pe de o parte, criza este un fenomen distructiv, care duce la decesul sau prăbușirea sistemului existent, iar pe de altă parte, criza este un impuls pentru dezvoltarea ulterioară. Crizele sunt inevitabile: crizele regulate, periodice recurente reprezintă o etapă indispensabilă a dezvoltării ciclice a oricărui sistem. Ele începe când potențialul de progres al elementelor principale ale sistemului predominant a fost deja în mare parte epuizat și, în același timp, s-au născut și încep să se lupte elementele noului sistem care reprezintă ciclul viitor. Studiile despre conflicte se desfășoară în cadrul teoriei relațiilor internaționale. Cu toate acestea, în contextul relațiilor internaționale, criza are o nuanță puțin diferită, în esență fiind doar una din etapele dezvoltării conflictului. Uniunea Europeană promovează două concepte fundamentale, şi anume cel al „securităţii democrate”, potrivit căruia dezvoltarea democraţiei exclude războiul dintre statele care o adoptă, ca sistem de organizare, şi cel al „securităţii prin dezvoltare”, potrivit căruia stabilitatea şi securitatea statelor cresc direct proporţional cu nivelul lor de dezvoltare economică. La constituirea sa, Uniunea

Europeană nu avea preocupări în ceea ce priveşte gestionarea crizelor, deoarece aceasta a fost concepută ca o uniune cu caracter economic, Uniunea Europeană abordând conceptul de gestionare a crizelor mult mai târziu, în anul 1998, conform Declaraţiei de la Saint-Malo, dat fiind faptul că spaţiul european s-a confruntat cu o multitudine de crize. [8, p.32]

Dezvoltarea dimensiunii de securitate şi apărare este mult mai recentă, ea începând să se contureze, în urma eşecului intervenţiei Uniunii Europene în criza din Balcanii de Vest, din anii ' 90, criză care a dus, în cele din urmă, la destrămarea Iugoslaviei. Pe fondul acestor evenimente, Uniunea Europeană conştientizează necesitatea unei politici externe şi de securitate comune în spaţiul european. Acest fapt s-a concretizat prin Tratatul de la Maastricht, din 1992, potrivit căruia Politica Externă de Securitate şi Apărare, devine unul dintre cei trei piloni, alături de ceilalţi doi piloni: Comunităţile Europene şi Cooperare în domeniul poliţienesc şi judiciar în materie penală, ai politicii europene. Conceptul de management al crizelor a fost folosit de către autorităţile europene, în cuprinsul Declaraţiei de la Saint-Malo, din 1998, potrivit căreia, Uniunea trebuie să aibă capacitate de operare autonomă, care trebuie să se sprijine pe capacităţi militare credibile, disponibile şi care să fie utilizate de către foruri decizionale adecvate, pentru a răspunde crizelor internaţionale, mai ales în cele în care NATO nu era implicate. La 24.11.2003, Uniunea Europeană şi Organizaţia Naţiunilor Unite au semnat, Declaraţia comună privind cooperarea în domeniul managementului crizelor. [15]

Un alt aspect privind managementul crizelor la nivelul Uniunii Europene constă în cooperarea acesteia cu Alianţa Nord-Atlantică, aceasta din urmă contribuind, de-a lungul timpului, într-un mod semnificativ atât la dezvoltarea dimensiunii privind securitatea şi apărarea la nivelul Uniunii, cât şi la desfăşurarea unor misiuni conduse de către Uniunea Europeană, prin folosirea unor capacităţi şi resurse ale Alianţei, în baza prevederilor Acordurilor „Berlin Plus", care au la bază patru caracteristici majore: UE are acces asigurat la capacităţile de planificare ale NATO; prezumţia că resursele şi capabilităţile preidentificate sunt disponibile; UE are acces la opţiunile de comandă europene din cadrul NATO, inclusiv din perspectiva rolului adjunctului comandantului suprem al forţelor aliate în Europa; existenţa de acorduri între cele două organizaţii, în domeniul securităţii informaţiilor [16].

Tratatul de la Lisabona, în vederea creşterii capacităţii de a acţiona într-un mod independent, prevede o serie de schimbări, printre care, crearea, în cadrul Statului Major al Uniunii Europene, a unui Centru de Operaţii, cu rol de comandă pentru misiunile proprii, dând posibilitatea de folosire a unor centre de comandă a statelor membre implicate în anumite misiuni, la un moment dat.

O altă structură importantă în gestionarea crizelor, în spaţiul Uniunii Europene este Crises management Planning Directorate, căreia i s-a conferit competenţe la nivel atât strategic, cât şi politic, având următoarele atribuţii: planificarea şi urmărirea misiunilor şi operaţiilor civile şi militare ale PSAC, sub controlul politic şi conducerea strategică a Comitetului politic şi de securitate, acţionând sub responsabilitatea Consiliului şi a ÎR; acordarea de asistenţă şi de consiliere Înaltului Reprezentant şi organismelor relevante ale Consiliului UE; iniţierea, extinderea şi coordonarea unui număr de activităţi pentru dezvoltarea în continuare a capacităţilor de gestionare a crizelor civile şi militare şi a parteneriatelor cu organizaţii, precum ONU, NATO şi OSCE şi cu state terţe, inclusiv în ceea ce priveşte aspectele orizontale ale gestionării crizelor din UE, formare, exerciţii şi lecţii.

CMPD cooperează cu EUMS, cu CPCC şi cu alte organisme relevante, de gestionare a crizelor, inclusiv cu Comisia Europeană şi este formată din patru divizii: 1. Coordonare, capabilităţi, concepte; 2. Instruire şi exerciţii; 3. Planificare strategică integrată; 4. Parteneriate şi acorduri ale PSAC [17].

Clauza de asistenţă mutuală, prevăzută la Art. 42, alin. (7) din TUE, menţionează: „În cazul în care un stat membru este victima unei agresiuni armate pe teritoriul său, celelalte state membre sunt obligate să îi acorde ajutor şi asistenţă prin toate mijloacele de care dispun, în conformitate cu Art. 51 din Carta Organizaţiei Naţiunilor Unite. Aceasta nu aduce atingere caracterului specific al politicii de securitate şi de apărare a anumitor state membre. Angajamentele şi cooperarea în acest domeniu sunt

conforme cu angajamentele asumate în cadrul Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord, care, pentru acele state care sunt membre ale acesteia, rămâne fundamentul apărării lor colective şi cadrul de implementare a acesteia". Conţinutul diferă faţă de punctele similare din cadrul altor tratate (NATO, ONU etc.). De exemplu, punerea în aplicare a acestei clauze se bazează pe „agresiune armată", care este mult mai extinsă decât un „atac armat". Aria geografică se referă la teritoriul statelor membre ale UE, care, practic, ar putea fi văzută ca o responsabilitate la nivel mondial. [18]

În cazul unor situații de criză sau de dezastru, fie naturale, fie cauzate de factorul uman, UE poate utiliza mai multe mecanisme sectoriale de răspuns la crize pentru a furniza ajutor și a rezolva situația. Mecanismul integrat pentru un răspuns politic la crize (IPCR) sprijină luarea de decizii rapide și coordonate la nivelul politic al UE pentru crize majore și complexe, inclusiv acte de terorism. Prin intermediul acestui mecanism, președinția Consiliului coordonează răspunsul politic la criză, reunind: instituțiile UE; statele membre afectate; alți actori importanți.

Necesitatea unui mecanism de răspuns la crize, la nivelul UE, a apărut la începutul anilor 2000, în urma unor evenimente dramatice. În iunie 2006, Consiliul a adoptat mecanismele UE pentru coordonarea în situații de urgență și de criză (CCA), care au fost concepute ca platformă pentru schimbul de informații și coordonarea acțiunilor între statele membre în caz de criză majoră. Pe baza CCA, Consiliul a adoptat, în 2013, mecanismul integrat pentru un răspuns politic la crize (IPCR). Acest mecanism îmbunătățit oferă mai multe beneficii, printre care: mai multă flexibilitate; mai multă scalabilitate; valorificarea resurselor, structurilor și capabilităților existente.

În decembrie 2018, Consiliul a adoptat o decizie de punere în aplicare care a codificat mecanismul IPCR într-un act juridic. Mecanismul integrat pentru un răspuns politic la crize (IPCR) sprijină luarea de decizii rapide și coordonate la nivelul politic al UE pentru crize majore și complexe, inclusiv pentru acte de terorism. Broșura descrie instrumentele IPCR pentru raționalizarea schimbului de informații, pentru facilitarea colaborării și pentru coordonarea răspunsului la crize la nivel politic. Aceste instrumente includ o platformă web, puncte de contact disponibile în permanență și raportare. IPCR este mecanismul de răspuns al Consiliului în caz de criză; un „instrument" de care poate dispune Președinția pentru a coordona răspunsul politic la crizele majore transsectoriale și complexe, inclusiv acte de terorism. [19]

În situații de criză, președinția Consiliului reunește principalii actori, în special din instituțiile UE și din statele membre afectate, pentru a asigura coordonarea și a aborda deficiențele.

Mecanismul de coordonare a crizelor al Consiliului poate fi declanșat fie: de președinție; în urma invocării clauzei de solidaritate de către un stat membru. Mecanismul IPCR sprijină președinția Consiliului, precum și Coreperul și Consiliul, oferind instrumente concrete pentru: simplificarea schimbului de informații; facilitarea colaborării; coordonarea răspunsului la criză la nivel politic. Aceste instrumente includ: o masă rotundă informală, care este o reuniune de criză prezidată de președinție cu principalii actori (reprezentanți ai Comisiei, SEAE, agențiile UE, statele membre cele mai afectate, cabinetul președintelui Consiliului European, experți etc.); rapoarte analitice, care oferă factorilor de decizie o imagine clară a situației actuale; o platformă web, pentru schimbul și colectarea de informații; un punct de contact 24/7, care asigură legătura permanentă cu principalii actori.

În funcție de situație, există trei moduri de funcționare: un mod de monitorizare, pentru facilitarea partajării rapoartelor de criză existente; un mod de schimb de informații, care declanșează crearea de rapoarte analitice și folosirea platformei web pentru o mai bună înțelegere a situației și pregătirea pentru o posibilă escaladare; un mod de activare integrală, care implică pregătirea de propuneri de măsuri ale UE, care urmează să fie decise de Consiliu sau de Consiliul European. [20]

Mecanismul de coordonare a crizelor poate fi activat pentru evenimente care au loc în interiorul, dar și în afara UE. Iar reziliența nu înseamnă numai capacitatea de a rezista în fața provocărilor și de a le face față, ci și aceea de a realiza tranziții într-un mod durabil, echitabil și democratic.

Instrumentele și normele UE existente și viitoare pentru gestionarea crizelor și consolidarea rezilienței sunt: mecanismul de protecție civilă; mecanismul integrat pentru un răspuns politic la crize; pregătirea și răspunsul în caz de urgență sanitară; protecția rețelelor și a sistemelor informatice; protecția infrastructurilor critice.

În noiembrie 2021, Consiliul a adoptat concluzii privind consolidarea pregătirii, a capacității de răspuns și a rezilienței la viitoare situații de criză. La 16 decembrie 2021, liderii UE au salutat concluziile și au solicitat ca răspunsul UE la criză să fie consolidat în cadrul unei abordări care ține seama de toate riscurile, precum și să se consolideze și să se monitorizeze reziliența. Crizele devin din ce în ce mai complexe și nu se opresc la frontiere. UE și statele sale membre au instituit deja mecanisme de cooperare și solidaritate la nivel transfrontalier pentru a gestiona în mod eficace crizele și a proteja oamenii. Cu toate acestea, răspunsul UE la crize trebuie să evolueze.

În viitor, UE trebuie să fie pregătită să facă față unor crize acute de altă natură, care ar putea fi multidimesionale sau hibride, care ar putea apărea simultan. Pentru a-și spori reziliența la viitoare provocări, UE va trebui să îmbunătățească gestionarea crizelor transsectoriale și transfrontaliere. În plus, va trebui să îmbunătățească comunicarea în situații de criză și să intensifice lupta împotriva dezinformării. Intensificarea comunicării strategice și de criză și combaterea dezinformării sunt cruciale pentru a sprijini răspunsul la crize și pentru a consolida încrederea publicului. Ținem să menționăm că modul de activare integrală permite elaborarea unor măsuri de răspuns concrete și coordonate ale UE, în cadrul unor mese rotunde organizate sub conducerea președinției cu participarea Comisiei Europene, a Serviciului European de Acțiune Externă, a biroului președintelui Consiliului European, a statelor membre afectate, a agențiilor UE relevante și a unor experți.

Referințe bibliografice:

1. BOURDIEU, P. (2020): *A Critical Introduction*, Edition: Pluto Press, 2020. ISBN 978-1-78371-884-9.
2. BRODSKAIA, N. (2020): *Simbolismul,* Editura: Institutul European, 2020, ISBN 978-973-714-313-6.
3. CHASE W.H. *Issue Management: Origins of the Future*. Ed. Issue Action Pubns, 2007. 170 p. ISBN-13: 978-0913869017
4. HOSTI O R. (2008) *Crisis. Escalation, War.* https://books.google.md/books?hl=ro&lr=&id=CxyeVCgtRT8C&oi=fnd&pg=PP2&dq=Hosti+O+R.+Crisis.+Escalation,+War.&ots=nvNRC2lrMp&sig=XI9s2Oh6ILnKi98-OQhCtfrDTFk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (accesat: 11 mai 2022)
5. LERBINGER O. *The Crisis Manager, racing Risk and Responsibility*. Ed. Lawrence Erlbaum Associates, 2006. 400 p. ISBN-13: 978-0805823875
6. REGESTER, M. – LARKIN, J. (2008): *Risk Issues and Crisis Management in Public Relations: A Casebook of Best Practice (PR in Practice) 4th Edición,* Edition: Kogan Page, 2008. ISBN 978-074-945-107-3.
7. ROSENTHAL U. – CHARLES M. T. – HART, P. T. (1989): Coping With Crises: The Management of Disasters, Riots, and Terrorism, Edition: Charles C Thomas Pub Ltd, 1989. ISBN 978-039-805-597-4.
8. WHITE, J. (2016). *Strategic communications management. Making public relations work.* Edition: Wokinghametc. 2016, ISBN-13: 978-0201593761
9. ȚVEATCOV N. *Problema Soluționării conflictelor politice în Republica Moldova*, Autoreferatul tezei de doctor în ştiinţe politice, Disponibil:http://www.cnaa.md/files/theses/2009/14488/nicolai_tveatcov_abstract.pdf (accesat: 11 mai 2022)
10. АНОХИН М. Г. *Политические технологии*, http://library.lgaki.info:404/2017/%D0%90%D0%BD%D0%BE%D1%85%D0%B8%D0%BD%20%D0%9C.%20%D0%93.pdf (accesat: 11 mai 2022)

11. АРИСТОТЕЛЬ: *Политика*. Москва. 2015. 217 p. ISBN 978-5-8291-1677-4
12. БОГДАНОВ, А. (2020) *Тектология: Всеобщая организационная наука.* Издательство: Академический проект. 2020. ISBN: 978-5-904954-54-3.
13. ИВАНОВА Е.Н. *Антикризисное управление в России*, Ed. Инфра-М, 2021. 143 p. ISBN-978-5-16-013487-1
14. ЛЕБЕДЕВА М. М. *Политическое урегулирование конфликтов*, http://regionica.narod.ru/education/uregulir.konflict.pdf
15. https://www.cvce.eu/en/obj/franco_british_st_mal o_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52- 936f-c8e9bc80f24f.html
16. https://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/006.pdf (accesat: 11 mai 2022)
17. https//eeas. europa.eu/sites/eeas/files/handbook on csdp-3rd edition_ jochen_rehrl_federica_mogherini pdf
18. Articolul 42, alin. (7) din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), versiunea consolidată, Jurnalul oficial al Uniunii Europene, C83 din 30.3.2010, p. 39, old.presidency. ro/static/Versiunea_consolidata.pdf
19. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018D1993&from=EN (accesat: 11 mai 2022)
20. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/57c85446-aa54-11e6-aab7-01aa75ed71a1/ (accesat: 11 mai 2022)
21. https://www.consilium.europa.eu/media/45843/ipcr-mechanism.pdf (accesat: 11 mai 2022)

EVOLUȚIA SISTEMULUI DE ACHIZIȚII PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL CONSOLIDĂRII CAPACITĂȚII ADMINISTRATIVE ȘI IMPLEMENTĂRII ACORDULUI DE ASOCIERE UE-RM

EVOLUTION OF THE PUBLIC PROCUREMENT SYSTEM IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF STRENGTHENING ADMINISTRATIVE CAPACITY AND IMPLEMENTING THE EU-MOLDOVA ASSOCIATION AGREEMENT

SILISTRARI Alfred,
doctorand, Academia de Administrare Publică
alfredsilistrari@gmail.com

Rezumat: *Capacitatea administrației publice reprezintă modul de îndeplinire eficientă și eficace a funcțiilor solicitate guvernului în ceea ce ține de planificarea, furnizarea, modernizarea infrastructurii de prestare a serviciilor publice. Conceptul de consolidare a capacității administrative a devenit partea integrantă a procesului de extindere europeană și un element important de sprijin pentru țări care aspiră să adere la Uniunea Europeană și să adopte acquis-ul comunitar. În acest context, aspirațiile clare ale Republicii Moldova de integrare în cadrul Uniunii Europene, ținând cont de parcursul său european, a determinat necesitatea de a consolida și a adapta capacitatea administrativă la nivelul Uniunii Europene. Drept urmare, sistemul achizițiilor publice din Republica Moldova reprezintă unul din obiectivele generale de consolidare a capacității administrative, conform Acordului de Asociere RM-UE.*

Cuvinte cheie: *capacitate administrativă, eficacitate și eficiență, administrație publică, integrare europeană, achiziții publice.*

Abstract: *The capacity of the public administration represents the efficient and effective way of fulfilling the functions required by the government in terms of planning, providing, modernizing the infrastructure for providing public services. The concept of strengthening administrative capacity has become an integral part of the European enlargement process and an important element of support for countries aspiring to join the European Union and adopt the acquis communautaire. In this context, the clear aspirations of the Republic of Moldova for integration within the European Union, taking into account its European path, determined the need to consolidate and adapt the administrative capacity at the level of the European Union. As a result, the public procurement system in the Republic of Moldova is one of the general objectives of strengthening administrative capacity under the Moldova-EU Association Agreement.*

Capacitatea administrativă a statului sau mai bine zis, a autorităților publice a apărut intermitent ca un concept important într-o gamă largă de acte normative și surse bibliografice de specialitate. Mai mulți doctrinari străini, precum autorii K. Misener, A. Doherty definesc capacitatea administrativă ca un mecanism de administrare a unui sistem politic sau economic și transpunerea voinței politice și colective în acțiuni manageriale sau un set de atribute întruchipate în cadrul unor organizații eficiente, care oferă mijloacele necesare pentru a-și îndeplini în mod eficient misiunea [2, p.1-4]. Inițial, capacitatea administrativă a fost utilizată în contextul dezvoltării organizaționale a ONU și mai apoi a Băncii Mondiale, însă, acest concept a fost văzut și ca parte integrantă a procesului de extindere europeană și un element important de sprijin pentru țări care aspiră să adere la Uniunea Europeană și să adopte acquis-ul comunitar [19, p.7].

Uniunea Europeană dispune de un instrument de autoevaluare a capacității administrative (ACB) pentru a fi utilizat de către autoritățile de management naționale și regionale din statele membre ale Uniunii Europene (UE). Acesta intenționează să ajute autoritățile de management (AM) să gestioneze fondurile UE din cadrul politicii de coeziune și să își înțeleagă mai bine punctele forte și punctele slabe în ceea ce privește capacitățile administrative și de gestionare a investițiilor, să evalueze în ce măsură setul de capacități susține implementarea eficientă a programului lor în timp și să dezvolte soluții direcționate pentru a aborda decalajele de capacitate [19, p.9].

Chiar și după aderare, noile state membre ale UE continuă să primească finanțare pentru programele operaționale ACB, autogestionate în special, din fondurile structurale. La nivel de proiect,

Banca Europeană de Investiții sprijină frecvent, dezvoltarea capacității administrative, prin asistența tehnică către unitățile responsabile de implementarea proiectului (PIU)[18, p.17].

Republica Moldova, în contextul consolidării relațiilor cu UE, încă de la semnarea Acordului de Asociere, de asemenea parcurge o perioadă de evaluare a capacității administrative, fiind în calitate de țară în vecinătate cu UE, ce aspiră spre aderare la Uniune, având integrarea europeană ca una dintre prioritățile-cheie. Relația de cooperare a Republicii Moldova și Uniunea Europeană datează începând cu anul 1994, când a fost semnat *Acordul de Parteneriat și Cooperare dintre Comunitățile Europene și statele lor membre*, pe de o parte și Republica Moldova, pe de altă parte, care, de fapt, a constituit cadrul juridic adecvat de aprofundare a relațiilor și consolidarea asocierii politice și de cooperare dintre părți. Prevederile Acordului vizau integrarea în structurile economice și sociale europene, în conformitate cu Politica Europeană de Vecinătate, care a fost aprobat în 2005, *Planul de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană*. La rândul său, la data de 15 iunie 2009, Comisia Europeană a fost autorizată de către Consiliu să demareze negocieri pentru încheierea unui acord consolidat.

La 28 iunie 2014, Guvernul Republicii Moldova a aprobat proiectul de lege pentru ratificarea Acordului de Asociere, iar la 2 iulie 2014 Parlamentul a ratificat acordul, ceea ce a impus fundamentarea și consolidarea capacității administrative a autorităților publice. *Acordul de Asociere* (AA) permite o integrare graduală a țării în UE și prevede realizarea unei serii de reforme politice, economice și sociale. În acest sens, rezultatul realizării obiectivelor stabilite în AA va contribui la consolidarea capacității administrative, și ca urmare va apropia sistemul administativ de cel al UE spre aderare.

Unul din domeniile care implică necesitatea de reformare și consolidare a capacității administrative sunt – achizițiile publice. Așadar, angajamentele Republicii Moldova privind reformarea sistemului național de achiziții publice sunt prevăzute în "Titlul V, Capitolul 8. Achiziții publice" din Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană. Aceste angajamente vizează deschiderea reciprocă și graduală a piețelor de achiziții ale Republicii Moldova, pe de o parte, și ale Uniunii Europene, pe de altă parte, precum și armonizarea treptată a legislației în domeniul achizițiilor publice cu aquis-ul comunitar, reformarea instituțională în domeniul achizițiilor publice și crearea unui sistem eficace al căilor de atac în materie de atribuire a contractelor de achiziții publice [1].

Primul pas de armonizare treptată a legislației în domeniul achizițiilor publice cu aquis-ul comunitar a fost adoptarea Legii nr. 131/2015 privind achizițiile publice, care a intrat în vigoare la 1 mai 2016. Prezenta lege a transpus Directiva 2004/18/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 31 martie 2004 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziţii publice de lucrări, de bunuri şi de servicii, Directiva 89/665 a Consiliului din 21 decembrie 1989 privind coordonarea actelor cu putere de lege şi a actelor administrative privind aplicarea procedurilor care vizează căile de atac faţă de atribuirea contractelor de achiziţii publice de produse şi a contractelor publice de lucrări [3]. În acest sens, un nou cadru legislativ a introdus noi concepte și abordări în domeniul achizițiilor publice. Printre principalele modificări ale sistemului de achiziții publice după intrarea în vigoare a Legii nr. 131/2015 privind achiziții publice vizau: mărirea pragurilor și termenelor de depunere și examinare a documentelor și contractelor, instituirea unui organ independent de soluționare a contestațiilor, extinderea atribuțiilor și responsabilităților grupului de lucru pe achiziții, limitarea majorării valorii contractului de achiziție, oferirea accesului larg la informații cu privire la procedură și atribuirea contractului, adoptarea cadrului normativ secundar în corespundere cu cel primar [7, p.24].

De asemenea, pentru sporirea gradului de implementare a titlului V Capitolul 8 al Acordului de Asociere RM-UE, precum și în vederea realizării măsurilor pentru punerea în aplicare a Acordului privind achizițiile publice a Organizației Mondiale a Comerțului, prin Hotărârea Guvernului nr.

1332/2016 a fost aprobată Strategia de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia. Așadar, Strategia a stabilit 4 piloni principali de dezvoltare ai sistemului de achiziții publice, și anume: 1) armonizarea legală; 2) dezvoltarea instituțională; 3) sistemul de e-achiziții; 4) consolidarea capacității autorităților contractante și a funcționarilor implicați în achiziții publice [9].

Acțiunile și subacțiunile prevăzute în Strategia pentru anii 2016-2020 sunt măsuri complexe și fezabile de dezvoltare a sistemului de achiziții publice prin armonizarea cadrului legal cu acquis-ul comunitar și transpunerea directivelor europene, precum și de îmbunătățire a capacităților instituționale centrale și a mecanismului de coordonare, de consolidare a capacităților de implementare la nivelul autorităților contractante, de consolidare a integrității și combaterii corupției în domeniul achizițiilor publice[16, p.23-24].

Armonizarea legală pe care o prevedea Strategia ținea cont de noul set de Directive din 2014 adoptate de Parlamentul European și Consiliul European și anume: Directiva 2014/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 [5] și Directiva 2014/25/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 [6].

Din acest considerent, Strategia de fapt a și prevăzut armonizarea legală în 4 etape, conform acelor Directive noi. Prima etapă a vizat standardele de bază care reglementează atribuirea contractelor și cadrul instituțional. Astfel, pentru soluționarea deficiențelor legislative au fost întreprinse următoarele acțiuni:

- A fost adoptată Legea nr. 229/2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 379-386 art. 777 din 04.11.2016);
- A fost adoptată Hotărârea Parlamentului nr. 271/2016 cu privire la instituirea, organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor, pentru fortificarea capacității instituționale și independenței ANSC [8];
- Au fost elaborate, aprobate și publicate pe pagina oficială a AAP, modelele și formularele standard anunțurilor pentru achiziții publice.

Etapa a doua a cuprins 3 sub-etape care, de asemenea, includ o serie de revizuiri a legislației, având drept obiectiv asigurarea interpretării corespunzătoare a elementelor de bază din Directivele din 2014. Astfel, la un an după intrarea în vigoare a Legii nr. 131/2015, inclusiv a modificărilor din 2016, prezenta lege a fost evaluată cu scopul de a identifica deficiențele și lacunele de aplicare a prevederilor acesteia. Ca urmare, deficiențele au fost parțial eliminate prin adoptarea Legii nr. 169/2018 pentru modificarea Legii nr. 131/2015 privind achizițiile publice care a transpus în totalitate Directiva 2014/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind achizițiile publice.

A doua sub-etapă vizează sectorul utilităților și a căilor de atac în acest sector. Această sub-etapă a implicat revizuirea cadrului juridic existent și introducerea unor noi concepte pentru aplicarea prevederilor Directivei 2014/25/UE [6]. În acest sens, ținând cont de complexitatea Directivei 2014/25/UE, a fost elaborată și aprobată Legea nr. 74/2020 privind achizițiile în sectoarele energeticii, apei, transporturilor și serviciilor poștale [15]. A treia sub-etapă prevedea completarea și modificarea legislației naționale cu cea a UE, și anume: achiziții sociale și alte servicii specifice, căile de atac față de atribuirea contractelor de achiziții publice de bunuri și lucrări, introducerea noțiunii de achiziții centralizate și alte elemente opționale.

A treia etapă a pilonului de armonizare legală include cerințele obligatorii referitoare la Directiva privind concesiunile (Directiva 2014/23/UE) a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind atribuirea contractelor de concesiune. Astfel, a fost aprobată Legea nr. 121/2018 cu privire la concesiunile de lucrări și concesiunile de servicii, care transpune parțial Directiva 2014/23/UE [4]. A patra etapă cuprinde suplinirea dispozițiilor specifice în legislația

națională care se referă la sectorul de utilități și la căile de atac în acest sector specific. Ca urmare a finalizării celei de-a 2 etape a procesului de armonizare legală, prezenta etapă ține să se concentreze pe elementele suplimentare obligatorii ale Directivelor din 2014.

Următorul pilon al Strategiei de dezvoltare a sistemului de achiziții publice reprezintă dezvoltarea instituțională. Astfel, în anul 2017 urmare a modificărilor aduse Legii nr. 131/2015, cadrul instituțional din domeniu a fost reformat. Prevederile au vizat atribuțiile Agenției Achiziții Publice și Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor. Odată cu intrarea în vigoare a Hotărârii Guvernului nr. 134/2017 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea, precum și a efectivului-limită al Agenției Achiziții Publice, atribuțiile instituției au fost modificate (trecerea de la control ex-ante la control ex-post) și au fost excluse subdiviziunile teritoriale[10].

Al treilea pilon al Strategiei reprezintă sistemul electronic de achiziții publice care este unul dintre componentele-cheie ale programului de reformă în domeniu. Republica Moldova, pe parcursul anilor 2016-2020, a transpus în legislația națională politicile Uniunii Europene în domeniul achizițiilor electronice, implementând sistemul de e-achiziții. În anul 2016, a fost semnat Memorandumul între Ministerul Finanțelor, Agenția Achiziții Publice, Centrul de Guvernare Electronică (actuala Agenție de Guvernare Electronică) și asociații de business, inclusiv din domeniul IT, organizații non-guvernamentale, care a avut drept scop crearea platformelor de tranzacționare pentru achiziții publice în format electronic. În 2017 prin ordinul Ministrului Finanțelor nr. 30/2017 „Cu privire la pilotarea sistemului de achiziții publice electronice pentru contractele de valoare mică" a fost utilizat în regim pilot sistemul de e-achiziții la realizarea achizițiilor publice de valoare mică. Ca urmare, în 2018 a fost adoptată Hotărârea Guvernului nr. 705/2018 cu privire la aprobarea Conceptul tehnic al SIA RSAP (MTender)[11], Hotărârea Guvernului nr. 985/2018 cu privire la aprobarea Regulamentului privind acreditarea platformelor electronice de achiziții în cadrul Sistemului informațional automatizat RSAP Mtender [12], Hotărârea Guvernului nr. 986/2018 cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de ținere a Registrului de stat al achizițiilor publice format de SIA RSAP Mtender.

Al patrulea pilon în consolidarea capacităților autorităților contractante reprezintă elementul esențial al sistemului de achiziții publice, în special în ceea ce ține de coerența, legalitatea și eficacitatea procesului de planificare, organizare și desfășurare a procedurilor de achiziții publice. Astfel, ținând cont de atribuțiile Agenției Achiziții Publice prevăzute la art. 10 lit. d), e), j) din Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice, Agenția Achiziții Publice este responsabilă de [14]:

- acordarea ajutorului metodologic și consultativ prin organizarea seminarelor de instruire în domeniul achizițiilor publice;
- elaborarea, dezvoltarea și punerea în aplicare a mecanismelor de certificare a persoanelor din cadrul autorităților contractante și furnizorilor de servicii de achiziție, responsabile de organizarea, desfășurarea procedurilor de achiziții publice și atribuirea contractelor de achiziții publice;
- organizarea campaniei de sensibilizare privind achizițiile publice.

La capitolul de acordare a ajutorului metodologic și consultativ, în perioada anului 2018, Agenția Achiziții Publice a instituit linia telefonică de consiliere metodologică în domeniul achizițiilor publice (Help Desk). La rândul său, Agenția Achiziții Publice este unica instituție responsabilă de profesionalizarea specialiștilor în achiziții publice. Cu părere de rău, mecanismele de certificare a specialiștilor din cadrul autorităților contractante și furnizorul de servicii de achiziții, încă nu au fost elaborate. Este de menționat că Agenția Achiziții Publice asigură accesul publicului la informații cu privire la achizițiile publice, pe platforma sa www.tender.gov.md.

Pentru a duce în concordanță legislația secundară cu cea primară, au fost operate modificări, elaborate și aprobate alte acte normative, și anume ce ține de: 1) Hotărârea Guvernului nr. 599/2020 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la achiziții publice folosind procedura de negocieri; 2) Hotărârea Guvernului nr. 638/2020 pentru aprobarea Regulamentului privind achizițiile publice de

lucrări; 3) Hotărârea Guvernului nr. 694/2020 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la acord-cadrul ca modalitate specială de atribuire a contractelor de achiziții publice; 4) Hotărârea Guvernului nr. 778/2020 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la întocmirea și păstrarea dosarului achiziției publice; 5) Hotărârea Guvernului nr. 10/2021 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la activitatea grupului de lucru în domeniul achizițiilor publice; 6) Hotărârea Guvernului nr. 56/2021 pentru aprobarea Regulamentul cu privire la modul de organizare și funcționare a autorităților centrale de achiziții; 7) Ordinul Ministrului Finanțelor nr. 72/2020 cu privire la aprobarea formularului formularul standard al DUAE; 9) Ordinul Ministrului Finanțelor nr. 69/2021 cu privire la aprobarea Documentația standard pentru realizarea achizițiilor publice de lucrări; 10) Ordinul Ministrului Finanțelor nr. 115/2021 cu privire la aprobarea Documentația standard pentru realizarea achizițiilor publice de bunuri și servicii.

Totuși, chiar dacă a fost efectuat un lucru considerabil pentru adaptarea sistemului de achiziții publice din Republica Moldova la acquis-ul comunitar, există încă deficiențe care urmează a fi depășite în următoarea perioadă. La momentul actual, în baza Planului de acțiuni al Guvernului 2021-2022, și a Planului de activitate a Ministerului Finanțelor pentru anul 2022 este prevăzută: 1) Elaborarea Programului național de dezvoltare a sistemului de achiziții publice; 2) elaborarea proiectului de act normativ privind procedura de achiziție publică prin licitație restrânsă, prin dialog competitiv; 3) elaborarea proiectului de act normativ privind activitatea furnizorilor de servicii și achiziții; 4) definitivarea proiectului de act normativ cu privire la certificarea profesională a specialiștilor în domeniul achizițiilor publice; 5) dezvoltarea integrală a Sistemului informațional automatizat Registrul de stat al achizițiilor publice; 6) elaborarea proiectului de act normativ privind achiziții publice de valoare mică.

Cu depășirea termenului de realizare propus, legislația în domeniul achizițiilor publice se actualizează, sistemul de achiziții publice a fost reformat considerabil, iar rezultatul va fi revăzut în Chestionarele expediate Comisiei Europene cu privire la cererea de aderare la Uniunea Europeană a Republicii Moldova din 2022.

Referiințe bibliografice:

1. Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de altă parte, ratificat prin Legea Republicii Moldova nr.112 din 02.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.185-199 din 18.07.2014.
2. Byron A. Administrative Capacity. TJP, 2010 p. 1-4 https://www.researchgate.net/publication/239918041_Administrative_Capacity (accesat: 12 mai 2022)
3. Directiva 2007/66/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11.12.2007 de modificare a Directivelor 89/665/CEE si 92/13/CEE ale Consiliului în ceea ce priveşte ameliorarea eficacităţii căilor de atac în materie de atribuire a contractelor de achiziţii publice. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. 335/31 din 20.12.2007.
4. Directiva 2014/23/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26.02.2014 privind atribuirea contractelor de concesiune. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. 94/1 din 28.03.2014.
5. Directiva 2014/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26.02.2014 privind achizițiile publice și de abrogare a Directivei 2004/18/CE. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. 94/65 din 28.03.2014.
6. Directiva 2014/25/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26.02.2014 privind achizițiile efectuate de entitățile care își desfășoară activitatea în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale și de abrogare a Directivei 2004/17/CE. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. 94/243 din 28.03.2014.

7. Enachi D., Chivriga V. Achiziițiile publice în Republica Moldova probleme, reglementări noi și reforme așteptate. Chișinău: IDIS „Viitorul”, 2016. 24 p. http://www.viitorul.org/files/2_4.pdf (accesat: 12 mai 2022)
8. Hotărârea Parlamentului nr. 271 din 15.12.2016 cu privire la instituirea, organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 478-490 din 30.12.2016.
9. Hotărârea Guvernului nr. 1332 din 14.12.2016 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 459-471 din 23.12.2016
10. Hotărârea Guvernului nr. 134 din 09.03.2017 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Agenției Achiziții Publice și efectivul-limită al acesteia
11. Hotărârea Guvernului nr. 705 din 11.07.2018 cu privire la aprobarea Conceptului tehnic al Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al achizițiilor publice” (MTender)
12. Hotărârea Guvernului nr. 985 din 10.10.2018 cu privire la aprobarea Regulamentului privind acreditarea platformelor electronice de achiziții în cadrul Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al achizițiilor publice” (MTender)
13. Hotărârea Guvernului nr. 987 din 10.10.2018 pentru aprobarea Regulamentului privind achiziția bunurilor și serviciilor prin cererea ofertelor de prețuri
14. Legea nr. 131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 197-205 din 31.07.2015.
15. Legea nr. 74 din 21.05.2020 privind achizițiile în sectoarele energeticii, apei, transporturilor și serviciilor poștale. În: Monitorul Oficial nr.153-158 din 26.06.2020
16. Ungureanu C. Evaluarea implementării Acordului de Asociere în domeniul achizițiilor publice. Chișinău: IDIS „Viitorul”, 2019 p. 23-25
17. Phedon N. Administrative Capacity for Effective Implementation of EU Law. Univeristy of Pittsburgh, 2012. P. 2-3 https://aei.pitt.edu/43465/1/20120710142838_PNI_Eipascope2012.pdf (accesat: 12 mai 2022)
18. Smeriglio A., Bachtler J., De Francesco F., Olejniczak K., Thomson R., Sliwowski P. Administrative Capacity building and EU cohesion policy. Glasgow: Univeristy of Stratchlyde, European Policies Research Centre, 2015. P. 17-19. https://institute.eib.org/wp-content/uploads/2016/10/wp1-litreview.pdf (accesat: 12 mai 2022)
19. Tony Verheijen. Administrative Capacity in the new EU member states. The limits of innovation?, Washinton D.C.: The World Bank, 2007. p.7-9 ISSN: 1726-5878

NOILE PROVOCĂRI LA ADRESA SECURITĂŢII INTERNAŢIONALE ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂŢII COMPANIILOR MILITARE ȘI DE SECURITATE PRIVATE

NEW CHALLENGES AT INTERNATIONAL SECURITY IN THE CONTEXT OF THE ACTIVITY OF PRIVATE MILITARY AND SECURITY COMPANIES

SOROCEANU Igor
doctorand al Academiei
„Ştefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova

Rezumat. *Securitatea internaţională ocupă un rol şi loc important în vizorul tuturor statelor. Asigurarea acesteia denota buna echitate internaţională şi existenţa păcii şi securităţii în lume. Uneori însă, din cauza unui contingent specific de persoane, securitatea internaţională devine vulnerabilă în contextul activităţii companiilor militare şi de securitate private. Acestea din urmă fiind o cauză generatoare de provocări orientate direct asupra securităţii omenirii pe plan internaţional.*

Cuvinte-cheie: *companie militară şi de securitate privată, securitatea internaţională, conflicte armate, mercenar, interese personale şi materiale, etc.*

Abstract. *International security plays an important role and place in the eyes of all states. Ensuring that it denotes good international equity and the existence of peace and security in the world. Sometimes, however, due to a specific contingent of people, international security becomes vulnerable in the context of the activities of private military and security companies. The latter is a cause of the challenges posed directly to the international security of mankind.*

Keywords: *military and security company, international security, armed conflict, mercenary, personal and material interests, etc.*

Introducere. O poziţie care datează din cele mai vechi timpuri cu referire la definirea conceptuală a termenului de „securitate” îi aparţine savantului în relaţii internaţionale elveţian-american, Arnold Oscar Wolfers. În accepţiunea istoricului şi economistului prenotat, „securitatea, în sens obiectiv, măsoară absenţa ameninţărilor la adresa valorilor dobândite, iar într-un sens subiectiv, absenţa temerii că asemenea valori vor fi atacate” [8, p.5].

Ulterior, conceptul securităţii a luat amploare ca subiect al discuţiilor şi cercetărilor, care ulterior a căpătat formele de securitate naţională, securitate regională, securitate internaţională, etc. Conceptul de securitate internaţională a cunoscut unele regrese care se datorează într-o oarecare măsură activităţilor companiilor militare şi de securitate private, ca factor negativ orientat în adresa securităţii internaţionale.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. La etapa actuală, importanța și scopul de elaborare a prezentului demers științific, apare din intenția autorului de a releva în prim-plan concepte inițiale ale companiilor militare și de securitate private, formarea acestora, rolul lor în timpul „activității”, precum și aducerea în adresa publicului larg ori celor cointeresați, despre efectele negative ale acestor companii.

Materiale utilizate și metode aplicate. În procesul elaborării articolului științific ne-am ghidat de mai multe și diverse metode de cercetare științifică care au făcut posibilă investigarea corespunzătoare a subiectului respectiv, dintre care putem enumera: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda istorică, precum și metoda comparativă.

Baza teoretico-juridică a demersului științific cuprinde materialul definitoriu care direct sau indirect, abordează esența și conținutul subiectului supus cercetării.

Rezultatele obţinute în baza analizelor ştiinţifice efectuate. O companie militară privată, numită și companie militară și de securitate privată sau companie de servicii de securitate și apărare este acea care oferă servicii în domeniul securității și apărării către guverne, organizații internaționale, ONG-uri sau companii private [7]. Aceste entități au început să fie înființate între sfârșitul secolului

XX și începutul secolului XXI; înainte, fenomenele luptătorilor privați erau asemănătoare cu figura mercenarului, acționând uneori pe cont propriu, adesea în plățile suveranilor naționali, precum *condottieri italieni*, mercenari elvețieni și *lansquenete*, fenomene răspândite pe scară largă în timpul evului mediu. Cele mai cunoscute cazuri se referă la utilizarea în diferite conflicte începând cu sfârșitul secolului al XX-lea, cum ar fi războaiele iugoslave, războiul din Afganistan și războiul din Irak, războiul civil sirian și războiul din estul Ucrainei. De la începutul secolului 21, SUA au crescut progresiv utilizarea acestor entități; în 2003 s-a estimat că cifra de afaceri a companiilor militare private a depășit 100 de miliarde de dolari anual.

Legal, Statutul personalului angajat în aceste întreprinderi, în conformitate cu Convențiile de la Geneva, este total diferit de cel militare a personalului care deservesc în mod regulat forță armată, fiind supusă nici obligațiilor și nici la drepturile prevăzute milițiilor regulate. Contractanții pot, de asemenea, să nu acționeze în temeiul dreptului de război și al dreptului internațional umanitar și, dacă sunt capturați, nu sunt neapărat recunoscuți ca prizonieri de război. Personalul angajat în astfel de entități care utilizează forța ofensivă într-o zonă de conflict ar putea fi considerat „luptător ilegitim”, cu referire la Convențiile de la Geneva [6].

Totodată ar fi important să menționăm și poziția autorului Ilie Daniel, care în unul din articolele sale publicistice, specifică faptul că, când ne referim la companiile militare şi de securitate private (CMSP) şi piaţa internaţională pentru astfel de servicii ne vin în minte cel puţin două nume emblematice, dar şi controversate, Blackwater (SUA) şi Wagner (RUS).

Din ce în ce mai des, în gestionarea conflictelor armate, din diferite raţiuni, printre care şi eficienţa economică, flexibilitatea, birocraţia redusă şi viteza de reacţie, statele transferă competenţe, responsabilităţi şi atribuţii către CMSP. Supravegherea şi controlul asupra activităţilor desfăşurate de către acestea rămân, însă, discreţionare. Aceste lucruri fac să crească îngrijorarea experţilor internaţionali în domeniul drepturilor omului, dar în egală măsură şi a societăţilor democratice, percepţia generală fiind că aceste firme necontabilizate şi nereglementate, care pun profitul înaintea principiilor, subminează autoritatea instituţiilor statale şi sunt complice în cazurile de încălcare a drepturilor omului în zonele de beligeranţă, din întreaga lume.

Obligaţiile juridice internaţionale ce revin statelor cu privire la companiile militare şi de securitate private care operează în situaţiile de conflict armat sunt stipulate în Documentul de la Montreux 2008 [2] rezultat în urma unui proces internaţional lansat în anul 2006 de către Elveţia şi Comitetul Internaţional al Crucii Roşii (CICR), ca răspuns la preocupările crescânde provocate de absenţa reglementării sectorului securităţii private. Acesta vizează îmbunătăţirea respectării de către CMSP a dreptului internaţional umanitar şi a drepturilor omului.

În categoria CMSP sunt incluşi toţi agenţii economici care furnizează servicii militare şi/sau de securitate, oricare ar fi modul acestora de a se descrie. Astfel de firme pot să asigure servicii militare, inclusiv (dar fără a se limita la): sprijin material şi tehnic forţelor armate, servicii de planificare strategică, de investigaţii sau de anchetă, activităţi de pregătire, având o dimensiune militară, supravegherea prin satelit sau alte activităţi conexe. Activităţile de securitate pot include (fără a se limita la): pază şi protecţia persoanelor şi a obiectivelor, paza şi protecţia (armată sau neînarmată) a persoanelor şi a obiectivelor şi orice tip de activităţi de pregătire legate de securitate.

Companiile militare şi de securitate private aparţinând ţărilor şi organizaţiilor semnatare ale documentului sunt obligate să respecte legile referitoare la dreptul internaţional umanitar, sau drepturile fundamentale ale omului impuse de legislaţia naţională aplicabilă, precum şi alte legi naţionale aplicabile, cum ar fi dreptul penal, legea fiscală, dreptul de imigrare, dreptul muncii şi reglementările specifice privind CMSP. La iniţiativa mediului privat, cu asistenţă din partea guvernului Elveţiei şi în consultare cu guvernele Marii Britanii şi Statelor Unite ale Americii, precum şi cu experţi din domeniu, în anul 2010 a fost elaborat şi semnat, iniţial de către 58, iar ulterior de peste 700 de

companii militare şi de securitate private, Codul internaţional de conduită pentru furnizorii privaţi de servicii de securitate [1]. Acesta este un set de standarde adresat CMSP pentru respectarea legislaţiei referitoare la dreptul internaţional umanitar, sau drepturile fundamentale ale omului.

Una din activităţile în care sunt implicate CMSP din zilele noastre este asistenţa militară. Astfel de companii angajează, de obicei, veterani din forţele pentru operaţii speciale (FOS), rezervişti militari, sau foşti membri ai altor structuri de forţă, precum poliţie, jandarmerie etc., cu experienţă operaţională importantă. Şi printre cele mai recente evenimente în care CMSP au acţionat din plin în operaţii militare, departe de ochii opiniei publice, sunt conflictele armate din Afganistan, Irak şi Siria. Cele două companii menţionate anterior sunt doar câteva exemple [3].

Majoritatea companiilor respective sunt contractate ca rezultat al eficienței costurilor sau contractare de urgență și scurta durată. În pofida faptului că doctrina de specialitate nu prevede o clasificare bine definită ale acestor companii după criteriul costurilor, totuși Doug Brooks, președintele ISOA, Asociația Internațională al Operațiunilor de Stabilizare, ne oferă 4 categorii de clasificare ale acestor entități în funcție de acțiunile prestate:

1. ***Companii de Logistică și Suport*** — fiind organizațiile care esențial furnizează servicii care urmează a fi utilizate în diverse ramuri private ale industriei, cum ar fi: aviația, logistica și construcții;
2. ***Companii de Securitate Private*** — care de fapt are ca obiectiv ocrotirea, paza unor persoane, locuri și alte lucruri similare grupurilor de persoane sau a locației acestora. Aceste companii furnizează și servicii de Bodyguard și protecție diplomatică, evaluarea amenințărilor și riscurilor precum și consultații în acest domeniu;
3. ***Organizații în domeniul reformelor de securitatea Privată și Dezvoltare*** — aceste entități au o prioritate în cadrul soluțiilor de lungă durată solicitate cu scop de restructurare a statului; formare în domeniul legislativ și aplicare a legii; reforma sistemelor educaționale; formare în domeniul militar și menținerea păcii; proiecte de dezvoltare; consolidarea capacităților; instruirea guvernamentală; și alte activități similare în acest domeniu;
4. ***Organizații de care susțin industria militară*** — printre care includ servicii și consultații legale; contabilitatea în domeniu; relații cu publicul și purtători de cuvânt; recrutarea angajaților; supravegherea personalului în câmpul muncii, precum și firme de asigurare.

Prin prisma clasificărilor în funcție de acțiunile prestate și serviciilor furnizate clienților, utilizarea termenului, Compania Militară și de Securitate Privată, nu întrunește nici cea mai mică parte a serviciilor furnizate de întreaga industrie. Cu atât mai mult, sintagma „Industria Operațiunilor de Stabilitate”, este extrem de ramificată la rândul său. Anume această denumire reflectă faptul că aceste companii nu doar furnizează securitate în zonele de război, ci și o multitudine de alte servicii care se încadrează în domeniul instruirii de specialitate precum și în cel al construcției, oscilând de la transportarea pe teren la managementul riscurilor. Aceste organizații, în particular, operează în zone grav afectate de război, calamități naturale sau urgențe umanitare supravegheate de ONG-uri, companii din sectorul privat, organizații internaționale precum și guverne [5, p.147-148].

Originile acestor tipuri de organizații (CMSP) se regăsesc în fenomenul mercenarilor, a cărui istorie este foarte lungă, cu rădăcini încă din Antichitate. Totuși, mai ales în ultimele decenii, distincția dintre cele două devine tot mai mare, pe măsură ce CMSP cunoaște un proces de oficializare instituțională și juridică. Astfel, în ceea ce privește statutul de mercenar, potrivit Protocolului Adițional I, din anul 1977, adus Convenției de la Geneva din 1949, acesta este definit ca „o persoană care ia parte la un conflict armat, care nu este cetățean sau o parte la conflict, și este motivat să ia parte la ostilități, în principal, de dorința de câștig privat”. Luat în această accepțiune, termenul mercenar a avut constant o conotație negativă, motivațiile financiare fiind larg discreditate în raport cu cele care fundamentează fidelitatea participanților la armatele naționale sau la corpurile de voluntari: naționalismul sau atașamentul ideologic-politic. În secolul al XX-lea, fenomenul mercenarilor a

cunoscut o mare amploare în contextul decolonizării Africii, când au făcut parte din rândul structurilor care s-au opus mișcărilor de eliberare din regiune sau când au fost folosiți în diferitele confruntări dintre fracțiunile care-și disputau puterea, în state africane, post-independență. În acest context, ONU a decis să condamne activitățile mercenare, însă doar în situațiile când recrutarea era făcută pentru a da jos un guvern legitim al unui stat ONU sau pentru a lupta împotriva unor mișcări de eliberare națională. Mai mult, Protocolul Adițional I, fără să interzică în mod explicit fenomenul, stabilește că mercenarii sunt lipsiți de protecția de care se bucură combatanții legitimi, adică drepturile prizonierilor de război. Convenția Internațională împotriva mercenarilor, din 1989, nu reușește, nici ea, să elimine acest fenomen însă, după sfârșitul Războiului Rece, acesta cunoaște importante transformări, înspre o instituționalizare și oficializare tot mai mari, sub forma unor noi structuri private, dar strâns legate de structurile statelor. Ca urmare, așa cum stabilesc mai mulți autori, astăzi putem stabili patru categorii de actori ce pot fi desemnați, în sensul foarte larg al termenului, drept mercenari:

1) *Prima categorie* este aceea a mercenarilor clasici, adică indivizi sau grupuri care sunt motivați strict de câștiguri financiare și sunt recrutați de diferite forțe pentru a lupta în teatrele de operațiuni;

2) *A doua categorie* este cea a mercenarilor motivați mai degrabă de considerente ideologice sau religioase – este cazul militanților islamiști care au plecat să lupte în Afganistan, Bosnia, Kashmir sau al celor ortodocși din Rusia sau alte state din Europa de Est care au sprijinit forțele sârbești în fosta Iugoslavie;

3) *A treia categorie* este formată din grupări care nu pot fi desemnate ca mercenari în sens clasic, combinând atât motivațiile financiare, cât și cele ideologice sau diferite interese colective. Aici se încadrează, de exemplu, milițiile private, grupările militare atașate de partide, sau cartelurile de droguri, care apără comunitățile din care provin – precum în Irak;

4) *A patra categorie* este un fenomen recent, apărut după sfârșitul Războiului Rece, acela al corporațiilor cu funcții de asigurare a securității, care oferă, într-o manieră legală, o serie de servicii militare și de securitate, pe bază de contract. Denumite inițial companii de securitate private („private security companies”), ele propun asistență militară, participarea la operații de luptă, utilizarea unor sisteme de armament complexe, antrenarea forțelor locale de poliție sau de armată, furnizare de intelligence și securitate, consultanță în problematici de risc, etc.

Desemnate astăzi sub termenul de „private military and security companies” (CMSP), ele sunt structuri hibride care combină interesul financiar cu furnizarea de servicii specializate care transcend autoritatea oficială a statelor și țin de o dimensiune privată. Diferențele față de fenomenul mercenar sunt destul de importante.

Mai întâi, dacă acesta din urmă avea, esențialmente, o dimensiune individuală sau cuprindea mici grupuri adesea infracționale, în schimb, CMSP sunt instituții oficiale, înregistrate în unele state, având o perfectă vizibilitate publică și un statut juridic și comercial reglementat potrivit legilor din statul de proveniență. Mai apoi, la nivelul personalului folosit, acestea cuprind mult mai multe categorii profesionale decât simpla condiție a mercenarului venind din altă țară. CMSP poate avea un personal format din membri provenind din țara unde compania are sediul, din membri provenind din țara-gazdă, în care acționează și desfășoară operațiuni, sau din membri provenind din alte țări.

Ceea ce se poate evidenția, ca o percepție generală, este amploarea masivă luată de fenomenul CMSP în ultimii 20 de ani, când se dezvoltă nenumărate structuri private de securitate în Statele Unite și cele din Europa de Vest. Aceasta se însoțește, evident, de o substituire tot mai mare a personalului militar clasic de către angajați CMSP, mai ales în situațiile de conflict sau post-conflict prelungite, precum cele din Afganistan și Irak. Există mai multe cauze ale dezvoltării acestui sector; ele țin, în primul rând, de o dimensiune obiectivă a căutării de surse alternative de asigurarea securității, într-un sistem internațional unde sursele de risc se multiplică și segmentele care necesită furnizare de securitate sunt din ce în ce mai multe. Astfel, după relaxarea survenită odată cu încheierea Războiului

Rece, simultan cu reducerea cheltuielilor de înarmare, a survenit și un surplus de personal militar, adesea foarte bine antrenat și specializat, a cărui expertiză și abilități nu-și mai găseau locul în structurile tradiționale. La acestea se adaugă reducerile ca atare ale personalului militar, datorate mai ales eliminării conscripției, ceea ce, cumulat cu reducerile de buget, a motivat emergența unor structuri specializate private, care să preia sarcinile de instruire, de securitate, atât în cadrul structurilor oficiale ale statelor, mai ales în SUA, cât și pentru tot mai mulți clienți privați, mai ales în sector economic, în contextul delocalizărilor provocate de globalizare, cel mai adesea spre regiuni problematice din punct de vedere al securității. Astfel, Blackwater, în momentul formării sale, a avut, prin excelență, rolul de a oferi expertiză și instruire de nivel înalt pentru pregătirea forțelor militare americane și a unităților de Operații Speciale.

Toate acestea survin într-un context general al unei dinamici crescânde de privatizare a războiului, în diferitele spații de conflict, și mai ales a serviciilor de reconstrucție și de gestiune post conflict, când toate necesită personal cât mai calificat și mai eficient din punct de vedere al operațiunilor și al activităților desfășurate. CMSP sunt deci un produs al globalizării crescânde, al liberalizării tot mai mari a serviciilor private, care se transferă inclusiv în câmpul a ceea ce era, prin excelență, domeniul de autoritate al statelor, adică cel al gestiunii securității. Este o industrie ce a căpătat multiple forme, de la companiile ce acționează la nivel internațional, contractate de mari puteri, precum Statele Unite, până la diferite structuri ce acționează la nivelul statelor ca atare, forțe militare sau de poliție locale, precum și companii de securitate ce asigură tot mai multe sarcini la nivel intern.

În sfârșit, utilizarea CMSP răspunde și unei necesități politice a statelor de a menaja cât mai mult percepțiile publice negative privind implicarea în diferitele spații de conflict, mai ales când este vorba de situații în care interesul național sau de securitate direct al statului – precum SUA sau puteri europene, nu sunt perceptibile foarte vizibil. Ca urmare, substituirea forțelor militare naționale cu cele furnizate de CMSP face ca problematica pierderilor umane să aibă un impact colectiv negativ mai redus. La fel, administrativ și logistic, este mai facil pentru autoritățile naționale să contracteze actori privați decât să pună în mișcare complexul angrenaj instituțional al structurile militare și de securitate oficiale, mai ales când aceasta necesită decizii politice interne și discuții în cadrul societății civile [4, p.33-35].

Concluzie. În condiţiile celor enunţate, este de menţionat că, companiile militare şi de securitate private sunt entităţi periculoase în adresa securităţii internaţionale. Activitatea acestora este condamnabilă de statele democratice. CMSP apar în condiţiile ideilor unui grup de persoane din dorinţa de-aşi realiza interesele. Componenţa companiilor militare şi de securitate private este foarte diversă, care în mare parte cuprinde mercenari, ce-şi desfăşoară activitatea doar pentru propriile scopuri (obţinerea remuneraţiei, interesul material, etc.).

Referințe bibliografice:

1) Codul internaţional de conduită pentru furnizorii privaţi de servicii de securitate. Poate fi accesat la următorul link: https://news.securityportal.ro/wp-content/uploads/2010/11/ICOC.pdf, vizualizat la 13.03.2022;

2) Documentul de la Montreux *„Cu privire la obligațiile legale internaționale pertinente și bune practici pentru state legate de operațiuni a companiilor militare și de securitate private în timpul conflictului armat*". Poate fi accesat la următorul link: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf, vizualizat la 13.03.2022;

3) Daniel Ilie, Companiile militare de securitate private nu militează pentru privatizarea, ci pentru eficientizarea efortului de război, spune în 2019 un fost operator US Navy SEAL. Adică vor să facă bani? Monitorul Apărării și Securității. Poate fi accesat la următorul link: https://monitorulapararii.ro/companiile-militare-de-securitate-private-nu-militeaza-pentru-privatizarea-ci-pentru-eficientizarea-efortului-de-razboi-spune-in-2019-un-fost-1-13270, vizualizat la 14.03.2022;

4) Mațoi Ecaterina, Companiile militare și de securitate private: veriga lipsă din noua paradigmă de securitate Irakiană?. În: Securitate și strategie militară, Impact strategic, nr. 4 din 2015. Poate fi accesată la următorul link: https://www.academia.edu/25190807/Companiile_militare_%C8%99i_de_securitate_private_veriga_lips%C4%83_din_noua_paradigm%C4%83_de_securitate_irakian%C4%83, vizualizat la 14.03.2022;
5) Zacon Corina, Clasificarea Companiilor Militare Private prin prisma provocărilor generate de conflictele armate contemporane. În: Materialele Conferinței ştiinţifico-practice cu participare internaţională „Ştiinţa juridică autohtonă prin prisma valorilor și tradiţiilor europene. Cercetarea ştiinţifică — suport incontestabil pentru autorităţile statului în contextul asigurării realizării obiectivelor de dezvoltare ale societăţii" din 16 octombrie 2018, Chișinău, Republica Moldova, Editura Universității Libere Internaționale din Moldova, numărul total de pagini: 213, ISBN 978-9975-3471-1-2;
6) Companie militară privată. Poate fi accesată la următorul link: https://koaha.org/wiki/Compagnie_militari_private#cite_note-Soldiers_of_Good_Fortune-2, vizualizat la 15.03.2022;
7) Companie militară privată. Poate fi accesată la următorul link: https://ro.frwiki.wiki/wiki/Soci%C3%A9t%C3%A9_militaire_priv%C3%A9e, vizualizat la 15.03.2022;
8) Ozunu Mihail Vasile, Securitate internaţională şi diplomaţie publică, numărul total de pagini: 131. Poate fi accesat la următorul link: http://europa2020.spiruharet.ro/wp-content/uploads/2015/04/Curs-SIDP.pdf, vizualizat la 16.03.2022.

СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ БАРЬЕРЫ АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ МИГРАНТОВ В ЕВРОПЕ.

BARIERE SOCIO-CULTURALE ALE MIGRANȚILOR AZERBAIJAN IN EUROPA.

SOCIO-CULTURAL BARRIERS OF AZERBAIJANI MIGRANTS IN EUROPE.

SIMUZER Askerova,
doctorandă,
Academia de Administrare Publică
e-mail: simi.93@mail.ru

Аннотация: *Статья посвящена миграционным проблемам, с которыми сталкиваются азербайджанские трудовые мигранты в Европе. Проанализированы причины, мешающие успешной социальной адаптации мигрантов в Европейском союзе. Сделаны выводы о негативах и позитивных сторонах ассимиляции азербайджанцев в странах Европы.*
Ключевые слова: *Миграция; мигрант; социальная адаптация; Азербайджан; ЕС.*

Abstract: *The article is devoted to the migration problems faced by Azerbaijani labor migrants in Europe. The reasons hindering the successful social adaptation of migrants in the European Union are analyzed. Conclusions are drawn about the negative and positive aspects of the assimilation of Azerbaijanis in European countries.*
Key words: *Migration; migrant; social adaptation; Azerbaijan; EU.*

Миграция — сегодня это исключительно важный фактор для мировой экономики. Страна-донор безусловно получает больше выгоды, чем потерь отправляя своих граждан за рубеж. Выгода для страны-донора в первую очередь заключается в денежных переводах, получаемых государством и от возвращение квалифицированных работников-мигрантов. Кроме того, наблюдается процесс омоложение рабочей силы. Миграции способствуют перераспределению богатства на мировом уровне и играют главную роль в экономическом развитии и в сокращении бедности.

Но сегодня существуют так же и препятствия, связанные с миграцией. Эти препятствия и проблемы отражаются чаще всего в неспособности мигрантами ассимилироваться в новом обществе.

Согласно А. Акмаловой *ассимиляция* – это постепенное слияние групп меньшинства с доминирующей группой в плане принятия норм поведения, культуры, обычаев, смешанных браков. Ассимиляция может происходить добровольно, не вызывая социальных конфликтов, и насильственно, что может вызвать сопротивление у ассимилируемых, порождая этно-националистический протест. [2]

Понятие ассимиляции, так, как оно определяется в обыденном употреблении, приобретает свое значение из отношения к проблеме иммиграции. Более конкретные и знакомые термины — абстрактное слово «*американизация*», а также глаголы «*американизировать*», «*англизировать*», «*германизировать*» и т.п. Все эти слова служат для описания процесса, посредством которого культура сообщества или страны передается новому гражданину. С негативной точки зрения, ассимиляция — это процесс денационализации, и как раз эту форму она фактически и приняла в Европе. [1]

В общем и целом, адаптация мигрантов в новом обществе, всегда представляло собой довольно сложную задачу. Мигранты достаточно уязвимая часть общество, причиной такой уязвимости служат несколько факторов:

- Во-первых, многие из них оказывается в другой этнокультурной и языковой среде, что приводит к психологическим трудностям, отчуждению мигрантов в принимающем сообществе, формировании фобий.

➢ Во-вторых, оторванность иммигрантов от привычного социального окружения – знакомых, друзей родных, отсутствие в стране въезда устойчивых социальных связей также ограничивают возможности адаптации, препятствуют решению актуальных проблем и удовлетворению жизненных потребностей. Роль таких неформальных социальных связей особенно велика в постсоветском транзитивном социуме, где они часто заменяют несовершенные законы, государственные институты и неразвитое гражданское общество.

➢ В-третьих, социальный статус многих иммигрантов резко понижен по сравнению с тем, который они занимали в своих странах. На рынке труда иммигранты занимают в основном низко квалифицированные рабочие места, на которые редко претендует местное население, что является серьезным фактором дезадаптации. [3]

Эти факторы влияют на возникновение ряда социальных проблем между мигрантами и местным населением, которое иногда приводит к социальным разногласиям в обществе.

Итак, миграция способно не только быть двигателем мировой экономики, но и становится причиной дисбаланса в социальной структуре общество, что провоцирует маргинализации заметной части населения.

Термин «*маргинальность*» вводится в научный оборот социологом Р. Парком в труде «Человеческая миграция и маргинальный человек», написанном под влиянием обозначенных переселенческих событий и подразумевающим под «маргинальным человеком» человека, деятельность которого сочетает в себе симбиоз традиций и культур нескольких народов [4]. С течением времени данное социологическое явление получило более широкое научное исследование, в связи с чем, изменилось и содержание самого термина, который приобрел общее значение, включая в себя самые разнообразные проявления данного феномена и его детерминированности. Маргинальность рассматривается в качестве промежуточного (пограничного) положения человека между какими-либо социальными группами, определенным образом, влияющим на психику индивида. Для того, чтобы в обществе не появлялось маргиналов мигрант должен уметь интегрироваться в общество.

Сам термин происходит от латинского «integration» и означает процесс встречного движения культур принимающего социума и культур мигрантов, смешение культурных норм и ценностей, изначально функционировавших сепаратно и, возможно, противоречащих друг другу. [5]

Сегодня страны ЕС пошли к вопросу интеграции мигрантов более продуктивно, стремясь постепенно вводит мигрантов в правовое пространство, тем самым регулировать миграционный поток в государствах. Однако, следует отметить, что существуют некоторые отличия в странах европейского союза касаемых, как понятия, так и самого процесса интеграции.

В одних странах интеграция мигрантов воспринимается, как полный отказ этого мигранта от собственной культуры и образа жизни заменяя его ценностями и культурой страны-реципиента. Других же странах «интеграция» воспринимается, как процесс взаимного приспособления, согласно которому мигрант принимает и соблюдает основные ценности, законы и социальные нормы страны-реципиента, но при этом сохраняя свою этнокультурную и религиозную идентичность.

Сегодня Азербайджанские мигранты работают либо учатся в трех основных направлениях.

1. На постсоветском пространстве (Россия и страны СНГ)
2. На западе в странах Европейского Союза. (В основном в странах Германии, Голландии и Франции.
3. На ближнем Востоке (в основном в Турции)

Конечно, в каждом регионе свои нюансы, своя специфика, и в каждом из регионов для мигрантов из Азербайджана есть социально-культурные барьеры. Однако, в случаи со странами постсоветского пространство или Турции, эти барьеры незначительны, в силу общей истории, культуры, менталитета и схожести языка (В случаи с Турцией), то в западных странах и странах ЕС бартеры куда значительнее и больше.

Ситуация со странами европейского союза для трудовых мигрантов из Азербайджана совершенна иная. Здесь можно наблюдать такие препятствия как:

- Визовый режим
- Жесткие иммиграционные правила
- Языковой барьер
- Перенасыщенность рынка труда мигрантами их других стран.

Одной их важных проблем для азербайджанцев, выбравших Европу для работы, является то, что, отправляясь на запад мигранту приходится возможно навсегда оставлять свою родину без возможности вернутся обратно. Европейские государство в отличии от стран СНГ не подходят для сезонной работы. То есть, отправляясь в Германию или Францию трудовой мигрант уже должен понимать необходимость интегрировать в принимающее общество.

Сегодня Европа, является вторым континентом по численному составу и диаспоре азербайджанцев в мире. По последним статистическим данным, численность азербайджанцев в Турции и России составляет миллионы, в Украине и Белоруссии, Германии, Великобритании сотни тысяч, Польше, Испании, Австрии, Албании, Финляндии, Португалии более десятков тысяч человек. Численность азербайджанцев, расселившихся в других западных странах, колеблется в пределах 2-10 тысяч.

Большинство азербайджанцев, поселившихся в Голландии, Бельгии, Дании, Швейцарии и Германии, - это азербайджанцы, переехавшие из Турции. Большинство же наших соотечественников, проживающих в Великобритании, Чехии, Словакии, Польше, Австрии, Эстонии, Беларуси, России, Украине, Молдове и Франции - родом из Северного Азербайджана. [4]

Однако стоит отметит, что анализирую статистические данные предоставленные государственным бюро по статистике из Азербайджана эмигрировали с 2010 по 2020 годы чуть более 12 тысяч человек, (из стран ЕС здесь можно отметить лишь Германию, куда по официальным данным за 10 лет эмигрировали всего 235 человек). Такие официальные данные, говорят о том, что большая часть трудовых мигрантов не обращаются в миграционную службу отправляясь на заработки.

Приблизительные подсчеты, сделанные на основе не только информации предоставленной азербайджанской стороной, но и европейскими источниками, говорят о том, что Европа действительно приобретает популярность среди трудовых мигрантов из Азербайджана.

Рис 1. Количество азер-ких мигрантов в Европе. 2020 г (в тысяч. чел)

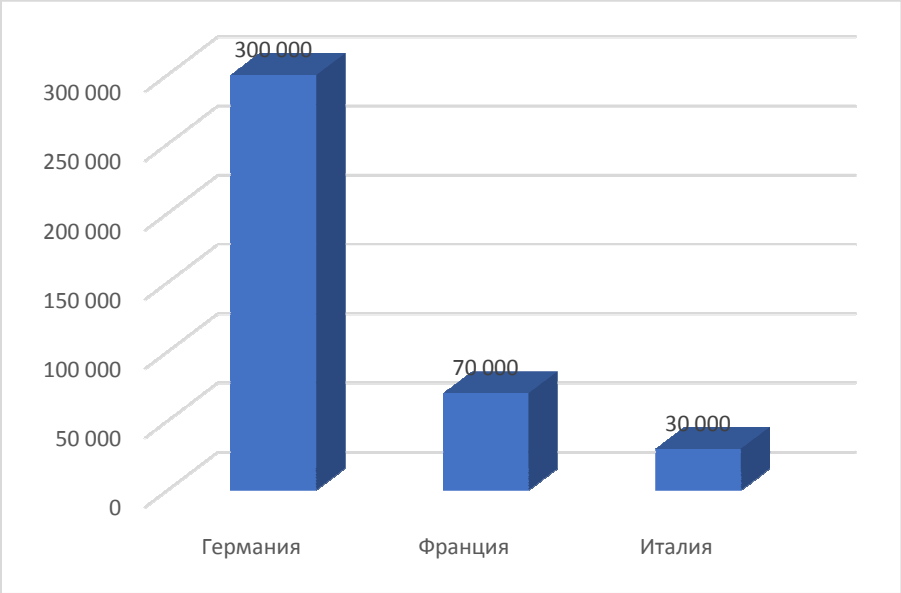

Источник* Авторская разработка на основе https://azerbaijan.az/ru/related-information/207

Сегодня, Германия лидирует среди стран Европы по степени популярности, у мигрантов всего мира, и в Азербайджане в частности. Точное, число мигрантов не известно, по разным экспертным оценкам на территории ФРГ проживает приблизительно, 20-30 тысяч азербайджанцев.

Согласно отчету Международного центра по развитию миграционной политики, с 1990-го по 2016 год вид на жительство в Германии получили более 11 тысяч граждан Азербайджана, второе место принадлежит Франции, «приютившая» приблизительно 3000 тысяч беженцев из Азербайджанской Республики.

В первые десять лет независимости из Азербайджана в страны Европы отправлялась в основном своем молодёжь с высоким уровнем образования либо представители оппозиции, в надежде получить в Европе статус политического беженца. В дальнейшем к этим двум группам мигрантов прибавились и те, кто иммигрировал из стран России и СНГ.

Интеграция у этих групп мигрантов из Азербайджана происходит по-разному. Например, у мигрантов, которые приехали в страны Европейского союза по образовательной программе, в большинстве своем не возникает никаких проблем и барьеров для интеграции в западное общество. Причиной этому служит, то, что молодежь достаточно хорошо приспособлено к жизни в иной среде, знает местные языки, стремится сделать карьеру в условиях западной цивилизации и при этом достаточно легко меняет страну проживания.

Далее следует, отметить тех мигрантов, которые приезжают в Европу из стран СНГ для того, чтобы инвестировать в новый бизнес и открывать свои фирмы. Чаще всего это обеспеченные бизнесмены, которые так же, как молодежь не испытывают проблем с интеграцией, так как они не «привязаны к месту» обязательствами и могут часто возвращаться на родину.

Настоящие трудности испытываю лишь та группа мигрантов, которых можно отнести к числу политических беженцев, особенно представителей старшего поколения. Как правило, им сложно выучить язык страны проживания, привыкнуть к своему новому статусу, у них очень сильная ностальгия по родине. Трудовые мигранты, которые приехали в Европу по туристической визе и незаконно остались в стране в поисках работы и лучшей жизни, так же сталкиваются, не только с проблемами на законодательном уровне, но и с явными барьерами социального характера.

Главная их проблема – трудоустройство. Механизм въезда, как правило, таков: за определенную плату живущие в европейских странах азербайджанцы или турки отправляют приглашение в Азербайджан, на основании которого будущий мигрант получал туристическую визу для легального кратковременного (1-3 месяца) пребывания в странах Шенгенского соглашения. Разумеется, такая виза не давала мигранту права официально устраиваться на работу. Но эта проблема решалась просто: азербайджанцы нелегально нанимались на работу к туркам или к соотечественникам, избегая внимания полиции и контактов с местными жителями.

Такие трудовые мигранты могут жить и работать на территории Европейского Союза долгие годы и при этом совершенно не ассимилироваться в общество, порой всю жизнь избегать контактов с местными жителями. Такой закрытый образ жизни, негативно влияет на самих мигрантах, чаще всего живя лишь в собственной этнической общине мигранты даже не учат язык, культуру и законодательство страны прибывания.

Увеличение количество нелегальных мигрантов на территории ЕС приводит, к тому, что правоохранительные органы государств начинают принудительное возвращение мигрантов на свою родину. Происходит процесс реадмиссии.

Реадмиссия (от англ. глагола *to readmit* — принимать назад) – согласие на принятие обратно государством своих граждан или иностранцев, ранее проживающих или просто находившихся на его территории, высылаемых из другого государства, на базе соглашения между этими государствами. Не определяющим условием является гражданство. [7]

Таблица 1. Виды принудительного возвращения

Административное выдворение	**Депортация**	**Реадмиссия**
способ принудительного выдворения иностранца, совершившего противоправные действия с нарушением установленных законов	способ принудительного выдворения иностранца при утрате или прекращении законных оснований для дальнейшего пребывания	согласие государства на возвращение своего гражданина, иностранца или лица без гражданства, который незаконно пребывал в другом государстве
Является мерой наказания	Не является мерой наказания	Не является мерой наказания
решение принимает суд, имеется возможность обжалования решения суда	решение принимает ФМС, можно обжаловать через суд	решение принимает ФМС, обжалование не предусмотрено

Источник* https://emigrant.guru/

Еще в 2014 году между Азербайджаном и ЕС был подписан договор о реадмисси, подписание данного договора произошел в Брюсселе. С того момента Азербайджан и ЕС тесно сотрудничают в вопросах возвращение мигрантов на территории АР. Так, например, в 2020 году произошло первое собрание миграционной службы Азербайджана в рамках проекта «Усиление реадмиссионного управления в Азербайджане», реализуемого Представительством Международного Организации по Миграции в Азербайджане.

В рамках этого проекта подписаны Соглашения между Азербайджанской Республикой и Европейским Союзом, Норвегией, Швейцарией и Черногорией о реадмиссии лиц, проживающих без разрешения. Согласно этим соглашениям, стороны укрепляют сотрудничество в предотвращении и борьбе с нерегулируемой миграцией. В целом в 2019 году из государств-членов Европейского Союза в Азербайджан были реадмиссированы 460 человек, а за 9 месяцев 2020 года – 103 человека [8].

В заключении, хотелось бы отметить, что процесс ассимиляции мигрантов, всегда происходит медленно, проходя длительный период. Ассимиляция необходимо для мигранта в

той или иной степени, но государство не должно пытаться форсировать процесс используя вынужденную ассимиляцию, так как это может привезти к межнациональной розни и, в худшем случае к кровопролитию. Положительной стороной интеграции азербайджанских мигрантов в ЕС является, то, что мигрант вбирает в себя ментальность общность страны-реципиента на социальном уровне, что в последствии позволяет ему привносит новые знания в свою страну. Высоко квалифицированность, новые идеи, европейский подход в бизнесе, опыт все это приносит с собой мигрант по возвращению в республику. Однако, есть риск и утечки мозгов, что конечно же была и остается главной проблемой в миграции молодых специалистов не только Азербайджана, но и всего мира.

Список литературы:

1. Park R. Assimilation. In: Introduction to the Science of Sociology / Ed. by R. Park and E. Burgess. Chicago, L.: Chicago Univ. Press, 1969. p. 734-739.
2. Акмалова А., Капицын В.М., Миронов А.В., Мокшин В.К. Словарь-справочник по социологии. Учебное издание. 2011.
3. Бажан Т.А. Общество заинтересовано в адаптации мигрантов.
4. Кулешова Галина Петровна, Кильдюшева Ольга Александровна. Маргинальность и безработица как одна из движущих сил маргинализации общества. В: Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки, no. 2, 2020, pp. 75-78.
5. Научно-исследовательский отчет КАРИМ-Восток RR 2013/08 «Фактор интеграции в миграционных процессах в Азербайджане» А. Юнусов
6. https://emigrant.guru/ (accesat: 12 mai 2022)
7. Реадмиссия - цивилизованный контроль нецивилизованной миграции. https://ma-spb.ru/blog/zapret-na-vieezd-vydvorenie-i-deportatsiia/readmissiia-tsivilizovannyi-kontrol-netsivilizovannoi-migratsii (accesat: 12 mai 2022)
8. Проведена первая онлайн-встреча Состава Правления проекта «Усиление реадмиссионного управления в Азербайджане» https://migration.gov.az/ru/news_detail/14268 (accesat: 12 mai 2022)

Bun de tipar: 29.06.2022. Tirajul 100 ex.
Coli de tipar conv. 14. Coli editoriale 10,5. Formatul A4. Com. 124.
Tipar Digital. Hârtie offset. Garnitura Times New Roman
SRL „ADRILANG”, 2022.